

พุทธบริษัท ^{กับ}
พระธรรมวินัย

พุทธบริษัท กับ พระธรรมวินัย

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)

ดร. ระวี ภาวิไล

พิมพ์ครั้งแรก พฤศจิกายน ๒๕๓๒

สำนักพิมพ์ปัญญา

๑๓๐-๑๓๒ อาคารอัคราอนุพรพงษ์ ชั้น ๔ ห้อง ๔๐๔ ปากซอยเทเวศร์ ๑

ถนนกรุงเกษม กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

เรียงคอมพิวเตอร์กราฟฟิค บริษัท อัลฟ่า มีเดีย จำกัด

เพลทสี-ขาวดำ ลิต้าฟิล์ม

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์สหมิตร

รูปเล่ม สาวิตรี

จำนวนพิมพ์ ๒๐๐๐ เล่ม

จัดจำหน่ายโดย สายส่งศิกษิต บริษัท เคสிடไทย จำกัด

ราคา ๓๕ บาท

คำปรารภ

พุทธบริษัทกับพระธรรมวินัย นี้ เป็นสนทนาพิเศษในหัวเรื่องเดียวกัน โดยท่านพระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) กับ ดร.ระวี ภาวิไล ซึ่งจัดขึ้นที่ ธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๓๒ ซึ่งทางนิตยสารสมาธิได้นำลงพิมพ์ติดต่อกันตั้งแต่ฉบับที่ ๔๐ จนจบบริบูรณ์ ในฉบับที่ ๔๒

เนื้อหาของสนทนาเป็นการแจกแจงรายละเอียด เพื่อสร้างความกระจ่างชัดในกรณีสันตติโกก ซึ่งถือเป็นเรื่องเด่นเรื่องหนึ่ง ที่อยู่ในความสนใจของพุทธศาสนิกชนไทย

สำหรับในภาคผนวก ก็เป็นบทสัมภาษณ์ท่านพระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) โดยบรรณาธิการนิตยสารสมาธิ เกี่ยวกับ “บทเรียนและทำที่ของ ชาวพุทธต่อกรณีสันตติโกก” ซึ่งถือเป็นการขยายความจากเรื่องพุทธบริษัท กับพระธรรมวินัย โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับการตีความพระธรรมวินัย

ทางสำนักพิมพ์ปัญญา ขอกราบขอบพระคุณ ท่านพระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) และ อาจารย์ ระวี ภาวิไล ที่ได้กรุณาอนุญาตให้ทาง สำนักพิมพ์ปัญญาได้จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ พร้อมได้กรุณาตรวจแก้ไขเพิ่มเติม ทำให้ต้นฉบับสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้คงจะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยคลายความสับสนในหมู่พุทธศาสนิกให้กระจ่าง และเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจ กรณีสันตติโกกต่อไป

สำนักพิมพ์ปัญญา

บทสนทนาธรรมระหว่าง
พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)
กับ ดร. ระวี ภาวิไล

พุทธบริษัท กับ พระธรรมวินัย

(อาจารย์ระวี) ในการที่กระผมจะเริ่มต้นการสนทนา กระผมก็ใคร่จะขอกระทำความเข้าใจทั้งต่อท่านผู้มาร่วมฟังและทั้งต่อท่านเจ้าคุณซึ่งเป็นผู้ที่กระผมเคารพนับถือเป็นส่วนตัวตลอดมา และได้คุ้นเคยกับท่านมาเป็นระยะเวลายาวนาน สิ่งซึ่งกระผมใคร่จะกล่าวถึงก็คือว่า การประชุมในวันนี้เราได้ตระหนักถึงความสับสนความไม่เข้าใจถ่องแท้ถึงเรื่องเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ซึ่งบ้านเมืองของเราได้ถือเอาเป็นศาสนาประจำชาติ และได้มีเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์เกิดขึ้น กระผมขอกราบเรียนว่าข้อสังเกตโดยส่วนตัวของผมนั้น ก็คือว่าผู้คนส่วนใหญ่ในบ้านเมืองที่ถือตัวว่าเป็นชาวพุทธนั้นรู้สึกว่ายังไม่มีความเข้าใจหลายประการเพียงพอในเรื่องของ

พระธรรมวินัย ในพระพุทธศาสนา ดังนั้นการวินิจฉัยเรื่องราวและการตัดสินใจต่าง ๆ ที่จะมีผลเป็นอย่างไรในสังคมนี้ ซึ่งขึ้นอยู่กับความคิดความเห็นของคนและโดยเฉพาะผู้มีสิทธิ์มีส่วนในการบริหารบ้านเมือง ถ้าหากว่าไม่ประกอบด้วยความเข้าใจในพระพุทธศาสนาในพระธรรมวินัยเพียงพอแล้ว การตัดสินใจต่าง ๆ ก็อาจจะไม่เป็นการตัดสินใจที่ถูกต้องได้

ในการประชุมในวันนี้กระผมหวังว่าแม้ในระยะเวลาสั้น ๆ นี้ ด้วยความกรุณาของพระคุณเจ้าท่านเจ้าคุณพระเทพเวที อย่างน้อยผู้ที่เข้าร่วมประชุมนี้ก็อาจจะได้เห็นแง่มุมที่ถูกต้องในปัญหาทั้งหมด ที่กำลังเป็นเรื่องสับสนเป็นเรื่องขัดแย้งในบ้านเมืองของเราในการแถลงหรือว่าออกประกาศออกไปนั้น กระผมก็ได้มีรายการที่แสดงเอาไว้ว่าจะมีอะไรอยู่บ้างแล้ว แต่ก็จะมีข้อซึ่งไม่ได้ยูนีนั้นและควรที่จะเพิ่มเติมขึ้นมาซึ่งกระผมก็ขอร้องเอาเข้ามาในระหว่างการอภิปรายนี้ด้วย กระผมมีความปรารถนาจะให้บรรยากาศของการสนทนาครั้งนี้เป็นบรรยากาศซึ่งเอื้อเพื่อต่อกันและกัน ในทางจิตใจและเอื้อเพื่ออำนวยความสะดวกให้เราได้เจริญปัญญา ที่เราจะได้ร่วมกันแสวงหาความรู้ความเข้าใจเพราะเหตุว่าความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเท่านั้นที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาที่ถูกต้องได้

กระผมขอกราบเรียนกับพระคุณเจ้าว่าความรู้ความเข้าใจในส่วนตัวของกระผมในเรื่องพระธรรมวินัยนั้นก็ยังไม่ค่อยดีนัก แม้ว่าได้มีความสนใจเป็นส่วนตัวที่ได้ศึกษามาเป็นระยะเวลายาวนานในชีวิตก็ตาม เพราะฉะนั้นถ้าหากว่ามีข้อคิดความเห็นใดที่กระผมได้แสดงออกไปในที่นี้บกพร่อง ขาดตกบกพร่องหรือผิดไปก็ขอพระคุณเจ้าอย่าได้เกรงใจ และได้กรุณาแก้ไขโดยทันทีเพื่อประโยชน์แก่ผู้ที่มาร่วมรายการทั้งหลาย และเพื่อประโยชน์แก่

ส่วนตัวของกระผมด้วย แล้วก็ถ้าพระคุณเจ้ามีความประสงค์จะแสดงความคิดเห็นใด ๆ ซึ่งแม้ไม่ได้อยู่ในคำถามแต่พระคุณเจ้าเห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่การเข้าใจสถานการณ์ต่าง ๆ ดังที่เราารู้อยู่แล้วนั้น ก็ขอพระคุณเจ้าได้โปรดเมตตาให้ความรู้ความเข้าใจนั้นแก่ที่ประชุมนี้ด้วย

ในขั้นตอนนี้กระผมก็ขอเข้าไปสู่เรื่องและผมก็อยากจะขออนุญาตอีกสักเล็กน้อยเพื่อจะแสดงความคิดเห็นในส่วนตัวของผมในเรื่องกว้าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องของศาสนา และเรื่องของการที่บ้านเมืองใดจะถือเอาศาสนาใดศาสนาหนึ่งโดยเฉพาะเข้ามาเป็นศาสนาประจำชาตินั้น กระผมคิดว่าน่าจะมีเงื่อนไขประการใดบ้าง ตามความหมายที่ครอบคลุมกว้างขวางที่สุด ศาสนา คือระบบคำสอนที่ชี้นำการประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุดเพื่อดำเนินชีวิตที่ดีงามตามความคิดของผู้ริเริ่มสอนซึ่งเรียกกันว่า ศาสดา หลักศาสนาจะอาศัยรากฐานความเชื่อหรือความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ของชีวิตและโลก ไม่ว่าจะประกาศความเชื่อหรือความรู้ความเข้าใจนั้นชัดเจนหรือไม่อย่างไร เมื่อมนุษย์แตกต่างกันหลากหลายด้วยประสบการณ์สภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพและทางสังคมก็เป็นธรรมดาที่โลกทัศน์ชีวิตทัศน์ของผู้คนประกอบกับสติปัญญาที่ได้พัฒนามาแตกต่างกันย่อมทำให้เกิดศาสนาขึ้นมากมายหลายรูปแบบในโลก

พระศาสดาของศาสนาพุทธนั้นทรงประกาศความรู้จริงแจ้งชัดในเรื่องโลกและชีวิต ที่เรียกว่าการตรัสรู้ หรือโพธิญาณ ในขณะที่เดียวกันการประกาศอันนี้ก็เป็นการเปิดเผยถึงศักยภาพภายในของมนุษย์ที่จะสามารถพัฒนาขึ้นเป็นความรู้อันจะนำไปใช้เป็นรากฐานของการประพฤติปฏิบัติสำหรับชีวิตที่ดีงามถึงสุดยอดได้ คำสอนทางศาสนาพุทธนั้นจะจงถึงแต่ละบุคคลไม่เพียงแต่

ในฐานะเป็นมนุษย์ แต่ในฐานะที่เป็นสัตว์ร่วมโลกที่เกิดมาร่วมรับรู้ทุกข์สุข เกิด แก่ เจ็บ ตาย เช่นเดียวกับสัตว์โลกอื่นทั้งปวง พระพุทธเจ้าจึงสอนให้มีเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน และให้พัฒนาจิตใจและสติปัญญาเพื่อละความเศร้าหมองและดับความทุกข์อย่างสิ้นเชิง บทบาทสำคัญของพุทธบริษัทแต่ละคน คือการกระทำตามหน้าที่ความเป็นมนุษย์โดยไม่มีการแบ่งแยก เพราะความแตกต่างทางเชื้อชาติ ท้องถิ่น และวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ เราแต่ละคนที่เกิดขึ้นมาก็ได้ถูกกำหนดโดยท้องถิ่นด้วยให้เป็นพลเมืองของประเทศชาติ มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบต่อชาติบ้านเมืองที่ตนอาศัยเกิด แต่ละคนจึงไม่เป็นเพียงพลโลกแต่ต้องเป็นพลเมืองด้วย หมายความว่าต้องมีทั้ง ชาติ และ ศาสนา ซึ่งถ้าจะจำแนกอย่างกว้าง ๆ แล้วอาจจะกล่าวได้ว่าชาติเป็นสถาบัน เป็นที่พึ่งทางกายและศาสนาเป็นสถาบันที่พึ่งทางใจ บุคคลเดียวกันเป็นทั้งพลเมืองของประเทศชาติและส่วนใหญ่อีกก็ถือตนเป็นศาสนิกของศาสนาด้วย

พระพุทธเจ้าได้ทรงอุปบัติขึ้นประกาศพระสัทธรรมและเสด็จดับขันธปรินิพพานไปนานก่อนประวัติศาสตร์ของชนชาติไทยจะเริ่มต้นขึ้นหลายศตวรรษ การที่ชนชาติไทยนี้จะรวบรวมกันสร้างประเทศขึ้นเป็นปึกแผ่นและผู้ปกครองของประเทศจะนิยมยึดรับและถือเอาศาสนาพุทธเป็นศาสนาของชาติหรือประจำชาตินั้น จะโดยมุ่งประโยชน์ใดก็ตามเป็นที่แน่นอนว่าไม่มีปรากฏในพระไตรปิฎกเป็นพระพุทธานุญาตหรือพระพุทธานุญาตหรือพระพุทธานุญาตไว้ว่าสมควรตรากฎหมายกำหนดรูปแบบการปกครองและประเพณีปฏิบัติของพุทธบริษัทที่ถูกต้องอย่างไร เป็นหน้าที่ของผู้บริหาร

บ้านเมืองที่จะต้องมัสติปัญญาวิจารณ์ญาณเพียงพอที่จะตราตัวบทกฎหมายให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย และเป็นการรักษาพระธรรมวินัยให้บริสุทธิ์ไว้ด้วย แต่ในขณะที่เดียวกันก็ควรที่จะสำนึกในหน้าที่ที่จะต้องเกื้อกูลพระศาสนาให้รุ่งเรือง สนับสนุนให้มีการศึกษาปฏิบัติธรรมวินัยอย่างถูกต้องไม่วิปริต มิใช่ว่าเขาแต่จะใช้ประโยชน์จากศรัทธาในพระศาสนาของผู้คนแล้วปล่อยให้เกิดความเสื่อมโทรมขึ้นในวงการต่างๆ ของพระศาสนา ดังที่เป็นข้อวิพากษ์วิจารณ์อยู่ไม่น้อย กระผมขอเริ่มอย่างนี้แล้วก็ขอเริ่มกราบเรียนถามพระคุณเจ้าท่านพระคุณเจ้ามีข้อวิจารณ์อะไรสิ่งที่กระผมได้พูดไปก็ยินดีถ้าไม่มีกระผมก็ขอเข้าสู่คำถามที่กระผมจะถาม ก็คือว่า คำว่าธรรมวินัยพระธรรมวินัย นี้ ในขณะที่ได้พูดกันมาก กระผมก็ใคร่กราบเรียนขอความกรุณาพระคุณเจ้าได้เริ่มต้นโดยการให้ความหมายของธรรมะและวินัยในพระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์เป็นพื้นฐานของการที่จะได้สนทนากันต่อไปขออาราธนาพระคุณเจ้า

พระเทพเวที ท่านศาสนิกและท่านสาธุชนทั้งหลาย เริ่มแรกอาตมภาพขออนุโมทนาท่านอาจารย์ระวี ภาวิไล ในนามของธรรมสถานที่ได้จัดการสนทนาครั้งนี้ขึ้น โดยมีกุศลเจตนาตามที่ท่านได้พูดไว้ว่าต้องการให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง อันนี้เป็นสิ่งสำคัญมาก ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องนี้เป็นสิ่งสำคัญในการที่จะทำให้เราสามารถคิดวินิจฉัยสิ่งต่างๆ อย่างถูกต้อง แล้วก็สามารถแก้ปัญหาได้ถูกต้องดังที่ท่านได้กล่าวมาแล้ว ปัญหาในปัจจุบันของเรานี้ก็เป็นเรื่องสำคัญอย่างหนึ่ง คือการที่เราอยู่ในโลกและมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ได้สัมผัสกับปัญหาต่างๆ แต่คนจำนวนมากไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเหล่านั้น หรือไม่มี

ความรู้ความเข้าใจเพียงพอ เมื่อไม่มีความรู้ความเข้าใจเพียงพอก็ทำให้คิด
ปรุงแต่งไปมากมายและก็จะทำให้เกิดความสับสนไขว่เขว การคิดวินิจฉัย
ต่าง ๆ ก็ผิดพลาดไปจากทางที่ถูกต้อง เพราะฉะนั้นความรู้ความเข้าใจถูกต้อง
นี่จึงเป็นความจำเป็นอันดับแรก ในหลักพระพุทธศาสนาก็ถือว่า ความรู้
ความเข้าใจถูกต้องคือสัมมาทิฏฐินั้นเป็นองค์มรรคข้อแรกที่จะนำไปสู่ความ
ดับทุกข์แก้ปัญหามาได้สำเร็จหรือนำไปให้ถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนา

ทีนี้ความรู้ความเข้าใจถูกต้องนี้ในตอนแรกเราก็มุ่งที่ความรู้ความเข้าใจ
ถูกต้องต่อสถานการณ์และเรื่องราวที่กำลังเป็นปัญหาอยู่ มีส่วนที่สำคัญ
อย่างหนึ่งซึ่งอยู่ในปัญหานี้ซึ่งพูดถึงกันอยู่บ่อย ๆ ก็คือเรื่อง ธรรมวินัย
เพราะฉะนั้นความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อปัญหาและสถานการณ์ปัจจุบันนี้
จึงเป็นเรื่องที่โยงมาหาความรู้ความเข้าใจพระธรรมวินัยด้วย เพราะฉะนั้น
ท่านอาจารย์ระวี ภาวิไล ก็เลยยกเรื่องนี้ขึ้นมาถามก่อนเพราะเป็นเรื่องหลัก
หรือประเด็นสำคัญ แต่ในตอนแรกนี้ขอให้ทำความเข้าใจกันไว้ว่า ที่เรามา
พบปะกันวันนี้นั้นจุดหมายสำคัญก็มุ่งเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจถูกต้องนี้
เพราะฉะนั้นสาระสำคัญที่ท่านอาจารย์ระวี ภาวิไล ได้พูดมาจึงนำมายกขึ้น
ตั้งเป็นเป้าหมายของการประชุมหรือสนทนาค้างนี้ได้เลย

ทีนี้เรื่องธรรมวินัยนี้เป็นศัพท์ทางพระ คำว่าธรรมวินัยก็คือชื่อของ
พระพุทธศาสนาอย่างหนึ่ง เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสเรียกพระศาสนาของ
พระองค์ก็เรียกสั้น ๆ อย่างหนึ่งว่า ธรรมวินัยนี้ ธรรมวินัยนี้ก็คือธรรมวินัย
ที่พระองค์ได้ประกาศสั่งสอน ถ้าแปลกันอย่างง่าย ๆ ที่สุดก็คือคำสั่งสอนของ
พระพุทธเจ้านั่นเอง คำสั่งสอนหรือธรรมวินัยนี้ก็มาจากคำสองคำรวมเข้าด้วย
กัน คือคำว่า ธรรมะ กับคำว่า วินัย คำว่า ธรรมะ ก็คือหลักธรรมคำสอน

หรือหลักการของพระพุทธเจ้านี้แปลกกันอย่างง่าย ๆ และ วินัย ก็คือระเบียบแบบแผนกฎเกณฑ์รูปแบบต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นโดยอาศัยหลักธรรมคำสอนนั้น และเพื่อให้คำสอนหรือหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าสอนไว้นั้นเกิดผลเป็นจริงเป็นจังขึ้นมา แล้วก็เป็นเครื่องเกื้อกูลแก่การนำเข้าสู่จุดมุ่งหมายของธรรมะ คำสั่งสอนของพระองค์

ถ้าพูดถึง ธรรมะ นี้คนทั่วไปเข้าใจง่ายกว่า คือได้ยินอยู่เสมอว่าเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แต่วินัยนั้นเป็นระเบียบแบบแผนเป็นเรื่องรูปแบบโดยมากจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ เพราะว่าวินัยนั้นเกิดขึ้นคู่กับสงฆ์ วินัยเป็นระเบียบแบบแผนกฎเกณฑ์กติกาของสังคม ตั้งขึ้นมาโดยความจำเป็นที่ว่าพระพุทธเจ้าได้ทรงตั้งสงฆ์ขึ้นมาแล้ว ก็ต้องมีแบบแผนความเป็นอยู่ ต้องมีกฎเกณฑ์สำหรับการอยู่ร่วมกันและการทำกิจการร่วมกัน เมื่อเกิดมีพระสงฆ์ก็เกิดมีวินัย และในวินัยนั้นก็ให้มีข้อบัญญัติต่าง ๆ เพิ่มขึ้นตามลำดับ เรามักจะเรียกสิ่งที่พระพุทธเจ้าบัญญัติขึ้นมาเป็นกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในวินัยว่าเป็น พุทธบัญญัติ มิให้ภิกษุทำความผิดอันนั้นอันนี้เช่นว่า ภิกษุไปฆ่าสัตว์ เป็นความผิดทางวินัยก็จะบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิดสถานนั้นสถานนี้ ถ้าไปฆ่ามนุษย์ก็จะบัญญัติอีกว่าเป็นความผิดที่หนักขึ้นไปจนกระทั่งขาดจากความเป็นพระ เป็นต้น ระเบียบแบบแผนต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นอย่างนี้ตลอดจนกฎเกณฑ์ในการเป็นอยู่ร่วมกันของพระสงฆ์ ระเบียบระบบการจัดกิจการของสงฆ์เช่นการประชุม การทำสังฆกรรม เมื่อมีงานของส่วนรวมเกิดขึ้น เช่นต้องการจะแต่งตั้งพระภิกษุรูปหนึ่งให้รับผิดชอบดูแลเรื่องลาภผลที่ได้มา เช่นมีการนิมนต์พระไปฉัน ก็จะมีพระภิกษุที่เป็นเจ้าหน้าที่จะจัดทำเป็นผู้นิมนต์พระ สงฆ์ก็จะตั้งขึ้นโดยประชุมกันแล้วก็แต่งตั้งพระภิกษุขึ้นรูปหนึ่งให้เป็นผู้

ทำหน้าที่นี้ เรียกว่าภักตฺตฺเทศก์หรือเมื่อมีพวกผ้าจีวรเครื่องนุ่งห่มเกิดขึ้นสงฆ์ก็มาประชุมกันตกลงกันแต่งตั้ง (ท่านใช้คำว่า สมมติ คำว่า สมมติก็คือแต่งตั้งแต่งตั้งให้พระภิกษุรูปนั้นรูปนี้เป็นผู้ทำหน้าที่เก็บรักษาและแจกจ่ายจีวรอย่างนี้เป็นต้น หรือว่าระเบียบเกี่ยวกับการบวชการรับคนเข้ามาสู่พระศาสนาจะทำอย่างไรอย่างนี้เป็นต้น ล้วนแต่เป็นเรื่องของกฎเกณฑ์กติกาการจัดระเบียบระบบของสังคมหรือการอยู่ร่วมกันให้เป็นไปได้ด้วยดี ทั้งหมดนี้เรียกว่าวินัยธรรมและวินัยสองอย่างนี้รวมกันเข้าเป็นตัวพระพุทธศาสนา

ทีนี้สิ่งที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้เป็นธรรมะนั้นก็เกิดจากการที่พระองค์ได้ค้นพบสังขธรรม สังขธรรมเป็นสิ่งที่มียอยู่แล้ว พระพุทธเจ้าตรัสว่าพระพุทธองค์จะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ตามความจริงก็คงอยู่ตามธรรมดาของมัน เช่นว่ากฎเกณฑ์แห่งเหตุปัจจัยที่เราเรียกว่า อิทัปปัจจยตา ปฏิจจสมุปบาท หรือเรื่องพระไตรลักษณ์เป็นต้น อันนี้เป็นหลักธรรมดาธรรมชาติดมียอยู่แล้ว พระพุทธเจ้าเพียงแต่ทรงค้นพบ เมื่อค้นพบแล้วก็นำมาเปิดเผยแสดงชี้แจงทำให้เข้าใจง่ายขึ้น ธรรมะแท้จริงก็คือตัวธรรมะที่เป็นธรรมชาติเป็นของที่มีอยู่ตามธรรมดาของมัน แต่ธรรมะอีกความหมายหนึ่งก็คือ เมื่อพระพุทธเจ้าค้นพบสังขธรรมนั้นแล้ว พระองค์เอามาแสดงคำสอนของพระองค์ที่แสดงถึงตัวสังขธรรมนั้นก็เรียกว่าธรรมะเหมือนกัน เพราะฉะนั้นธรรมะ ในความหมายสองอย่างนี้จะต้องเข้าใจแยกกันให้ถูกต้อง ทีนี้คำว่าธรรมะ ในคำว่าธรรมวินัยนี้ก็คือคำสอนของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ได้ค้นพบสังขธรรมแล้วนำมาประกาศเปิดเผยไว้ ส่วนวินัยนั้นก็เป็นเหมือนเปลือกหรือเป็นรูปแบบเป็นเครื่องหุ้มห่อเพราะว่าธรรมะคำสอนของพระพุทธเจ้าหรือหลักการที่พระองค์ประกาศไว้นั้นถ้าไม่มีกลุ่มบุคคลไม่มีสถาบันไม่มีองค์กรที่จะช่วย

ดูแลรักษาทำหน้าที่ศึกษาปฏิบัติ นำสืบทอดกันมาตลอดจนทำการเผยแพร่ ไม่ช้าไม่นานคำสอนนั้นก็อาจจะหมดสูญหายไปได้ เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีการจัดตั้งรูปแบบและระบบขึ้นมาเพื่อจะธำรงรักษาธรรมะคำสอนของพระองค์ไว้ให้อยู่ในสภาพที่ถูกต้อง ให้มั่นคงบริสุทธิ์ตลอดไป เพราะฉะนั้นสองสิ่งนี้จึงเป็นคู่กัน ดังที่กล่าวมาแล้วว่าวินัยนั้นเกิดขึ้นเพื่อรักษาสงฆ์ให้คงอยู่เป็นสิ่งที่คู่กับสงฆ์ และสงฆ์ก็คือชุมชนผู้ทำหน้าที่ที่จะศึกษาปฏิบัติและเผยแพร่อสืบทอดคำสอนหรือธรรมะนั้นสืบทอดไป นี่เป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างธรรมะกับวินัยซึ่งโยงไปถึงคำว่าสงฆ์ด้วย

ที่นี่ยังที่อาตมาบอกแล้วว่าธรรมะนั้น ในที่นี้หมายถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าที่แสดงสัจธรรมอีกทีหนึ่ง ไม่ได้หมายถึงตัวสัจธรรมเอง แล้วก็วินัยก็คือกฎเกณฑ์กติกาที่เป็นมาตรฐานในการจัดตั้งให้เป็นระบบรูปแบบนี้ในระยะยาวเราจะต้องรักษากฎเกณฑ์ระเบียบต่าง ๆ เหล่านี้ไว้ มิฉะนั้นเราจะไม่รู้ว่ารูปแบบหรือระบบของสงฆ์เป็นอย่างไร เพราะฉะนั้นก็เลยมีความจำเป็นที่จะต้องรักษาพระธรรมกับวินัยนี้ไว้ ก็คือรักษาทั้งสิ่งที่เป็นตัวคำสอนและรักษาระเบียบกฎเกณฑ์กติกาที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ เพื่อให้รักษาลักษณะอันนั้นไว้อีกด้วยด้วย ต้องรักษาทั้งสองอย่าง

ที่นี้ในการที่จะรักษานั้นก็มีวิธีการ วิธีการก็คือว่าการที่จะนำคำสอนสืบทอดกันมา ตอนแรกก็ต้องมีการประมวลธรรมะคือคำสอนของพระองค์และประมวลวินัยกฎเกณฑ์กติกาที่พระพุทธเจ้าบัญญัติวางไว้นั้นเอามาทำให้เป็นหมวดเป็นหมู่รักษาไว้ให้ได้มั่นคง พอพระพุทธเจ้าปรินิพพานก็มีการประมวลคำสอนและระเบียบบัญญัติของพระองค์ขึ้นไว้ การกระทำอย่างนี้เราเรียกว่า การสังคายนา ดังที่ปรากฏว่า หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพาน

ได้ ๓ เดือน ก็มีการสังคายนาครั้งที่หนึ่ง รวบรวมคำสอนทั้งสิ่งที่เรียกว่า พุทธพจน์คือคำสอนของพระองค์ และพุทธบัญญัติคือสิ่งที่พระองค์ตราไว้เป็นระเบียบแบบแผนก็รวมเข้าไว้ ซึ่งต่อมาเราเรียกประมวลคำสอนและระเบียบต่าง ๆ นี้ว่า พระไตรปิฎก มีการจัดหมวดหมู่ขึ้นมา พระธรรมวินัยก็เลยปรากฏในรูปของสิ่งที่เรียกว่า พระไตรปิฎก พระไตรปิฎกก็คือที่บรรจุไว้ซึ่งพระธรรมวินัยนั่นเอง

ในการจัดหมวดหมู่นั้นตามประเพณีเราจะบอกว่า พระไตรปิฎก ประกอบด้วย หนึ่ง พระวินัยปิฎก สอง พระสุตตันตปิฎก สาม พระอภิธรรมปิฎก พระวินัยปิฎกเรียกง่าย ๆ ว่า พระวินัย ก็คือวินัยดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ประการที่สองพระสุตตันตปิฎกเรียกสั้น ๆ ก็ว่าพระสูตร ประการที่สามพระอภิธรรมปิฎกเรียกสั้น ๆ ว่าพระอภิธรรม ข้อที่สองกับสาม คือพระสุตตันตปิฎก ซึ่งเรียกสั้น ๆ ว่าพระสูตรกับพระอภิธรรมปิฎกหรือพระอภิธรรม นั้น ถ้าเรียกรวมกันก็คือธรรมะนั่นเอง หมายความว่าสองปิฎกหลังนั้นเป็นที่ประมวลของธรรมะตกลงว่าพระไตรปิฎกก็เป็นทีประมวลและรักษาไว้ซึ่งพระธรรมวินัย เราก็ใช้พระไตรปิฎกนี้ที่ท่านสังคายนาขึ้นไว้นี้ เป็นมาตรฐานในการที่จะตรวจสอบหลักธรรมคำสั่งสอนและพระวินัยของพระศาสนานี้ แล้วก็ถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะรักษาคำสั่งสอน ทั้งหลักการและรูปแบบกฎเกณฑ์หรือธรรมวินัยที่อยู่ในพระไตรปิฎกนี้ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ อย่างที่อาตมาได้กล่าวเบื้องต้นไว้แล้วว่าเราต้องแยกให้ดูกระหว่างสิ่งที่เรียกว่าธรรมะ ซึ่งเป็นคำสอนที่แสดงถึงสังขารกับตัวธรรมะที่เป็นสังขาร ธรรมะที่เป็นสังขารนั้นเป็นความจริงอยู่ตามธรรมดาของมันเองอย่างที่เราบอกแล้วว่า ตถาคคคือพระพุทธเจ้าจะปฏิบัติขึ้นหรือไม่ก็ตามธรรมะคือสังขารก็เป็นอยู่

ของมันอย่างนั้นเอง แต่ที่นั่นคนทั้งหลายไม่สามารถล่วงรู้ถึงสังขธรรมได้ ทำยังไฉน จึงจะล่วงรู้ถึงสังขธรรมได้ ทั้ง ๆ ที่สังขธรรมมีอยู่แต่คนก็ไม่รู้ ก็เลยมีบุคคล ที่มีปัญญามาค้นพบก็คือพระพุทธเจ้านี้ค้นพบและก็มาสั่งสอนสังขธรรมเอาไว้ ก็ปรากฏเป็นคำสอนสังขธรรมซึ่งเรียกว่าธรรมเหมือนกัน

สำหรับธรรมะในความหมายที่หนึ่งคือสังขธรรมนั้น ไม่มีใครไปทำอะไรมันได้ มันอยู่ตามปกติของมันเช่นว่าไม่มีใครไปสามารถดัดแปลงแก้ไขอะไรต่าง ๆ มันเป็นอย่างนี้ก็เป็นอย่างนั้นเรียกว่าเป็นภาวะที่เป็นอย่างนั้นเอง แต่คำสอนของพระพุทธเจ้าที่เราเรียกว่าธรรมะในความหมายที่สองนี้ มันเป็นเรื่องที่ปรากฏแก่เราโดยการถ่ายทอดด้วย ภาษา เป็นต้น เป็นสิ่งที่จะต้องอาศัยที่บรรจุ อาศัยบุคคลมากล่าวมาสอนกันต่อไป สิ่งนี้แหละเป็นสิ่งที่เราจะต้องระวางว่าเป็นตัวเดิมที่ตรงกับพระพุทธเจ้าสอนไว้หรือไม่ถ้าหากว่ามีการดัดแปลงแก้ไขไปก็หมายความว่า คำสอนที่จะทำให้รู้ถึงสังขธรรมนั้นคลาดเคลื่อนไปแล้ว คำสอนนั้นก็อาจจะไม่ใช่สิ่งที่แสดงถึงสังขธรรมอีกต่อไป

ก็เหมือนกับว่าเราต้องการจะเดินทาง เราเดินทางไปสู่จุดหมายแห่งหนึ่ง ทางที่ไปสู่จุดหมายนั้นมีอยู่แต่เราไม่รู้ว่าจะไปได้ยังไฉน ก็มีคนหนึ่งที่มีความรู้ ซึ่งเป็นผู้ชำนาญทางเรียกได้ว่าเป็นมัคคุเทศก์ ท่านผู้นี้จะช่วยให้คนอื่นได้รู้ ได้เดินทางได้ถูกต้อง ก็มาเขียนหนังสือคู่มือการเดินทางไว้ พร้อมทั้งเขียนแผนที่ไว้ด้วย ความรู้ในหนังสือคู่มือการเดินทางฉบับนี้พร้อมทั้งแผนที่ที่ท่านผู้นี้เขียนไว้นั้นซึ่งเป็นความรู้ที่ถูกต้อง เพราะว่าท่านรู้จริงแล้วก็เขียนไว้แล้ว ก็เขียนด้วยใจบริสุทธิ์ต้องการให้ผู้อื่นได้รับความรู้ความเข้าใจจะได้เดินทางไปถูกต้อง ที่นี้ทางมันมีอยู่ของมันเองไม่มีใครไปแก้ไข แต่ว่าหนังสือคู่มือเดินทาง และแผนที่นั้นะถ้าไม่ระวังให้ดีก็อาจจะมีคนมาดัดแปลงแก้ไขแล้วก็อาจจะ

เขียนแผนที่ใหม่หรือทำการลบเครื่องหมายอะไรต่าง ๆ ของเดิมขีดเส้นใหม่
อะไรต่าง ๆ แล้วผลจะเป็นยังไง ถ้าเกิดเหตุการณ์อย่างนี้ขึ้น มันจะเกิดปัญหา
ก็คือหนังสือคู่มือการเดินทางเล่มนี้พร้อมทั้งแผนที่นั้นจะไม่สามารถนำเรา
ไปสู่จุดหมายปลายทางได้ เพราะฉะนั้นเราจึงมีหน้าที่จะต้องรักษาคู่มือ
เดินทางนี้ให้อยู่ในสภาพความรู้เดิมที่บริสุทธิ์ตามที่ท่านผู้รู้ทางค้นพบทาง
ขำนาญทางได้เขียนแสดงไว้ อันนี้อาตมาก็เลยพูดถึงความหมายของธรรมวินัย
ไว้และก็พูดถึงความสำคัญในการที่จะต้องรักษาเอาไว้ด้วย ขอเจริญพรเพียง
เท่านี้ก่อน ถ้าพูดยังไม่ชัดเจนในแง่ใดก็ขอได้กรุณาซักในรายละเอียดต่อไปด้วย

(อาจารย์ระวี) ขอบพระคุณครับ มีอีกคำหนึ่งที่เป็นชื่อการสนทนาของ
เราในวันนี้ คือ พุทธบริษัท พุทธบริษัทนี้ตามที่กระผมเข้าใจว่ามีอยู่ในสมัย
พระพุทธกาลนั้นมี ๔ ด้วยกันคือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ถ้าหากว่า
จะจำแนกเป็นสองก็อาจจะเรียกได้ว่าเป็นฝ่ายสงฆ์และเป็นฝ่ายฆราวาส
กระผมอยากจะตั้งข้อสังเกตว่าเราฝ่ายที่เป็นฆราวาสนั้นนะ เวลาเราจะศึกษา
พระพุทธศาสนาและปฏิบัติพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่ฆราวาสทั้งหลายก็ดูจะ
สนใจแต่ทางด้านพระธรรม คือส่วนซึ่งเรียกว่าเป็นความจริงในชีวิตที่เรา
จะนำมาประพฤติปฏิบัติ และถ้าหากว่าจะมีส่วนวินัยอยู่บ้างก็เห็นจะเป็นส่วน
ง่าย ๆ ที่เรียกว่าง่าย ๆ ก็คือ เป็นหลักที่จำได้ง่ายเป็นต้นว่า ศีลห้า ศีลแปด
เป็นต้นเท่านั้นเอง กระผมอยากจะตั้งข้อสังเกตว่า พระวินัยในกรณีของฝ่าย
สงฆ์นั้นนะมีจำนวนมาก ซึ่งทำให้รู้สึกว่ายากของพุทธบริษัทฝ่ายสงฆ์นี้
ได้ทรงมอบหมายเป็นพิเศษกว่าบทบาทของอุบาสก อุบาสิกา หรือฝ่ายฆราวาส
ซึ่งดูจะหย่อนให้มากที่สุดทีเดียว จึงทำให้เมื่อมาพูดกันถึงเรื่องของสงฆ์ละเมิด
พระวินัยอะไรเหล่านั้นนี้ เราก็ไม่มีความรู้ความเข้าใจและเห็นว่าเป็นเรื่อง

ร้ายแรงหรือไม่ร้ายแรงอะไรต่าง ๆ เพียงพอ กระผมก็อยากจะให้พระคุณเจ้าได้แสดงชี้ให้เห็นความแตกต่างของวินัยของพระกับของมราวาสที่เป็นพุทธบริษัทว่าทำไมจึงแตกต่างกันอย่างมากและให้เราเข้าใจในเรื่องเป็นพื้นที่จะได้เป็นฐานของความเข้าใจต่อไปในการสนทนานี้ ขอนิมนต์พระคุณเจ้า

(พระเทพเวที) เจริญพร ตอนต้นก็คงจะต้องพูดถึงความหมายของคำว่า พุทธบริษัทเล็กน้อย พุทธบริษัท ก็มาจากคำว่า พุทธะ กับ บริษัท คำว่า พุทธะก็ทราบกันดีอยู่แล้วก็คือ พระพุทธเจ้า ในที่นี้ก็คือของพระพุทธเจ้า และคำว่าบริษัท คำว่าบริษัทเดี๋ยวนี้เรามานิยามในความหมายทางธุรกิจไปก็เลยทำให้งง ก็อาจจะสับสนนิดหน่อย ที่จริงคำว่าบริษัทนี้ก็แปลว่าชุมชน กลุ่มชนหรือหมู่ชนนั่นเอง ที่นี้หมู่ชนหรือชุมชนในพระพุทธศาสนาหรือที่เป็นชุมชนของพระพุทธเจ้านี้ พระองค์ตรัสไว้ว่ามี ๔ หมู่ชน หรือ ๔ บริษัท เรียกว่าพุทธบริษัท ๔ หรือเรียกง่าย ๆ ว่าบริษัท ๔ ภาษาบาลีเรียกว่า พุทธปริสา ๔ คำว่าบริษัทนี้เป็นสันสกฤต บริษัท ๔ นี้ก็มี ๑. ภิกษุ เป็นชุมชนที่หนึ่งหรือบริษัทที่หนึ่ง ๒. ภิกษุณี เป็นบริษัทที่สอง ๓. อุบาสก อีกบริษัทหนึ่ง และสุดท้าย ๔. อุบาสิกาอีกบริษัทหนึ่ง ภิกษุกับภิกษุณีนั่นอยู่ในประเภทเดียวกันคือผู้ที่บวชแล้ว เราเรียกชื่อรวมกันว่าบรรพชิต แล้วก็อุบาสกอุบาสิกาเป็นชาวบ้านยังไม่ได้บวช เราก็เรียกชื่อรวมกันว่าคฤหัสถ์ แปลว่าผู้อยู่ครองเรือนหรือผู้อยู่ในเรือนนั่นเอง ก็เป็นอันว่าเมื่อรวมเข้าแล้วโดยย่อพุทธบริษัท ๔ ก็เหลือ ๒ เป็นบรรพชิตกับคฤหัสถ์ คือผู้ที่บวชแล้วกับผู้ที่ยังครองเรือน

ที่นี้พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่าพระศาสนาของพระองค์นั้นมีธรรมะกับวินัย อันนี้ก็ขอย้อนไป อยากระบายให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างธรรมวินัยกับ

พุทธบริษัท ๔ ให้เห็นถึงหน้าที่ของพุทธบริษัททั้งสี่ต่อพระธรรมวินัย เมื่อพระพุทธเจ้าจะปรินิพพานพระองค์ได้ตรัสว่า “ธรรมและวินัยใดที่เราได้แสดงแล้วและบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลายเมื่อเราล่วงลับไปแล้วธรรมและวินัยนั้นจะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย” อันนี้ก็ถือว่าพระพุทธเจ้าตรัสถึงมาตรฐานสังฆธรรมในพระพุทธศาสนา ว่าเมื่อพระองค์นิพพานแล้วก็ให้ถือว่า พระธรรมวินัยนี้เป็นพระศาสดา นี่เป็นความหมายหนึ่ง และอีกอย่างหนึ่งก็คือว่าพระองค์ไม่ได้ตั้งบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดไว้เลยให้สืบต่อเป็นศาสดาแทนพระองค์ นี่ก็เพื่อให้เราถือหลักการนั่นเอง พูดง่าย ๆ ว่าชาวพุทธนี้ถือหลักการรวมทั้งรูปแบบระบบที่พระพุทธเจ้าจัดตั้งไว้โดยอิงอาศัยหลักการนั้น อันนี้เป็นศาสดาของชาวพุทธที่เราจะต้องนับถือเคารพให้ความสำคัญช่วยกันดำรงรักษาสืบต่อไป

อีกอันหนึ่งที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพุทธบริษัทก็คือว่า เหตุปรารภอย่างหนึ่งในการที่พระพุทธเจ้าจะปรินิพพานหรือไม่ ในการที่พระองค์จะต้องทำหน้าที่ต่อไปหรือไม่หรือจะหยุดเลิกวางมือได้เลยทีเดียว อันนี้ก็คือเรื่องของพุทธบริษัทกับธรรมวินัยนี้ พระองค์ได้ตรัสไว้ว่า ตราบใดที่บริษัท ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา นี้ ยังไม่มีความรู้ชำนาญแตกฉานในพระธรรมวินัยคำสั่งสอนของพระองค์จนกระทั่งสามารถที่จะแก้ไขชี้แจงลัทธิภายนอกที่ปลอมปนเข้ามาได้ถ้ายังไม่มีความสามารถถึงขนาดนี้พระองค์จะไม่ปรินิพพาน ตอนที่พระองค์จะปรินิพพานนั้นก็มิเรื่องเล่าไว้ทำนองว่ามารได้มาทูลอาราธนาแล้วก็กราบทูลถึงเงื่อนไขว่าบัดนี้สมบูรณ์แล้ว พระองค์ก็ได้ทรงพิจารณาเห็นว่าในเวลานั้นบริษัททั้ง ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา และไม่เฉพาะแต่เพียงคร่าว ๆ บริษัท ๔ เท่านั้นยังแยกแยะออก

ไปอีกว่าในบริษัท ๔ นี้แต่ละบริษัท คือ ภิกษุ ทั้งภิกษุที่เป็นเถระ ทั้งภิกษุที่เป็นมัชฌิมะ คือปานกลาง และภิกษุที่เป็นนวกะคือผู้ใหม่ หมายความว่า ทั้งพระผู้ใหญ่ ปานกลาง และพระผู้น้อย ทั้งหมดจะต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญ ในธรรมวินัย และภิกษุณีก็เช่นเดียวกัน ทั้งเถรทั้งมัชฌิมาทังนวกา ทั้งผู้ใหญ่ ผู้น้อย ปานกลาง แล้วก็ทั้งอุบาสกที่มีครอบครัวและไม่มีครอบครัว และก็มี อุบาสิกาที่มีครอบครัวและไม่มีครอบครัวทั้งหมดนั้นจะต้องมีคุณสมบัติดังที่ กล่าวมานี้ เมื่อพุทธบริษัททั้ง ๔ ครบถ้วนเหล่านี้มีความรู้ความชำนาญ ในคำสอนของพระองค์จนปฏิบัติเองได้ถูกต้องและสามารถที่จะกล่าวแก้ไข ป้องกันคำสอนธรรมวินัยจากการที่จะนำเอาคำสอนอื่น ๆ เข้ามาแทรกได้แล้ว พระองค์จึงจะปรินิพพานและเมื่อพระองค์ได้ตรวจสอบเห็นว่าเป็นอย่างนั้น แล้วพระองค์ก็ได้ตัดสินพระทัยว่าจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน

อันนี้ก็แสดงว่า พระพุทธเจ้าได้ฝากพระธรรมวินัยไว้ทั้งให้เป็นศาสนา ของชาวพุทธ แล้วก็ฝากไว้ให้เป็นสิ่งที่เราจะต้องมีการรับผิดชอบในการที่จะ ศึกษาเล่าเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจถูกต้องแล้วก็ประพฤติปฏิบัติสืบต่อกัน ไป พร้อมทั้งรักษาไว้ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ที่สุด นี่ก็เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ ของพุทธศาสนิกชนหรือพุทธบริษัทต่อธรรมวินัย ที่นี้ธรรมวินัยนั้นเมื่อกี้ได้ ให้ความหมายไปแล้วในส่วนธรรมะนั้นก็เป็นหลักความจริงพร้อมทั้งความดี งามที่แสดงไว้โดยอิงอาศัยความจริงนั้นเพื่อเข้าถึงความจริงนั้น แต่ในส่วน วินัยนี้เราเน้นไปที่พระภิกษุ เพราะเหตุใดจึงเน้นไปที่พระภิกษุ เพราะว่า พระภิกษุนั้นเป็นผู้ที่มุ่งหน้าปฏิบัติเพื่อจะเข้าถึงอุดมคติของพระพุทธศาสนา อย่างแท้จริง เรียกว่าตัดห่วงตัดกังวลอะไรต่าง ๆ ภายนอกมาหมดทุ่มเทเอาจริง เพราะว่าในเมื่อสมัครเข้ามาแล้วมาเป็นกลุ่มชนที่จะประพฤติปฏิบัติตามระบบ

ของพระพุทธเจ้า พระองค์ก็ถือว่าจะต้องประพฤติตามระบบและรูปแบบที่พระองค์วางไว้ เพราะว่าเขาสมาธิใจเข้ามาแล้ว อันนี้ก็ป็นธรรมดาว่าวินัยนั้นจะต้องเน้นสำหรับผู้ตั้งใจสละความกังวล สละห่วงใยพันธะในทางโลกออกมาแล้วมาเข้าสู่แนวทางการปฏิบัติเพื่อฝึกเข้าสู่จุดหมายของพระศาสนาอย่างแท้จริง

สำหรับคนทั่วไปที่เราเรียกว่าชาวบ้านนั้นเขาก็มีความเลื่อมใสในคำสอนของพระพุทธเจ้าเหมือนกันแต่ยังไม่สามารถที่จะทุ่มเทได้โดยสมบูรณ์ ไม่สามารถอุทิศตัวได้เต็มที่ยังมีห่วงมีกังวลมีครอบครัว มีภาระในการทำมาหาเลี้ยงชีพต่าง ๆ เป็นต้น ในแง่นี้แล้วเราก็คงว่าเขายังไม่ได้สมาธิใจเข้ามา เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจะไม่ได้บัญญัติวินัยเป็นข้อบังคับไว้ เพราะวินัยนี้เป็นเรื่องของ การบังคับแต่เป็นข้อบังคับสำหรับคนที่สมาธิใจ คือเราจะให้ข้อบังคับแก่ใครก็เป็นการบังคับที่ว่าเขาสมาธิใจรับ คือพระพุทธเจ้าที่จริงก็ไม่ไปบังคับใครนั่นเอง เป็นแต่เพียงพระองค์บัญญัติระบบรูปแบบระเบียบไว้อย่างนี้แล้ว ถ้าเขาตกลงยินยอมเพราะเห็นชอบเขาก็สมาธิเข้ามาแล้วก็ต้องปฏิบัติตามนั้น ถ้าเขายังไม่พร้อมเขาก็ไม่สมาธิเข้ามาเพราะฉะนั้นวินัยนี้ก็ไม่ไปผูกพันบังคับเขาได้ อันนี้ก็ป็นลักษณะของหลักการของพระพุทธศาสนาที่ว่าไม่ไปบังคับใคร อย่างไรก็ตามพระพุทธเจ้าก็วางหลักเกณฑ์ไว้เหมือนกันในการที่จะเป็นคนดีที่ชื่อว่าเข้าสู่พระพุทธศาสนา พระองค์ก็วางภาคปฏิบัติไว้เป็นพื้นฐาน อย่างที่เรารู้จักกันเรียกว่าศีล ๕ ที่จริงถ้าว่าตามหลักทั่วๆ แล้วเรียกว่า สิกขาบท ๕ สิกขาบท ๕ ก็คือข้อฝึกหัด ข้อฝึกหัดเพื่อให้เรามีชีวิตที่พัฒนาขึ้นไปในคุณความดียิ่งขึ้นไป พื้นฐานนี้ก็มี ๕ ข้อด้วยกัน มีข้อละเว้นจากปาณาติบาต เป็นต้น ดังเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้ว อันนี้ก็เท่ากับ

ว่าเหมือนเป็นวินัยของคฤหัสถ์ แต่พระองค์ได้ตรัสข้อปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ไว้อีก เช่นว่ากุศลกรรมบถ ๑๐ การเว้นจากอกุศลกรรมบถ ๑๐ เข้าสู่กุศลกรรมบถ ๑๐ อันนี้ท่านก็ถือกันว่าเป็นวินัยของคฤหัสถ์เหมือนกัน สำหรับอุบาสกอุบาสิกา นอกจากถือศีล ๕ แล้วก็ควรจะเข้าสู่หลักที่เรียกว่ากุศลกรรมบถ ๑๐ ประการด้วย และนอกเหนือจากนี้พระพุทธเจ้ายังได้เคยตรัสแสดงคำสอนไว้สำหรับคฤหัสถ์อีกอย่างที่เราเรียกกันว่า สิงคาลโฆวาทะ หรือว่า สิงคาลกสูตร อันนี้ก็เป็นหลักเกี่ยวกับข้อปฏิบัติของคฤหัสถ์หลายประการ จนกระทั่งถึงเรื่องอบายมุข ๖ ทิศ ๖ อะไรต่าง ๆ การคบมิตรอะไรต่าง ๆ นี่ท่านก็ให้ถือว่าเป็นวินัยของคฤหัสถ์เช่นเดียวกัน

แต่อย่างไรก็ตามอย่างที่บอกแล้วว่าพระพุทธศาสนาไม่เป็นศาสนาแห่งการบังคับ เพราะฉะนั้นก็เลยไม่มีระบบการบังคับ เมื่อเขาไม่ได้ขอสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกในชุมชนที่พระองค์ตั้งขึ้นและวางระเบียบกำกับไว้ พระองค์ก็ไม่ไปกำหนดความผิดและการลงโทษทางวินัยที่จะบังคับแก่เขา ก็ให้เป็นเรื่องของคนที่จะได้รับผลดีผลชั่วของกรรมดีหรือกรรมชั่วตามกฎแห่งกรรมอย่างเดียว อย่างไรก็ตามสำหรับพุทธศาสนิกชนที่เป็นคฤหัสถ์นั้นถ้าว่าตามแนวทางพุทธศาสนาแล้ว เมื่อพระพุทธเจ้าให้นิยามให้แนวทางไว้แล้ว ชุมชนคฤหัสถ์ก็ควรจะตกลงกันเองแล้วก็วางระบบระเบียบที่เรียกว่าวินัยกันขึ้นสำหรับหมู่พวกตนได้ จากพื้นฐานอย่างน้อยที่สุดศีล ๕ แล้วจะเอาอะไรมาเพิ่มให้เหมาะสมกับยุคสมัยตามคำสอนของพระองค์ก็สามารถจัดตั้งขึ้นมาได้ อันนี้ก็เป็นเรื่องที่อาตมาเท่าที่สังเกตดูก็มีความรู้สึกอยู่ว่า ในหมู่ชาวพุทธนี้ไม่ค่อยเอาใจใส่ในเรื่องวินัย คือไปมุ่งแต่ตัวธรรมะ แล้วในแง่ของธรรมะนั้นก็เป็นเรื่องของความเป็นอิสระเสรีเป็นอย่างมาก ยิ่ง เพราะว่าเราใช้

สติปัญญาของเราเองในการที่จะพิจารณาในการที่จะเชื่อถือ และในการที่จะเลือกนำมาใช้นำมาปฏิบัติ แต่วินัยเมื่อเกิดมีขึ้นแล้วก็เป็นข้อตกลงของสังคมอย่างที่เราบอกไว้ในหมู่สงฆ์ สงฆ์ก็คือสังคมหนึ่งหรือชุมชนหนึ่ง วินัยก็เป็นเรื่องกฎเกณฑ์ของสังคมนั้นที่วางบัญญัติไว้ให้คนในสังคมนั้นมีความประพฤติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งนี้สำหรับคฤหัสถ์ถ้าหากว่าได้กำหนดสิ่งที่เรียกว่าวินัย คือระเบียบแบบแผนขึ้นไว้เราก็จะมีสังคมชาวพุทธที่มีระบบของตนเองด้วยเช่นเดียวกัน อันนี้ก็เป็นอย่างที่พระพุทธเจ้าชี้แนะแนวทางในเรื่องวินัยของคฤหัสถ์ไว้ แต่ในการที่จะปฏิบัติในการที่จะนำมาวางก็เท่ากับว่ามีความยืดหยุ่นที่ชาวพุทธในยุคสมัยต่าง ๆ สามารถนำมาจัดวางให้เหมาะสมกับยุคสมัยหรือกาลเทศะของตนได้ ขอเจริญพรเท่านั้นก่อน

(อาจารย์ระวี) สำหรับวินัยของพระสงฆ์ซึ่งกระผมได้วินิจฉัยจากที่พระคุณเจ้าได้กรุณาชี้แจงมานั้น ก็หมายความว่าวินัยของกระบวนการผู้ที่มีหน้าที่โดยเฉพาะที่จะจรโลงพระธรรมวินัยหรือพระพุทธศาสนาให้อยู่ไปอยู่ยั่งยืนสถาพรไป เพราะฉะนั้นการที่พระสงฆ์จะต้องยึดถือพระธรรมวินัยเป็นวินัยเป็นข้อสำคัญนี้ก็เป็นความจำเป็นมากไปไหมครับ

(พระเทพเวที) เจริญพร วินัยนี้ก็คือสิ่งที่รักษาให้สงฆ์คงอยู่ เพราะฉะนั้นถ้าหากว่าสงฆ์สำคัญ วินัยก็สำคัญ คือ วินัยเป็นตัวที่ทำให้สงฆ์ดำรงอยู่และให้สงฆ์อยู่ในระบบและรูปแบบที่เป็นไปตามพุทธประสงค์นั่นเอง

(อาจารย์ระวี) ทั้งนี้ขอมายังเรื่องอุดมคติสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา ในความคิดของกระผมที่พระพุทธานุภาพได้แสดงถึงศักยภาพภายในของมนุษย์ที่จะพัฒนาตนเองไปสู่ระดับชีวิตที่สูงมาก แต่ว่าการที่จะกระทำเช่นนั้น

ได้คงจะไม่ไปสิ่งที่กระทำได้โดยง่าย โดยปราศจากความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ในคำสอนของพระพุทธเจ้า การที่กระผมเข้าใจนั้นจุดหมายสูงสุดก็คือ การบรรลุหรือตัดผลของบุคคล หรือว่าการบรรลุถึงภูมิธรรมในขั้นที่ว่าจะพ้นจากจะ เรียกว่าความหลงผิดเข้าใจผิดในธรรมชาติของชีวิต ของโลก แล้วก็อยู่บนทาง เดียวที่ไปสู่ความเป็นมนุษย์ผู้สมบูรณ์ กระผมขอเรียกอย่างนั้น อุดมคติอันนี้เป็น เรื่องสำคัญในพระพุทธศาสนาไซ้ไหมครับ กระผมกราบเรียนถามอันนี้ก็คือว่า เรื่องนี้ไปเกี่ยวข้องกับที่ว่า เมื่อใดบุคคลเริ่มรู้ที่เรียกว่ารู้ประจักษ์ธรรมได้ดวงตา เห็นธรรมอย่างที่เราเรียกกันก็อยู่ในระดับที่เหนือความเป็นมนุษย์ปุถุชนทั่วไป แล้วเรื่องนี้เป็นเรื่องที่จะได้สืบเนื่องมาจนถึงการที่มีการกล่าวอ้างถึงการได้ บรรลุในธรรมอันนี้ของบุคคล ที่จริงมีบ่อย ๆ จะโดยตรงหรือโดยอ้อมก็ ตาม เรื่องนี้กระผมก็อยากจะให้พระคุณเจ้าได้แสดงให้เห็นชัดเจนว่า สิ่งที่เรา มาใช้เรียกว่า อุดมคติหรือธรรม นั้นะหมายความว่าอย่างไรและก็เกี่ยวข้องกับเรื่อง ที่กระผมได้กราบเรียนถามมานี้อย่างไร

(พระเทพเวที) เจริญพร ก่อนที่จะไปถึงเรื่องอุดมคติของการปฏิบัติตามหลัก ธรรมวินัยหรืออุดมคติของพระพุทธศาสนา ก็อยากจะย้อนกลับไปพูดถึงเรื่อง พระภิกษุสงฆ์กับคฤหัสถ์ในพระพุทธศาสนาอีกนิดหนึ่งว่า ผู้ที่เข้ามาบวชใน พุทธศาสนานี้เราเรียกว่าเป็นภิกษุ ถ้าเป็นผู้หญิงก็ภิกษุณี ซึ่งบัดนี้ในประเทศไทยก็เหลือแต่ภิกษุ ที่นี้ภิกษุหรือผู้เป็นนักบวชในพระพุทธศาสนานั้นก็ควร สังเกตไว้ด้วยว่าแตกต่างจากนักบวชในศาสนาอื่น ๆ จำนวนมากอย่างไร เวลาองภาพนักบวชโดยมากมักจะมองว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของศาสนา ถ้ามอง อย่างนั้นแล้วจะเป็นภาพที่ผิด พระภิกษุในพุทธศาสนาไม่ใช่เจ้าหน้าที่ของ ศาสนา ถ้าว่าถึงความหมายที่แท้จริงตามหลักการ อาตมาได้บอกแล้วเมื่อทั้งนี้

ว่าภิกษุก็คือผู้ที่สละความห่วงกังวลอะไรต่าง ๆ ภายนอกมา แล้วก็มุ่งมั่นที่จะปฏิบัติตามหลักการของพระพุทธศาสนา ทุ่มเทอุทิสต์อย่างเต็มที่ เพราะฉะนั้นผู้ที่เข้ามาสู่ธรรมวินัยที่มาบวชเป็นภิกษุนี้ ก็คือผู้ที่ตั้งใจเข้ามารับการฝึกหัดอบรม ที่เราเรียกว่า สิกขา คือเข้ามารับการศึกษาย่างเต็มที่นั่นเอง เราจะเห็นความแตกต่างว่าในศาสนาบางศาสนานั้น ผู้ที่เข้ามาเป็นนักบวชก็คือผู้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของเทพเจ้าสูงสุดหรืออะไรทำนองนั้นเขาถูกเลือกเข้ามาให้มาทำหน้าที่แทนพระผู้เป็นเจ้าในโลกมนุษย์ แต่ในพระพุทธศาสนา พระภิกษุสามเณรกับชาวบ้านหรืออุบาสกอุบาสิกามีฐานะเท่ากันในแง่ความสัมพันธ์กับตัวสังฆธรรม แต่ภิกษุ ภิกษุณีอุทิสต์ตัวมากกว่าโดยสละเข้ามาเพื่อตั้งใจฝึกฝนอบรมอย่างจริงจังที่จะเข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนา

เพราะฉะนั้นผู้ที่เข้ามาสู่เพศภิกษุนี้ ไม่ใช่คนที่ฝึกอบรมเสร็จบริบูรณ์แล้ว แต่เป็นคนที่ตั้งใจสมัครใจที่จะทุ่มเทอุทิศตัวให้กับการฝึกฝนอบรมอย่างจริงจัง ให้กับการศึกษาหรือสิกขาอย่างจริงจังก็เข้ามา เพราะฉะนั้นในแง่หนึ่งแล้วอุบาสกอุบาสิกาก็มีสิทธิในจุดหมายของพระพุทธศาสนาเท่ากับพระภิกษุสามเณรเหมือนกัน ถ้าหากว่าปฏิบัติชอบ แต่เขามีห่วงกังวลมีเรื่องที่เป็นอุปสรรคมากกว่า ถ้าว่าไปแล้วก็คือว่าพระภิกษุสามเณรมีสิ่งอำนวยความสะดวกมากกว่า ถ้าหากว่าไปแล้วก็ถือว่าพระภิกษุสามเณรมีสิ่งอำนวยความสะดวกมากกว่า แต่ทั้งสองฝ่ายนั้นมีสิทธิในการเข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนาเหมือนกัน ที่นี้ในหลักของพระพุทธศาสนานั้นถือว่าเมื่อใดก็ตามมีกุศลเจตนาถึงกับยอมสละสิ่งห่วงกังวลในทางโลก ความสุขสำราญในทางโลกมาได้มุ่งมั่นอุทิศตนฝึกฝนอบรมตน ถ้าเป็นผู้ตั้งใจฝึกฝนอบรมตนแล้วเราก็ให้ความเคารพถึงจะยังไม่บรรลุผลสำเร็จในการ

ปฏิบัติ ก็ถือว่าเป็นบุคคลที่น่าเคารพบูชา

ในเมื่อพระภิกษุเป็นผู้ทุ่มเทอุทิศตนในการปฏิบัติฝึกฝนอบรมศึกษาเพื่อเข้าถึงจุดมุ่งหมายพระพุทธศาสนา ส่วนอุบาสกอุบาสิกาแม้จะไม่ทุ่มเทตนแต่ก็มีความเพียรพยายามเหมือนกันที่จะเข้าถึงจุดหมายพุทธศาสนาและจะปฏิบัติไปตามกำลัง ตกลงว่าทุกฝ่ายนี้ก็มีจุดมุ่งหมายเหมือนกัน คือการเข้าถึงอุดมคติของพระพุทธศาสนา

ทีนี้อะไรเล่าคืออุดมคติของพุทธศาสนา อุดมคติของพระพุทธศาสนานั้นในขั้นสูงสุดก็เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าได้แก่ พระนิพพานแต่ก่อนที่จะถึงนิพพานนั้นก็หมายความว่าเราสามารถมีความเจริญมีพัฒนาการขึ้นไปได้ในระดับต่าง ๆ โดยลำดับ การเข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนาที่เป็นขั้นสูงสุดที่บรรลุนิพพานแท้จริงก็คือความเป็นพระอรหันต์อย่างที่เราเรียกว่ารหัดตผลก่อนที่จะถึงขั้นสูงสุดนั้นก็ยังมีขั้นในระหว่างตามลำดับขึ้นมา รองลงไปจากความเป็นพระอรหันต์ก็เป็นพระอนาคามี ถัดลงมาจากพระอนาคามีก็เป็นพระสกทาคามี ถัดลงมาจากพระสกทาคามีก็เป็นพระโสดาบัน แล้วถัดลงมาก็จะเป็นปุถุชน ปุถุชนก็ยังมีกัลยาณปุถุชน คือปุถุชนที่เป็นกัลยาณชนเป็นคนดีงามมีกัลยาณธรรม แล้วต่อจากนั้นก็จะมีปุถุชนชนิดที่หยาบมากเรียกว่า อัมมพาลปุถุชน ไปตามลำดับ นี่ก็หมายความว่า การปฏิบัติเพื่อเข้าสู่อุดมคติของพระพุทธศาสนานี้มีความเจริญเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป

จะเห็นว่าในสมัยพุทธกาลมีคฤหัสถ์จำนวนมากที่ได้เป็นพระโสดาบัน อย่างนางวิสาขาเป็นต้น เป็นผู้นำในทางสังคมสงเคราะห์เป็นที่เคารพนับถือในสังคม อนาถบิณฑิกเศรษฐี ก็เป็นโสดาบันเป็นผู้ที่ดำเนินชีวิตครองเรือนอยู่

ตามปกติและก็เป็นเศรษฐีได้ด้วย หรือบางคนเป็นคนยากไร้ก็มีก็เป็นโสดาบันได้ ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐีหรือคนมั่งมียากจนก็มีสิทธิเท่ากันในอุตมคติของพระพุทธศาสนาในระดับสูงถ้าเป็นพระอรหันต์เราจะเห็นว่า ส่วนมากจะเป็นพระภิกษุ ที่นี้ความเข้าถึงหรือภาวะที่เป็นอุตมคติของพระพุทธศาสนาที่ว่าเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนานี้ เราเรียกในความหมายหนึ่งว่า เป็นธรรมะที่เหนือกว่ามนุษย์สามัญ ธรรมะที่เหนือกว่ามนุษย์สามัญ คือมนุษย์สามัญปกติจะไม่สามารถได้ไม่สามารถถึง สิ่งเหล่านี้เรามีศัพท์เฉพาะพิเศษเรียกว่า อุดริมนุสสรธรรม อุดริ แปลว่ายิ่งหรือเหนือ มนุส ก็คือมนุษย์ แล้วก็ ธรรมะ ก็คือ ธรรม ก็คือธรรมะที่เป็นภาวะอันเหนือหรือเกินวิสัยมนุษย์สามัญหรือสูงกว่าภาวะสภาพของมนุษย์สามัญเท่านั้นเอง

อนึ่ง ตั้งแต่พระอรหันต์ลงมาจนกระทั่งเป็นโสดาบันเราเรียกรวม ๆ ว่าเป็น พระอริยบุคคล หมายความว่า จะเป็นพระอรหันต์ก็ตาม อนาคามีก็ตาม สกทาคามีก็ตาม โสดาบันก็ตาม เราเรียกชื่อรวม ๆ ไม่ระบุชั้นว่าเป็นอริยบุคคล นอกจากความเป็นพระอริยบุคคลนี้แล้วแม้แต่ธรรมะอื่น ๆ ที่ต้องมีการฝึกอบรมฝึกฝนพัฒนาตนเป็นพิเศษเพื่อเข้าถึง เช่นการได้สมาธิการได้ฌานสมาบัติอะไรต่าง ๆ เหล่านี้ก็เป็นเรื่องที่เรียกว่าอุดริมนุสสรธรรมเหมือนกัน คือธรรมะที่เหนือกว่าสามัญมนุษย์หรือเหนือกว่ามนุษย์สามัญอันนี้ก็คือความหมายของสิ่งที่เรียกว่าอุดริมนุสสรธรรม เจริญพร

(อาจารย์ระวี) ครับ ที่นี้กระผมก็ได้ทราบว่ามีพระพุทธรูปอยู่เกี่ยวกับการที่ภิกษุจะกล่าวอวดอ้างว่าตนมีอุดริมนุสสรธรรมนี้มีบทลงโทษหรือว่าอะไรไว้อย่างค่อนข้างจะแรง

(พระเทพเวที) เจริญพร อุดริมนุสธรรมนี้เป็นจุดหมายเป็นอุดมคติของพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้นจะต้องถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก ถ้าหากว่ามีการหลอกลวงกันขึ้นในเรื่องเหล่านี้ก็ถือว่าเป็นการทำลายสิ่งที่เป็นจุดหมายของพระพุทธศาสนาซึ่งก็หมายถึงการทำลายตัวพระศาสนา และเนื่องด้วยอุดริมนุสธรรมหรืออุดมคติเหล่านี้เป็นคุณค่าทางจิตใจหรือจะเรียกว่าคุณค่าทางจิตวิญญาณอย่างสูงสุดที่พระพุทธศาสนามีให้แก่มนุษย์ อันเป็นเรื่องของจิตวิญญาณชั้นสูงสุดที่มนุษย์จะสามารถเข้าถึงได้ถ้าใครเอาสິงเหล่านี้มาหลอกลวงก็เท่ากับว่าเป็นผู้ที่ไปทำร้ายต่อจิตวิญญาณของมนุษย์นั่นเอง เพราะในเมื่อเราถือว่าจิตวิญญาณของมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญเราก็ต้องให้ความสำคัญกับสิ่งเหล่านี้ เพราะฉะนั้นเมื่อมีการหลอกลวงอวดสิ่งทีเรียกว่า อุดริมนุสธรรม ถ้าไม่มีจริงพระพุทธเจ้าจึงถือว่าเป็นโทษเป็นความผิดที่ร้ายแรงมากถึงกับทรงบัญญัติไว้ในพระวินัยเป็นความผิดสถานหนักในระดับเดียวกับการฆ่ามนุษย์ ในระดับเดียวกับการลักทรัพย์

แต่ที่จริงพระองค์ถือว่าร้ายแรงกว่าด้วยซ้ำ เพราะพระองค์ตรัสไว้ในพระวินัยในสิกขาบทที่บัญญัติเรื่องนี้ไว้โดยเฉพาะ ว่ามหาโจรมีอยู่ ๕ จำพวกในโลกนี้ มหาโจรพวกที่หนึ่งก็คือพวกที่คุมสมัคพรคพวกไปปล้นชาวบ้านชาวเมืองในที่ต่าง ๆ ทำความเดือดร้อนแก่มนุษย์เป็นอันมาก ต่อจากนั้นก็บรรยายมหาโจรที่สองที่สามที่สี่และสุดท้ายมหาโจรที่ห้าก็คือภิกษุผู้อวดอุดริมนุสธรรมที่ไม่มีจริงในตน พระองค์ตรัสว่า ข้อที่ห้านี้คือยอตนมหาโจรถือว่าเป็นเรื่องร้ายแรงมาก เพราะเป็นการหลอกลวงชาวโลกทั้งนี้เพราะคุณค่าที่พุทธศาสนาจะมีให้แก่มนุษย์ก็มีอยู่ที่อันนี้ เขาเอาสິงเหล่านี้มาใช้หลอกลวงมนุษย์ เพราะฉะนั้นก็ถือเป็นความผิดร้ายแรงที่สุดสำหรับพระภิกษุ

จึงเป็นอาบัติที่เรียกว่า ปาราชิก ถ้าผู้ใดवादอุตริมนุสธรรมที่ไม่มีจริงในตน ก็เป็นปาราชิกขาดจากความเป็นพระภิกษุตั้งแต่ขณะที่वादและคนที่ฟังรู้ความ นั้น ไม่ว่าเขาจะเชื่อหรือไม่ก็ตาม อันนี้ก็เป็นความผิดที่ร้ายแรงสำหรับภิกษุ อย่างหนึ่งใน ๔ ข้อ ข้อที่หนึ่งคือ ร่วมประเวณี ข้อที่สองคือ ลักทรัพย์ ข้อที่ สาม ผ่ามนุษย์ ข้อที่สี่ก็คือ वादอุตริมนุสธรรมที่ไม่มีจริงในตน แต่ว่าแม้มีจริง ในตนพระองค์ก็ทรงบัญญัติไว้อีกเป็นอาบัติที่เล็กน้อยลงไปว่าถ้าภิกษุवादที่ จริงทำนไม่ใช้คำว่าवादหรือทักท้วงใช้คำว่าบอก ถ้าภิกษุบอกอุตริมนุสธรรม แก่อนุปสัมบันถึงมีจริงก็เป็นอาบัติหรือความผิดที่เรียกว่า ปาจิตตีย์ เจริญพร

(อาจารย์ระวี) เห็นจะต้องกราบเรียนขอให้แสดงความหมายของคำว่า อนุปสัมบันให้ชัดเจนซะเลยในที่นี้

(พระเทพเวที) เจริญพร อนุปสัมบัน นี่เป็นศัพท์ของพระวินัย แปลว่าผู้ไม่ได้อุปสมบทนั่นเองเรารู้จักคำว่าอุปสมบทกันดี ผู้อุปสมบทแล้วก็เรียกว่า อุปสัมบัน ถ้าไม่อุปสมบทก็เรียกว่า อนุปสัมบัน แต่ในพระวินัยปิฎกท่าน บัญญัติให้คำจำกัดความไว้จำเพาะทีเดียวว่า “เว้นจากภิกษุและภิกษุณีแล้ว บุคคลอื่นชื่อว่าอนุปสัมบัน ทั้งสิ้น” อันนี้คือความหมายที่เป็นไปตาม พระธรรมวินัย พระวินัยนี้เหมือนกฎหมาย เราจะเห็นว่าพระวินัยนี้มีลักษณะที่เป็นแบบแผนอย่างเดียวกับกฎหมาย จนกระทั่งมีผู้กล่าวว่ากฎหมายของเรา ได้อาศัยพระวินัยเป็นแบบมากทีเดียว คือลักษณะของวินัยนั้นจะต้องมีการให้ คำจำกัดความมีการบอกความหมายอะไรต่ออะไรไว้ชัดเจนไม่ให้ตีความได้อย่าง พระพุทธเจ้าบัญญัติสิกขาบทนี้ไว้แล้วว่า ภิกษุบอกอุตริมนุสธรรมแก่ อนุปสัมบันถ้ามีจริงเป็นปาจิตตีย์แล้วก็จะมีความอธิบายต่อไปเลยว่า คำว่า ภิกษุคืออย่างนั้น ๆ คำว่าบอกคืออย่างนั้น ๆ คำว่าอุตริมนุสธรรมคืออย่าง

นั่น แล้วก็คำว่า อนุปสัมบันคืออย่างนั้น ๆ อันนี้ก็คือความหมายของอนุปสัมบัน ที่อาตมภาพยกมาจากพระวินัยปิฎกเป็นเรื่องของตัวบทกฎหมายของพระ นั่นเอง เพราะฉะนั้นเป็นเรื่องที่ว่า พระพุทธเจ้าวางแบบของกฎหมายไว้แล้ว คือ ไม่สามารถจะให้ตีไปอย่างอื่นได้ เจริญพร

(อาจารย์ระวี) เพราะฉะนั้นการที่ได้มีผู้ที่กล่าวว่าอนุปสัมบันมีความหมายอื่นก็เป็นการขัดแย้งกับพระวินัยซึ่งพระพุทธเจ้าได้วางเอาไว้

(พระเทพเวที) เจริญพร อันนี้มีเรื่องที่จะต้องพูดหลายแง่หลายมุมแม้แต่ในกฎหมายปัจจุบันก็เช่นเดียวกัน อย่างเมื่อเราตราพระราชบัญญัติขึ้นมา เช่นกฎหมายแพ่ง มีคำว่านิติบุคคล เขาก็จะต้องให้ความหมายคำจำกัดความของคำว่านิติบุคคลคืออะไรตามกฎหมายนั้น เพื่อจะไม่ให้ตีความเป็นอย่างอื่น ถ้าตีความอย่างอื่นก็จะขัดต่อตัวบัญญัติทันที ตัวบัญญัตินี้จึงมีความชัดเจนขึ้นหนึ่งแล้วถ้ายังไม่ชัดเจนจึงจะมีการตีความ และการตีความนั้นก็ต้องไปอย่างมีแบบแผนเป็นรูปธรรม เช่นมีคณะบุคคลซึ่งตั้งขึ้นถูกต้องตามกฎหมาย มาประชุมกันลงมติตีความให้ แต่จุดสำคัญก็คือการมีบัญญัติกับการตีความนี้เป็นปัญหาคนละชั้น อันนี้จะต้องแยกให้ถูก ปัญหาในระดับบัญญัติกับปัญหาในระดับตีความเป็นคนละเรื่องกัน ตอนนี้นำการทำให้สับสนระหว่างบัญญัติกับการตีความก็ต้องพูดกันตรง ๆ คือปัญหาของท่านโพธิรักษ์นั่นเอง คือท่านตีความคำว่าอนุปสัมบันโดยท่านให้ความหมายขึ้นมาใหม่ซึ่งไม่เป็นไปตามพระวินัยปิฎก ท่านบอกว่าอนุปสัมบันคือคนที่ยังมีภุมิธรรมไม่ถึงขั้น เพราะฉะนั้นเมื่อยังมีภุมิธรรมไม่ถึงขั้นจึงจะอวดไม่ได้ แต่ถ้ามีภุมิธรรมถึงขั้นก็อวดได้ เพราะฉะนั้นจะบอกอุตริมนุสสรณ์แก่ฤหัสถ์ก็ได้ ถ้าฤหัสถ์คนนั้นมีภุมิธรรมถึงขั้น กลายเป็นว่าได้เกิดมีความหมายขึ้นมาใหม่ หมาย

ความว่าตอนนี้อาจกลายเป็นว่าอาจจะบอกอุตรนิรุธรรมแก่ฤๅษณ์ก็ได้ถ้าผู้นั้น
มีภูมิธรรมถึงชั้น แล้วทีนี้เราจะเอายังไง จะเอาความหมายที่บัญญัติไว้ใน
พระวินยปิฎก หรือจะเอาความหมายที่ท่านโพธิรักษ์บัญญัติ

วินย นั้นเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ เป็นเรื่องของระเบียบแบบแผน
ต้องมีความชัดเจน และคำจำกัดความนี้ก็มียู่แล้วในวินย อาตมาก็เลยยก
ตัวอย่างเทียบให้เห็น เหมือนอย่างกับในปัจจุบันนี้มีกฎหมายแพ่งตอนหนึ่ง
พูดถึงเรื่อง มูลนิธิ อันนี้อาตมาเขียนไว้ในหนังสือแล้ว บอกว่าในตราสารของ
มูลนิธินั้นก็ต้องมีการกำหนดไว้ บอกว่ามูลนิธินั้นถ้าหากว่าเกิดการสิ้นสุด
หรือล้มลงไปทรัพย์สินจะต้องเป็นของ นิติบุคคล อันใดอันหนึ่ง นี่กฎหมาย
ตราไว้อย่างนี้ ทีนี้ยกตัวอย่างว่า มีคน ๆ หนึ่งมาร่วมกับพวกตั้งมูลนิธิขึ้นมาแล้ว
ก็กำหนดไว้ในตราสาร บอกว่าเมื่อมูลนิธิของเขาชื่อนั้นสิ้นสุดลงให้ทรัพย์สิน
ทั้งหมดของมูลนิธิตกเป็นของนางสาว ข. นางสาว ข. เป็นลูกสาวของคนที่ตั้ง
มูลนิธินั้นซึ่งอาจจะเป็น นาย ก. ทีนี้ทางเจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายก็บอกว่า
ไม่ได้ กฎหมายบัญญัติไว้แล้วว่าจะต้องให้ทรัพย์สินนั้นเป็นของนิติบุคคล
กฎหมายแพ่งตราไว้แล้วนิติบุคคลคืออะไร มีความหมายชัดเจนว่าต้องเป็น
อย่างนั้น ๆ นาย ก. ก็อ้างว่าลูกสาวฉัน คือ นางสาว ข. นี่เป็นนิติบุคคล ทำไม
จะไม่เป็นนิติบุคคล ฉันเปิดพจนานุกรมดูแล้ว นิติแปลว่า แบบแผน ลูกสาว
ฉันนี่เป็นคนมีแบบแผน คือว่าตื่นเช้าก็ตรงเวลา ๖ โมงเช้า แล้วตื่นเช้าเสร็จก็ไป
รับประทานอาหารเช้า รับประทานอาหารเช้าเสร็จก็ไปโรงเรียน ไปโรงเรียน
เสร็จแล้วเรียนหนังสือตามเวลาเข้าตามเวลาออกตามเวลากลับบ้านตามเวลา
กลับมาถึงบ้านแล้วรับประทานอาหารเช้า อ่านหนังสือ เข้านอนตามเวลา
เป็นคนมีแบบแผน เพราะฉะนั้นลูกสาวฉันเป็นนิติบุคคลเหมือนกัน คุณจะต้อง

ยอมให้ฉันกำหนดไว้ในตราสารว่า เมื่อมูลนิธินี้สิ้นสุดลงแล้วก็ให้ทรัพย์สินนี้ตกเป็นของนางสาว ข. ผู้เป็นบุตรของฉันอะไรท่านองนี่

ถ้าอาตมายกตัวอย่างแบบนี้ท่านจะเห็นว่าเป็นเรื่องเหลวไหล คือว่ามันเป็นไปได้ไม่ได้ แต่เพราะเหตุที่ชาวพุทธจำนวนมากไม่รู้เรื่องพุทธศาสนา พอเอาเรื่องอนุสัมบันเข้ามาแล้วก็งง เลยไม่รู้ว่ามันเป็นอะไรกัน ไม่สามารถเข้าใจได้ ความจริงในแง่พระภิกษุแล้วมองเห็นการกระทำนี้เป็นเรื่องเหลวไหล ไร้สาระที่จะไปตีความอนุสัมบันเป็นผู้มีภูมิธรรมไม่ถึงขั้นอะไรท่านองนั้น อาตมาขอยกตัวอย่างอีกคำหนึ่ง เช่นในรัฐธรรมนูญของเรานี้แหละ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนี้ก็มีความคิดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ชนชาวไทยมีสิทธิเสรีภาพต่าง ๆ เช่นมีสิทธิและเสรีภาพในการการเมือง เป็นต้น ทีนี้ชนชาวไทยคือใครล่ะ สมมติว่ามีคน ๆ หนึ่งบอกว่า ชนชาวไทยนั้นก็มาจากชนชาวไท “ไท” เปิดพจนานุกรมดูแล้วแปลว่า คนที่เป็นใหญ่เป็นอิสระในตัวไม่เป็นทาส ทีนี้คนอเมริกัน คนลาว คนเขมร คนสเปน หรืออะไรต่าง ๆ เข้ามาในประเทศไทยก็มาอ้างตัวเพื่อจะมีสิทธิในการเลือกตั้งเป็นต้น บอกว่าฉันเป็นคนไทย อ้าว! เป็นคนไทยได้อย่างไร ก็ฉันเป็น “คนไทย” เพราะฉันเป็นไท เป็นคนใหญ่โต เป็นคนมีอิสระในตัวไม่ได้เป็นทาสของใคร เพราะฉะนั้นต้องให้ฉันลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ อย่างนี้เป็นต้นจะทำได้หรือไม่ หรือว่าอีกคนหนึ่งไปติดคุกกติดตารางมาหรืออยู่ในปกครองของคนอื่น เจ้าหน้าที่อาจจะบอกว่าคุณนี่ไม่มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเพราะคุณไม่เป็นชาวไทยเพราะคุณไม่มีอิสระในตัวอะไรท่านองนี่ ถ้าตีความอย่างนี้ก็คงยุ่ง กฎหมายคงไม่เปิดทางให้ตีความอย่างนี้ กฎหมายต้องมีความแน่นอน อาตมาว่าถ้ายกตัวอย่างในเรื่องสามัญอย่างนี้แล้วคนก็เข้าใจ แต่เพราะว่ามัน

เป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมหลักวินัยเป็นภาษาบาลี ญาติโยม ฟังแล้วก็งง พอพูดขึ้นมาก็เห็นเป็นเรื่องแปลกเป็นเรื่องที่ฟังชอบกส ฉงนสนทนَةً น่าฟังน่าสนใจ ความจริงนั้นเป็นสิ่งที่เหลวไหลไร้สาระ อันนี้ก็เป็นอย่าง

แล้วยังบางท่านบอกว่าเรื่องภาษาบาลีก็ไม่สำคัญอะไรหรอก มันก็เป็นเรื่องภาษาเท่านั้นข้อสำคัญขอให้ปฏิบัติดีก็แล้วกันอะไรต่าง ๆ เหล่านี้ความจริงนั้นความสำคัญมีอยู่เพราะว่าภาษาบาลีในที่นี้ไม่ใช่เป็นภาษาเฉย ๆ แต่ในภาษาบาลีนั้นบรรจุไว้ซึ่งหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ถ้าหากว่าเราไม่รู้ไม่เข้าใจความหมายที่ถูกต้อง ไม่รู้ไม่เข้าใจหลักเกณฑ์ของภาษาไม่ใช่ภาษาด้วยความซื่อตรงมีความเบี่ยงเบนหรือมีการใช้ภาษาเป็นเครื่องหลอกลวงหรือใช้ในทางใดทางหนึ่งที่ไม่ซื่อตรงแล้วมันก็เกิดปัญหาขึ้นมา หมายความว่าอาจจะทำผิดอะไรต่าง ๆ ก็ไม่ว่าหรอกแต่ถ้ามีการหลอกลวงไม่ซื่อตรง แม้แต่แก่งใช้ภาษาให้ผิดกล่าวถ้อยคำให้คนเข้าใจผิดมันก็กลายเป็นการทำร้าย ทำชั่วอีกด้านหนึ่งที่อาจจะร้ายแรงกว่าคนเราโดยมากก็มีความดีกันไม่มากนักน้อยแต่เราจะเอาความดีนั้นมาเป็นเหตุอ้างสำหรับหักล้างความชั่วอีกอันหนึ่งที่ตนกระทำไม่ได้ โดยเฉพาะความชั่วที่ยิ่งใหญ่กว่าสำคัญกว่า คนทำผิดทำชั่วต่าง ๆ นี้มักจะอ้างเรื่อย ฉันเป็นคนดีฉันทำอย่างนั้นอย่างนี้แต่ทำไมท่านมาลงโทษฉัน ก็ขอให้เรามาทำความเข้าใจกันให้ถูกต้องว่าตัวประเด็นนั้นมันอยู่ที่ไหน อาตมาก็เลยพูดโยงเข้ามาถึงเรื่องความสำคัญของภาษา เป็นเรื่องของปัญหาที่เกี่ยวกับภาษาที่บรรจุไว้ซึ่งธรรมวินัย แล้วมันก็โยงไปถึงเรื่องตัวบัญญัติ เรื่องของการตีความ

สำหรับปัญหาที่เป็นอยู่ปัจจุบันนี้มันไม่ใช่ปัญหาในระดับการตีความ แต่เป็นปัญหาในระดับตัวบัญญัติ หลายท่านงงเข้าใจว่าเป็นปัญหาในระดับการ

ตีความ ซึ่งไม่ใช่เลย การตีความนั้นเป็นเรื่องรองลงไป ในพระพุทธศาสนานี้ เราให้อิสระเสรีภาพอย่างมากที่สุดในการตีความ เราจะไม่มายุ่งกันมากนักในเรื่องการตีความ แต่เราจะระวังบ้างก็ขอให้มีความชัดเจนในการตีความ และให้การตีความนั้นมีหลักฐานมีที่อ้างอิง มีระบบที่จะเชื่อมโยงกันสอดคล้องกับคำสอนส่วนรวมเป็นต้น อันนั้นก็เป็นเรื่องที่จะพูดกันไป แต่ในแง่ของตัวบัญญัติแล้วอย่างที่ว่ามานี้ เช่นว่าอะไรคือนิติบุคคล อย่างนี้ในกฎหมายไม่ใช่เรื่องของการตีความแต่เป็นเรื่องของการบัญญัติ แต่บุคคลเอาตัวบัญญัตินั้นไปตีความซ้อนขึ้นมาแล้วเอาการตีความของตนเองเป็นตัวที่ถูกต้อง แล้วลบล้างบัญญัติเสียเลย อย่างนี้ก็เป็นการเล่นระหว่างบัญญัติกับการตีความ อันนี้ก็เป็นเรื่องทำนองเดียวกัน คือมีพุทธบัญญัติไว้แล้วในพระวินัยปิฎกบอกไว้เสร็จว่า ตัวบทของกฎหมายเป็นอย่างไรแล้วคำไขก็มีต่อจากแม่บทไว้แล้วให้ความหมายของทุกศัพท์ไว้เรียบร้อย เมื่อไม่ถือตามนั้นไปบัญญัติอย่างอื่นมันก็กลายเป็นการบัญญัติใหม่ลบล้างบัญญัติของพระพุทธเจ้า หรือการคัดค้านบัญญัติของพระพุทธเจ้านั่นเอง เมื่อเป็นอย่างนี้มันก็ต้องเกิดความสับสนแน่นอน นี่เป็นเพียงกรณีตัวอย่าง อาตมาขออธิบายเท่านั้นก่อน ถ้ายังมีสิ่งที่ไม่ชัดเจนอะไรก็ขอให้ช่วยกรุณาแจ่มแจ้ง

(อาจารย์ระวี) ในเรื่องนี้ก็คงจะเป็นที่ชัดเจนสำหรับที่ประชุมนี้ว่า ปัญหาส่วนหนึ่งนั้นเกิดขึ้นจากการที่สาธารณชนหรือชาวพุทธโดยทั่วไปไม่เข้าใจภาษาของพระพุทธศาสนา แล้วพระโพธิ์รักษ์ก็ได้อาศัยสิ่งที่สาธารณชนไม่เข้าใจนั้นใช้ประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงความหมายโดยใช้ถ้อยคำให้ความหมายใหม่เสียแก่ศัพท์ในพระพุทธศาสนา อันนี้เป็นตัวอย่างของสิ่งที่ท่านเจ้าคุณได้ให้คำเรียกไว้และก็ได้มีการนำเอาไปใช้กันมากในปัจจุบันว่า

ทำให้พระธรรมวินัยวิปริตจะใช่หรือไม่ใช่ครับ

(พระเทพเวที) เจริญพร เมื่อปัญหาเกิดขึ้นแล้วพุทธศาสนิกชนก็ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับตัวปัญหาอีกนิดหน่อย อาตมาอยากจะให้ความหมายเกี่ยวกับเรื่องของปัญหาว่า ปัญหาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร เพื่อโยงมาสู่ปัญหาที่กำลังประสบกันอยู่ในปัจจุบัน ปัญหาในพระพุทธศาสนา นั้นขอกล่าวแยกว่าโดยสรุปแล้วมี ๒ ประเภทด้วยกัน ปัญหาประเภทที่หนึ่ง คือ ปัญหาเกี่ยวกับตัวพระศาสนาเอง ปัญหาประเภทที่สองคือ ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนในศาสนา อันนี้ขอให้แยกให้ถูก ปัญหาเกี่ยวกับตัวพระศาสนาเองนั้นก็คือตัวหลักของพระธรรมวินัย ตัวหลักการตลอดจนระเบียบกฎเกณฑ์ระบบต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นมาซึ่งวางไว้เป็นแบบแผนแล้ว ปัญหาต่อตัวพระศาสนาก็คือปัญหาต่อตัวพระธรรมวินัย หมายความว่าพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าพระองค์ทรงสั่งสอนไว้แล้วแก่พระสาวก พระสาวกก็ประมวลไว้ในพระไตรปิฎกนาลับ ๆ กันมา ก็พยายามรักษากันไว้ ถือเป็นมาตรฐาน ถ้าหากว่ามีการไปลบล้างพุทธบัญญัติ เช่นไปคัดค้านไม่ยอมเชื่อถือตามพุทธบัญญัตินั้น พระพุทธเจ้าตรัสไว้เป็นพุทธพจน์ว่าอย่างนี้ก็ว่าไปเสียอีกอย่างหนึ่ง หรือพระวินัยบัญญัติไว้อย่างนี้ก็ไปบัญญัติขึ้นมาใหม่เสียอีกอย่างหนึ่ง หรือลบล้างหักล้างคัดค้านบัญญัติของพระพุทธเจ้า การกระทำอย่างนี้เรียกว่าเป็นปัญหาต่อตัวพระศาสนาเป็นปัญหาต่อตัวพุทธพจน์และตัวบัญญัติเอง นี่เป็นปัญหาชั้นที่หนึ่ง ทีนี้ในชั้นที่สองเป็นปัญหาต่อตัวพระศาสนาเหมือนกันแต่เป็นปัญหาเกี่ยวกับการตีความ อาจจะมีคนบางคนมีเจตนาไม่สุจริตต้องการเอาคำสอนภายนอกหรือคำสอนความคิดเห็นของตัวเองมาเป็นหลักตั้ง แล้วก็ตีความพุทธพจน์พุทธบัญญัติให้เข้ากับความคิดเห็นของตนเอง

อันนี้เป็นปัญหาชั้นที่สองในระดับการตีความ แต่ปัญหาในพุทธศาสนานั้นที่เป็นปัญหาต่อตัวพระศาสนาโดยส่วนใหญ่เป็นปัญหาระดับที่หนึ่งคือเป็นปัญหาต่อตัวบัญญัติเอง ต่อตัวพุทธพจน์เองที่มีการลบเลี่ยนดัดแปลงแก้ไขคัดค้านอะไรต่าง ๆ ขึ้นมาไม่ตรงตามพุทธพจน์หรือพุทธบัญญัติ ส่วนเรื่องการตีความอาตมาได้บอกแล้วว่าในพุทธศาสนาเราให้อิสระเสรีภาพมาก แต่อย่างไรก็ตามรวมความก็คือมันเป็นปัญหาต่อตัวพระศาสนา เป็นปัญหาต่อตัวหลักการต่อตัวบัญญัติที่เป็นพระธรรมวินัยเองอันนี้อันที่หนึ่ง

ที่นี้สอง ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนในศาสนา คือว่าพระภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา หรือบริษัท ๔ และโดยเฉพาะพระภิกษุนี้แหละเป็นตัวสำคัญ ถ้าพระภิกษุไม่ประพฤติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ไม่ประพฤติตามพระวินัยล่วงละเมิดพระวินัย พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้อย่างนี้ไม่ให้ทำอย่างนี้ก็ไปละเมิดไม่ปฏิบัติตาม เมื่อทำอย่างนี้ก็ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนในศาสนา ถ้ามีการประพฤติล่วงละเมิดพระวินัยกันมาก ๆ ก็เป็นความเสื่อมโทรมอย่างหนึ่งในพระศาสนา ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมากเหมือนกันที่จะต้องแก้ไข แต่ว่าตอนแรกเราต้องทำความเข้าใจว่ามีปัญหา ๒ ระดับอย่างนี้

ที่นี้ขอให้มองดูว่าปัญหาสองระดับนี้ต่างกันอย่างไร ปัญหาระดับหนึ่งปัญหาต่อตัวพระศาสนาเองที่มีการลบเลี่ยนดัดแปลงพุทธพจน์พุทธบัญญัติ เป็นต้น เป็นเรื่องที่ถือว่าสำคัญอันดับหนึ่ง เพราะอะไร เพราะว่าตัวธรรมวินัยนั้นเป็นมาตรฐานของคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่เราจะใช้เป็นเครื่องวัดเครื่องตรวจสอบตลอดกาล ว่าพุทธศาสนาเป็นอย่างนี้ ถ้าทราบใดตัวบัญญัติยังอยู่ พุทธพจน์ยังอยู่ เรายังมีแม่บทมีมาตรฐานไว้วัดไว้ตรวจสอบต่อไป อันนี้

จึงเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าหากว่าตัวบัญญัติตัวพุทธพจน์ถูกดัดแปลงแก้ไขไปแล้วต่อไปเราจะไม่มีมาตรฐานที่ถูกต้องมาเป็นเครื่องตรวจสอบวัดได้เลย แล้วถ้าหากว่าเครื่องตรวจสอบหรือมาตรฐานนั้นผิด สิ่งที่เราใช้เป็นมาตรฐานอาจจะไม่ใช่พุทธศาสนาต่อไปแล้ว เพราะฉะนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง

อันที่สอง คือพฤติกรรมของคนในศาสนาที่มีพระประพฤติผิดล่วงละเมิดธรรมวินัยกันต่าง ๆ อันนี้ก็เป็นเรื่องสำคัญโดยเฉพาะในยุคปัจจุบัน อาตมภาพถือว่าเป็นยุคที่มีความเสื่อมโทรมมากจะต้องแก้ไขปรับปรุง อย่างที่เรียกว่ามีพระประพฤติเดรัจฉานวิชาอะไรต่าง ๆ นี้ เราบันทึกเรื่องนี้มานาน เราก็เตือนว่าองค์การปกครองคณะสงฆ์อ่อนแอหย่อนอะไรต่าง ๆ เราต้องการให้มีการแก้ไขปรับปรุงแต่ในเวลาเดียวกันเราต้องตระหนักดูเข้าใจว่าระดับของปัญหาอยู่ที่ไหน ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนในศาสนาแม้จะประพฤติดีผลด้อยอย่างไร แต่ตราบดีที่ยังไม่ไปปลงล้างตัวบทบัญญัติตัวธรรมวินัยที่เป็นมาตรฐานแล้ว เราก็ยังมีตัวมาตรฐานไว้วัดไว้ตรวจสอบอยู่ เมื่อไรการปกครองสงฆ์เข้มแข็งขึ้นมา เมื่อไรชาวพุทธมีความเข้มแข็งขึ้นมาแล้วเราก็สามารถปรับพฤติกรรมของบุคคลในศาสนาให้เข้าสู่มาตรฐานนั้นได้อีก เพราะมาตรฐานยังอยู่ เพราะฉะนั้นจะต้องมีความเข้าใจให้ถูกต้องว่าเรื่องปัญหาในพระศาสนาเป็นอย่างไร ที่นี้ในปัจจุบันเรื่องที่เรามีกันมากในพระพุทธศาสนาก็คือปัญหาข้อที่สองเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนในศาสนา เราวิตกกังวลกันมานานักหนา และเราก็เตือนองค์การปกครองสงฆ์อย่างที่ว่ามาแล้ว แต่ในขณะที่มันก็เกิดมีปัญหาระดับที่หนึ่งซ้อนขึ้นมาอีก คือมีปัญหาระดับสองอยู่แล้วผู้ที่สร้างปัญหาระดับหนึ่งก็สร้างปัญหาระดับสองด้วย คือไม่ประพฤติตามพระธรรมวินัยบางอย่างบางประการหรือหลายอย่างหลายประการ และยัง

ก้าวเข้ามาสู่การคัดค้านพุทธบัญญัติตั้งบัญญัติใหม่เองที่ไม่ตรงกับพุทธบัญญัติ เหมือนกับมาดัดแปลงพุทธบัญญัติด้วย จึงถือว่ามีความสำคัญเป็นพิเศษเป็น ทั้งสองระดับในเวลาเดียวกัน นี่ก็เป็นเรื่องของปัญหาที่ควรจะทำความเข้าใจ

การสอนและการแสดงหลักการของท่านโพธิรักษ์ในเรื่องต่าง ๆ เช่น พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ในพระวินัยว่าภิกษุบอกอุตริมนุสธรรมแก่นุปสัมบัน ถ้าตนมิจริง ก็เป็นความผิดที่เรียกว่า *ปาจิตตีย์* แต่ท่านโพธิรักษ์บอกว่า ภิกษุถ้ามีอุตริมนุสธรรมควรจะต้องอวด ในพระวินัยบัญญัติความหมาย ให้คำจำกัดความของคำว่าอนุปสัมบันไว้อย่างหนึ่ง ท่านโพธิรักษ์กลับแสดง ความหมายของอนุปสัมบันไปเสียอีกอย่างหนึ่ง พระพุทธเจ้าตรัสว่าเมื่อพระองค์ เป็นพระโพธิสัตว์ยังไม่ได้ตรัสรู้ แต่ท่านโพธิรักษ์ว่าท่านจะเป็นทั้งพระโพธิสัตว์ และเป็นอรหันต์ คือ เป็นทั้งพระโพธิสัตว์และเป็นผู้ตรัสรู้แล้วด้วยในเวลาเดียวกัน พระพุทธเจ้าตรัสว่าพระอรหันต์ไม่เกิดอีกเป็นผู้ไม่มีภพใหม่อีก แต่ท่าน โพธิรักษ์สอนว่าพระอรหันต์เกิดใหม่อีกก็ได้ ดังนั้นเป็นต้น การสอนและแสดง หลักการอย่างนี้เป็นการบัญญัติขึ้นใหม่ของท่านโพธิรักษ์เอง ซึ่งไม่เป็นไปตาม พุทธพจน์และพุทธบัญญัติ เห็นได้ว่าเป็นการไม่ยอมรับ คัดค้าน และล้มล้าง หลักการหรือหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า จึงเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตัว พระธรรมวินัย เป็นปัญหาในระดับที่หนึ่ง ส่วนตัวการกระทำผิดหรือละเมิด พระวินัย จะเป็นการอวดอุตริมนุสธรรมแก่นุปสัมบันหรืออะไรก็ตาม โดยเฉพาะที่ทำบ่อย ๆ เมือง ๆ โดยไม่เห็นโทษหรือกลับเห็นเป็นดีไปเป็น ปัญหาในระดับที่สอง

อีกอันหนึ่งที่เพิ่มเข้ามา ในแง่ที่ว่าพุทธบริษัททุกคนนอกจากเป็นชาว พุทธแล้วก็เป็นพลเมืองของประเทศใดประเทศหนึ่งด้วย ไม่ว่าชาวบ้านหรือ

ชาววัด แม้พระภิกษุก็ไม่หนีความเป็นพลเมืองของประเทศไปได้ เมื่อเป็นพลเมืองของประเทศก็ต้องอยู่ในความปกครองของประเทศ ประเทศชาตินั้นปกครองโดยมีระเบียบแบบแผนเรียกว่า กฎหมาย เพราะฉะนั้นพระภิกษุก็ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเหมือนกัน ที่นี้ทางบ้านเมืองก็ตรากฎหมายขึ้นมาเพื่อปกครองสงฆ์ให้เรียบร้อยตลอดจนกฎหมายอื่นที่ไม่ใช่การปกครองสงฆ์โดยตรง แต่พระภิกษุในฐานะพลเมืองก็ต้องขึ้นต่อกฎหมายเหล่านี้ด้วย หากส่วนใดมาบัญญัติไว้ในกฎหมายสงฆ์เขาก็อาจจะยกเว้นส่วนนั้นจากกฎหมายอื่นเอามาบัญญัติไว้เฉพาะในกฎหมายสงฆ์ เพราะฉะนั้นก็เลยมีข้อผูกมัดขึ้นมาอีกประการหนึ่งว่า พระภิกษุในฐานะเป็นพลเมืองของประเทศใดประเทศหนึ่งก็ต้องเคารพเชื่อฟังกฎหมายของประเทศนั้นด้วย เมื่อมีการละเมิดกฎหมาย ภิกษุไปละเมิดกฎหมายของบ้านเมืองเข้าก็มีความผิด กฎหมายทางบ้านเมืองก็จัดการตกลงว่าพระภิกษุนี้สามารถจะมีปัญหาได้สามระดับ คือปัญหาระดับหนึ่งซึ่งไม่เกี่ยวกับตัวพุทธศาสนาโดยตรง ได้แก่ปัญหาการละเมิดกฎหมายของบ้านเมือง ต่อมาก็คือปัญหาที่เกี่ยวกับพระศาสนาก็คือปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนในศาสนาแล้วขั้นแรกสูงสุดคือปัญหาต่อตัวพระศาสนาเอง พระภิกษุนี้สามารถทำความผิดได้ทั้งสามระดับ

สำหรับกรณีท่านโพธิ์รักษ์นี่ก็ต้องพูดกันตรง ๆ ไม่ใช่จะมาว่ามาติเตียนคือท่านเป็นปัญหาทั้งสามระดับทีเดียวพร้อมกันหมด การเป็นปัญหาของท่านก็เป็นปัญหาอย่างที่เราเรียกว่าเบ็ดเสร็จ เช่นว่ากฎหมายปกครองสงฆ์ที่รัฐวางไว้ฉันไม่ยอมรับโดยประการทั้งปวง ไม่ต้องพูดถึงว่าจะละเมิดมาตราไหนข้อไหน ละฉันไม่ยอมรับทั้งฉบับอะไรอย่างนี้เป็นต้น อันนี้ก็เป็นเรื่องที่ชาวพุทธจะต้องมีความเข้าใจให้ถูกต้อง ว่าปัญหาเป็นอย่างไร

ตอนนี้ก็เลยขอโอกาสชี้แจงเกี่ยวกับตัวอาตมภาพเอง อาตมภาพนี้ไม่ได้สนใจมากกับปัญหาเรื่องกฎหมาย เพราะเป็นเรื่องของทางการบ้านเมือง เขามีเจ้าหน้าที่อยู่แล้ว เมื่อเจ้าหน้าที่บ้านเมืองอ่อนแอไม่จัดการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายก็เป็นเรื่องของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง อาตมาก็คงไม่มีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องที่นี้สอง ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนในศาสนา ท่านจะไปละเมิดพระวินัย ข้อนั้นข้อนั้นนั่นมันก็ยังเป็นเรื่องเฉพาะตัว ซึ่งเจ้าหน้าที่ปกครองสงฆ์หรืออุปัชฌาย์อาจารย์ก็ควรจะต้องแก้ไขจัดการอาตมาไม่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง นอกจากไปรู้เห็นการต้องอาบัติหนักเข้าด้วยตนเอง ถ้าเราจะทำก็คือกระตุนบอก ว่าท่านควรจะแก้ไขเสียให้ถูกต้องอะไรต่าง ๆ แต่ไม่ใช่หน้าที่ของเรา อาตมภาพจะไม่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเรื่องสองเรื่องนี้ ที่นี้ส่วนที่เราจะต้องเกี่ยวข้องก็คือปัญหาระดับที่หนึ่ง คือปัญหาต่อตัวพระศาสนาเองที่ว่ามีการคัดค้านดัดแปลงตั้งบัญญัติเอาใหม่เกี่ยวกับหลักธรรมวินัยต่าง ๆ อันนี้เป็นเรื่องที่อาตมาถือว่าสำคัญ แม้ว่าจะไม่ใช่เรื่องของการลงโทษเหมือนอย่างการละเมิดกฎหมาย และการทำผิดธรรมวินัยก็ตาม ที่อาตมาเข้ามาขีดเขียนเรื่องนี้ขึ้น ทำความเข้าใจเรื่องนี้ คือการที่เข้ามาสู่เรื่องนี้นั้นก็เพื่อความมุ่งหมายสำคัญคือเพื่อสร้างความเข้าใจ จุดมุ่งหมายอยู่ที่นี้ ซึ่งก็ตรงกับจุดมุ่งหมายของการสนทนาธรรมครั้งนี้ด้วย คืออยู่ที่การทำความเข้าใจกันให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไร ตัวปัญหาอยู่ที่ไหน ประเด็นของเรื่องคืออะไร จุดหมายอยู่ที่นี้ อาตมาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเรื่องนี้

เมื่อเข้ามาเกี่ยวข้องแล้วก็ปรากฏว่าเวลานานไปเรื่องมันยืดยาวมาก็มีความเข้าใจผิดแม้แต่ต่อตัวอาตมาเองว่ามีความเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้อย่างไร ตลอดจนกระทั่งเข้าใจไปว่าเป็นอะไรกับใคร บางท่านแสดงออกคล้าย ๆ จะ

เรียกอาตมาว่าเป็นพระของมหาเถรสมาคมก็มีอะไรทำนองนี้ มีหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งลงบอกว่า อาตมาพูดเป็นตัวแทนของมหาเถรสมาคม อันนี้ก็เป็นทำให้ชาวที่ผิดพลาด บางฉบับไปลงบอกว่าอาตมาชี้ทางให้คณะสงฆ์ และก็ยังมีส่วนฉบับบอกว่าหนังสือ แรงจูงใจในการเขียนกรณีสันติอโศก เป็นหนังสือที่ช่วยแจ่มแจ้งให้เข้าใจมติของการกสงฆ์ได้อย่างแจ่มแจ้งชัดเจน ก็เป็นเรื่องผิดอีก เพราะว่าหนังสือแรงจูงใจในการเขียนกรณีสันติอโศกเป็นบทสัมภาษณ์ตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๓๑ แล้วการกสงฆ์เพิ่งตั้งขึ้นในเดือนธันวาคม แล้วเพิ่งมีมติเมื่อเร็ว ๆ นี้เอง หนังสือแรงจูงใจจะมาชี้แจงมติการกสงฆ์ได้อย่างไรนี่เป็นต้น การให้ชาวเหล่านี้ชวนให้ประชาชนสับสนไขว่ไขว่ นอกจากนั้นหนังสือพิมพ์บางฉบับลงบ่อย ๆ ว่าอาตมาเป็นเจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์ อย่างนี้ก็มี อาตมาก็ชี้แจงไปกับผู้สื่อข่าวบอกขอให้ไปช่วยแก้ข่าวให้ด้วยเขาก็เงียบไป แต่ก็ยังดีที่ว่าต่อมาไม่ลงว่าเป็นเจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์ ก็คงช่วยโดยที่ไม่ได้แก้ข่าวเก่าเป็นแต่ว่าทำข่าวใหม่ก็ไม่ใส่เจ้าอาวาสเข้าไป เพราะอาตมาไม่ได้เป็นเจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์

ฐานะของอาตมาที่ทำงานครั้งนี้ก็ทำงานเป็นอิสระ คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมเคยตั้งให้อาตมาเข้าเป็นคณะทำงานของการกสงฆ์ด้วยและให้อยู่ร่วมในการกสงฆ์ด้วย ท่านคงเห็นว่าอาตมาคงจะมีความรู้เข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของปัญหาพระโพธิ์รัชนีมากพอสมควร เพราะได้ขีดได้เขียนเรื่องนี้มาก็เลยตั้งให้อาตมาเข้าเป็น แต่อาตมาก็ได้ทำหนังสือกลับไป แจ้งต่อเลขาธิการมหาเถรสมาคม คืออธิบดีกรมศาสนาซึ่งมีหน้าที่โดยตำแหน่งว่าให้นำความเข้ากราบเรียนต่อมหาเถรสมาคมว่าอาตมาทำงานเรื่องนี้เป็นอิสระโดยความริเริ่มของตนเอง และก็ทำมาก่อนอยู่แล้ว ก่อนที่คณะสงฆ์จะมาเอาจริงเอาจัง

ในตอนขึ้นสุดท้าย คือคณะสงฆ์ท่านก็บอกว่าท่านดำเนินเรื่องนี้มาได้หยุดเป็นสิบ ๆ ปี แต่อาตมามองเห็นในพระคณาอาตมาซึ่งอาตมาก็ว่าเรียกว่าท่านย่อหย่อนอ่อนแออันนี้พระคณาก็ไม่ตรงกันท่านก็บอกว่าท่านดำเนินงานเรื่อย และในที่สุดท่านก็ต้องการสงฆ์ขึ้นมาและตั้งอาตมาเข้าไปร่วมด้วย

อาตมาไม่ยอมรับอาตมาก็ทำหนังสือกลับไปแจ้งว่า อาตมาขอตัวไม่รับเป็นไม่รับร่วมเป็นคณะทำงานของการกสงฆ์ เพราะว่า หนึ่งอาตมาได้ทำงานเป็นอิสระของตัวเอง มาโดยความริเริ่มของตนเอง ด้วยความรู้สึกรับผิดชอบต่อพระศาสนาในฐานะพระภิกษุรูปหนึ่งอยู่แล้ว ก็ขอทำงานเป็นอิสระต่อไป แล้วประการที่สองก็คือ ในเมื่อเรื่องมันเกิดอย่างนี้แล้วอาตมาได้เกิดความรู้สึกว่า ทางท่านพระโพธิรักษ์นี้ยังมีความเข้าใจต่ออาตมาไม่ค่อยถูกต้องเท่าไร คือมามองเห็นอาตมาคล้าย ๆ เป็นปรปักษ์ไป เมื่อท่านมีความรู้สึกอย่างนี้ ก็เป็นความรู้สึกที่ไม่ดีซึ่งถ้าหากว่าเราเข้าไปเป็นผู้ทำงานในส่วนของคณะสงฆ์คล้าย ๆ มีอำนาจหน้าที่แล้ว ก็เป็นการคล้าย ๆ กับว่ามีกำลังมีอะไรหนุนอยู่ข้างหลังตัวเอง อาตมาทำงานอิสระลำพังตัวเองต่อไปดีกว่า เพราะฉะนั้นโดยเหตุผล ๒ ประการนี้ก็ขอตัว ไม่รับและก็ทำงานเป็นอิสระต่อไป เป็นแต่ว่าขอขอบคุณท่านที่ได้ให้เกียรติและก็พร้อมกันนั้นกับออกว่ายินดีให้ความร่วมมือถ้าท่านต้องการให้แสดงความคิดเห็นอะไร อาตมาได้บอกไปอย่างนั้น ซึ่งท่านก็ขอความร่วมมือขอให้ ให้ความคิดเห็นเป็นบางครั้งบางคราว ก็เลยขอโอกาสชี้แจงให้ทราบด้วย อาตมาทำหนังสือชี้แจงไปถึงหนังสือพิมพ์ที่ลงข่าวผิดพลาดอะไรเหล่านั้นบ้าง แต่ก็ไม่ทราบวาทงหนังสือพิมพ์จะให้ความร่วมมือแค่ไหนเพียงไร อันนี้ก็เลยขอโอกาสพูดให้ทราบด้วย เจริญพร

(อาจารย์ระวี) กระผมคิดว่าข้อความที่พระคุณเจ้าได้เพิ่มกล่าวมามี

ความสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะให้สาธารณชนในบ้านเมืองนี้ได้เข้าใจว่าเรื่องราวที่ได้เป็นมานั้นเป็นอย่างไร กระผมเองนั้นรับอ่านหนังสือเล่มแรกที่พระคุณเจ้าได้แสดงความคิดเห็น คือเรื่อง กรณีสันติอโศก นี่เมื่อร่วมประมาณหนึ่งปี มาคือวันที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ร่วมกันไปถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตให้แก่พระคุณเจ้า และเข้าใจว่าในวันนั้นเองเป็นวันที่สองของการที่หนังสือเล่มนั้นได้ออกมา วันแรกนั้นเข้าใจว่าเป็นวันที่ได้มีการเลือกตั้งเสร็จไปแล้ว กำลังนับคะแนนกันอยู่ นั่นคือเดือนกรกฎาคมปีที่แล้วมา เมื่อกระผมได้อ่านหนังสือเล่มนั้นแล้วนี้ก็มีความคิดเกิดขึ้นในใจทันทีจากที่ได้อ่านว่าเป็นหนังสือซึ่งได้วินิจฉัยเหตุการณ์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นกลางที่สุด และถูกต้องที่สุด แต่กระผมในฐานะที่เป็นปุถุชนมีกิเลสอยู่กระผมก็พูดในใจกับตัวเองว่านี่คือหมัดเด็ด ก็ขอล่าไว้ในที่ประชุมนี้ แต่ว่าไม่ได้บอกแก่ใคร นอกจากบอกแก่ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดแถวนี้เท่านั้นเอง เพราะว่าถ้าหากว่าได้มีการบิดเบือนพระธรรมวินัยขึ้นแล้วองค์กรที่มีหน้าที่ได้พยายามแล้วพยายามอีกที่จะแก้ไข แต่ก็ไม่สำเร็จจะด้วยความยังไม่มีประสิทธิภาพพอเพียงก็ตาม หรือประสบปัญหาที่ท่านว่าเป็นปัญหาซับซ้อน เกี่ยวกับเส้นสายอิทธิพลอะไรก็ตาม ท่านทำไม่ได้มาปีแล้วปีเล่า กระผมก็คิดว่าตอนนี้ล่ะจะต้องมีผลล่ะ เพราะผมเชื่อว่าความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องนั้น คือปัญญา นั่นอย่างที่ผมได้ยินได้ฟังมาตั้งแต่เด็ก ว่าปัญญาเป็นประดุจดั่งอาวุธ ผมได้ไปจำเอาคำคติอะไรเป็นคำโคลงอะไรบางอย่างแล้วก็จำมาตลอดมาว่า สิ่งซึ่งจะทำให้แก้ปัญหาได้นี้คือปัญญา

ถัดจากนั้นมาจนถึงบัดนี้เนื่องจากการสืบเนื่องต่อมานั้นท่านเจ้าคุณได้บอกเรื่องราวกล่าวถึงเรื่องนี้อีกหลายครั้งหลายหนในระหว่างปีที่ผ่านมานี้

เช่นในตอนท้ายของหนังสือเรื่อง “ทางออกของสังคมไทย” และ “แรงจูงใจในการเขียนกรณีสันติอโศก” ซึ่งเป็นคำให้สัมภาษณ์แก่ท่านอาจารย์ผู้หนึ่งในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และในตอนสุดท้ายที่ได้ออกมา เข้าใจว่าในวันที่มีการประชุมสงฆ์ที่พุทธมณฑลเมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคมที่ผ่านมา นี้เอง กระผมได้ติดตามอ่านและรวมทั้งเอกสารอีกฉบับหนึ่งซึ่งยังไม่ได้ปรากฏในที่ไหน เป็นฉบับที่ได้เรียงพิมพ์แล้ว แต่ว่าพระคุณเจ้าได้เมตตาส่งมาให้กระผมอ่าน “เรื่องแนววิถีของพระโพธิธิราช ในการทำพระวินัยให้วิปริต” จากคำบรรยาย กระผมไม่ทราบว่าคำบรรยายที่ไหนแต่อันนี้ยังไม่ได้ตีพิมพ์ นี่ก็มีเอกสาร ๕ ชิ้นด้วยกัน ๕ ชิ้นนี้ถ้าผู้ใดได้อ่านแล้วจะไม่มีปัญหาที่จะมาต้องถามกันอีกว่าท่านทำอะไรอยู่ จะไม่มีปัญหามาถามว่าท่านเป็นพวกใคร ท่านร่วมกระทำการอันชาวบ้านกล่าวกันว่าชาติเมตตากับเขาด้วยหรืออะไรต่ออะไรเหล่านั้น ซึ่งอันนี้เป็นวิสัยคนไทยถ้าผู้ใดเพียงพล้ำไปเริ่มแสดงให้เห็นว่าอยู่เป็นเบี้ยล่างแล้วก็มีความเมตตากรุณาเกิดขึ้นมา คล้าย ๆ ว่าหมไม่น่าจะทำอะไรอย่างนั้นเลย

เมื่อได้มีการคุยกันในวันนี้หรือสนทนากันในวันนี้ท่านทั้งหลายก็ได้ทราบแล้วว่าเรื่องนั้นมีความสำคัญเพียงไร เรื่องนั้นร้ายแรงเพียงใดเป็นภัยแก่พระธรรมวินัยหรือพระพุทธศาสนาเพียงไร เพราะเหตุว่าผู้ใดก็ตามที่ได้วิปริต ผมไปเปิดปทานุกรมราชบัณฑิต แปลว่า ผิดจากทางที่ถูกต้อง เป็นการพยายามจะบอกให้ผู้ที่ได้เดินไปในทางที่ไม่ถูกต้องให้ท่านรู้และกลับมาเดินในทางที่ถูกต้องเสีย ท่านจะฟังหรือไม่อย่างไรนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง แล้วผู้ที่มีส่วนที่จะกระทำในหน้าที่ต่าง ๆ นั้นก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งอย่างหนึ่งที่พระคุณเจ้าได้กล่าวมาแล้ว กระผมเห็นด้วยกับท่านอย่างเต็มที่แล้วก็ได้

ภาวนาว่ากระผมขออยู่เป็นฝ่ายท่าน แม้ท่านอาจไม่ชอบให้ใครมาเป็นฝักเป็นฝ่าย แต่ว่าผมเห็นด้วยกับสิ่งที่ท่านได้กระทำทุกประการแล้วก็หวังว่าผู้คนในวงการชาวพุทธเราได้เข้าใจด้วย

แต่จะทำอย่างไรครับเราได้ถูกละเลยในการที่จะมีการให้การศึกษา ที่ถูกต้องในทางพระพุทธศาสนาในทุกแง่มุม ไม่ใช่เฉพาะกับคฤหัสถ์แม้แต่บรรพชิตด้วย ความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องนี่กลายเป็นของหายาก แล้วถ้าหากว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านทรงพระชนม์อยู่ท่านปรินิพพานไม่ลงหรือครับ สถานการณ์ในบ้านเมืองนี้เป็นอย่างนี้ท่านคงไม่ปรินิพพานหรือครับ ผมขอกล่าวความคิดในใจแล้วก็ผสมผลเสกกับภาชิตหรือคำพังเพยที่ได้ยินได้ฟังมามันผุดขึ้นมาในใจเองเมื่อสองสามวันนี้ ที่เขาวา “วานรได้แก้ว” กระผมขอตีความหมายว่า วานรนั่นนะคงจะเห็นอะไรมันแวววาว ๆ ก็คว้าเอามาว่าเป็นของน่าดูน่าชมก็เอามาเขยชมแล้วก็ไม่ยอมให้ใครถือว่าเป็นสมบัติของตน แต่ว่าจะรู้ความมุ่งหมายลึกซึ้งของคำว่าแก้วหรือไม่ คือถ้าหากกล่าวว่าแก้วมีหลายชนิด ชนิดที่มีค่าสูงมีคุณค่ามากมายเช่นเพชรก็มี หรือว่าแก้วสารพัดนึกอย่างที่กล่าวถึงในปรัมปราว่าเป็นสิ่งที่สามารถจะทำให้เกิดความสำเร็จอะไรก็ได้ทั้งนั้น และอันนี้พระพุทธศาสนาก็คือแก้วสารพัดนึกนั้นเราเชื่อว่าเรามีของดีตกทอดมาจากบรรพบุรุษ บรรพบุรุษของเราได้ยึดเอาแก้วนั้นมาไว้ถือว่าเป็นสมบัติของชาติ แล้วก็ถ่ายทอดต่อมาและก็เชิดชูกันต่อมา แต่เราเพียงแค่เชิดชูเท่านั้นกระมัง แล้วไม่ได้ศึกษาให้รู้ให้เข้าใจถึงการที่จะใช้แก้วนั้นให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตแก่สังคมของเรา

ถ้ากระผมจะพูดเลยไปว่าดูตัวอย่างงบประมาณที่บ้านเมืองนี้ได้ให้

แก่การศึกษาพระพุทธศาสนากील้านบาทเป็นเรือนสิบล้านบาทหรืออะไรอย่างนั้น ท่านไปดูเถอะแต่ว่างบประมาณที่ให้แก่การศึกษาเพื่อหากิน เพื่อสร้างฐานทางเศรษฐกิจหรืออะไรก็ตามเป็นหมื่นล้านไซ้ใหม่ การเปรียบเทียบตัวเลขเพียงเท่านี้ก็จะเห็นว่าเราเป็นอุปถัมภ์ภักยอกพระพุทศาสนา สิบทอดจากพระประสงค์ของรัชกาลที่หนึ่งท่านหรือเปล่า แล้วเราควรจะทำยังงัยในเมื่อมันเกิดเหตุผู้ที่ควรจะตัดสินใจได้ ผู้ที่จะควรดำเนินการที่ถูกต้องได้กลับได้ดำเนินการที่พลาดพลั้งซึ่งมีข้อได้ปรากฏ ผู้คนก็ถือเอาผิดต่าง ๆ ตามที่ได้ยินได้ฟังพูดสืบเนื่องกันมาบ้างแม้ว่าโดยปาก สมัยนั้นนักวิชาการก็อ้างกาลามสูตรว่าอย่าเชื่ออย่างนั้น อย่าเชื่ออย่างนี้ แต่กระผมคิดว่าอันนั้นเป็นแต่เพียงด้วยปากเท่านั้น แต่ด้วยพฤติกรรมแล้วไม่ใช่หรือครับ ก็ใครโน้มน้าวได้เก่งก็โน้มน้าวกันไปก็เชื่อตาม ๆ กันไปแล้วก็เกิดเป็นปัญหา แต่ข้อสำคัญคือผู้ที่มีอำนาจที่จะตัดสินใจต่าง ๆ นานาตลอดมานั้นไม่กล้าตัดสินใจ จะเป็นเพราะอะไรก็ตามในขณะเดียวกันได้มีการไม่ให้เห็นข่าวคราวกันในสังคมนี้ยิ่งขึ้น เมื่อไม่รู้อยู่แล้วยังไม่รู้หนักขึ้นไปอีก ๆ แล้วจะแก้ปัญหได้อย่างไร ปัญหานั้นแก้ไม่ได้ด้วยความไม่รู้เราต้องแก้ปัญห ด้วยความรู้ แต่น่าเสียดายว่าความรู้ของเรานั้นน้อย กระผมมีความปรารถนา จะได้ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องนั้นแพร่กระจายออกไป ในขั้นนี้กระผมจะขอล่าวเพียงแค่นี้ก่อน เรายังพอมีเวลาที่จะขยายความอีก

ทีนี้ผมอยากจะย้อนกลับมาในเรื่องที่ท่านเจ้าคุณได้กล่าวถึงปัญหา ๒ ระดับกับพระศาสนา ปัญหาระดับหนึ่ง ก็คือที่ได้มีการแก้ไขหรือว่าทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในเนื้อหาของพระธรรมวินัยซึ่งเป็นภัยร้ายแรงต่อพระพุทธศาสนา ปัญหาระดับสอง ก็คือความย่อหย่อนในการ

ประพฤติปฏิบัติของพุทธบริษัทประกอบกับองค์กรของพุทธบริษัทไม่สามารถจะแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ สิ่งที่ผมคิดก็คือว่าปัญหาระดับที่หนึ่งนั้นจะเกิดขึ้นเพราะปัญหาระดับที่สองหรือเปล่า เพราะเหตุว่าในสังคมใด ๆ นั้นจะเมื่อเกิดความบกพร่องขึ้นเป็นเวลานาน เกิดความประพฤติแตกต่างไปจากคำสอนที่ดี อันนี้ก็ไม่ใช่แต่สังคมศาสนานะ สังคมที่มีการปกครองต่าง ๆ ก็ดี ถ้าการปกครองนั้นย่อหย่อนเกิดโจรภัย เกิดทุพภิกขภัยแล้วแก้ไม่ได้ เกิดภัยต่าง ๆ ของคนเบียดเบียนกันและกันอะไรเหล่านี้แล้วองค์กรที่ปกครองแก้ไม่ได้ มันก็จะต้องเกิดผู้ที่คิดว่าตนเป็นอัศวินม้าขาวเสนอตัวมาแก้ เรื่องแบบนี้ต้องเกิดขึ้นเสมอถ้าหากสังคมมันรู้สึกทุพพลภาพลงไป ๆ ในกรณีของพุทธศาสนาอย่างที่ได้มีการย่อหย่อนการปฏิบัติในปัจจุบันนี้ กระผมก็มองเห็นว่าการย่อหย่อนเหล่านี้มันเป็นเหตุให้วิจารณ์ได้ มันเป็นเหตุให้เกิดมีผู้คิดขึ้นมาว่าข้าพเจ้าจะต้องมาปฏิรูปปฏิวัติศาสนาอันนี้ระบบอันนี้ แล้วไม่ต้องกล่าวว่าเฉพาะพระโพธิธัมม ไม่มีพระโพธิธัมมก็จะมีท่านผู้อื่นอีกนั่นแหละมา ถ้าหากสภาพการณ์ยังไม่ได้รับการแก้ไขที่ถูกต้อง เราไม่ได้แก้ไขที่เหตุสำคัญ คือความย่อหย่อนความบกพร่อง จึงจะต้องรีบแก้ไขและแก้ไขอย่างไร ก็คงจะมีหลายทาง อย่างน้อยทางหนึ่งก็คือการให้การศึกษาที่ถูกต้องและการเข้มงวดในธรรมวินัย การเข้มงวดในวินัยของผู้ที่ควรจะเป็นผู้ที่มีวินัยที่พระพุทธรเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ว่า ต้องเป็นผู้นำของสังคมนี ไม่ทราบว่าเป็นเรื่องนี้พระคุณเจ้าจะมีข้อคิดเห็นอย่างไร

(พระเทพเวที) ปัญหาระดับที่สองนั้นเป็นช่องหรือเป็นโอกาสเป็นช่องทางที่ทำให้เกิดปัญหาระดับที่หนึ่งได้ง่าย ๆ เพราะเมื่อความประพฤติของคนในศาสนานี้ผิดพลาดเบี่ยงเบนไปจากหลักการที่แท้จริงแล้วคนที่จะมาแสดง

หลักการอื่นก็ได้ช่องที่จะเข้ามาแสดงหรือประกาศหลักการใหม่นั้นได้ง่าย อันนี้อาตมาถือว่าเป็นช่องทางหรือเป็นโอกาสมากกว่า ที่นี้ในแง่ของการแก้ไข ประการที่หนึ่งก็เป็นเรื่องขององค์กรที่ทำหน้าที่ปกครองที่จะต้องมีความเข้มแข็งในการปรับปรุง เร่งเร้าให้มีการปฏิบัติหน้าที่ ยกตัวอย่าง เช่น กฎหมายปกครองคณะสงฆ์อาตมภาพก็เป็นผู้หนึ่งที่เห็นว่าควรจะได้มีการเปลี่ยนแปลงไปแล้ว เพราะว่ากฎหมายคณะสงฆ์ฉบับปัจจุบันนี้ในทรรณะของอาตมานี้ โดยส่วนตัว ถือว่าเป็นตัวการที่ทำให้เกิดความอ่อนแอในการปกครองคณะสงฆ์ กฎหมายฉบับนี้ใช้มาเป็นเวลานานถึงเกือบ ๔๐ ปี เป็นเวลายาวนานมาก กฎหมายฉบับนี้ไม่มีประสิทธิภาพก็หมายความว่าเวลาอย่างมากที่จะสร้างความไม่มีประสิทธิภาพหรือทำให้ความไร้ประสิทธิภาพนี้ก่อผลเสียแก่สังคม และเกิดผลเสียกับองค์การพระศาสนา ฉะนั้นอันที่หนึ่งก็คือการปรับปรุงการคณะสงฆ์โดยทั่วไปรวมทั้งการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับกฎหมายคณะสงฆ์

ประการที่สอง ก็คือสิ่งที่ปรากฏฐานยิ่งกว่านั้นซึ่งโยงไปถึงประการที่หนึ่งด้วย ก็คือการศึกษาปฏิบัติของภิกษุสามเณรเอง ในการศึกษาปฏิบัตินี้เราเริ่มต้นด้วยการศึกษา การเล่าเรียนรู้หลักธรรมวินัยนี้เป็นสิ่งสำคัญมาก แม้แต่การปกครองคณะสงฆ์ที่เราจะปรับปรุงแก้ไขก็ต้องให้มาเน้นที่ว่า ผู้ปกครองคณะสงฆ์จะต้องให้ความสำคัญแก่การศึกษาด้วย หมายความว่าในขั้นสุดท้ายเราจะต้องลงมาที่รากฐาน คือการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ปัจจุบันนี้เรามีปัญหามากว่าพระภิกษุสามเณรนี้บวชเข้ามาแล้วไม่ได้เล่าเรียนธรรมวินัย ไม่มีความรู้ด้านปริยัติก็มี ผู้ที่เข้ามาอาศัยเพศภิกษุเป็นช่องทางทำมาหาเลี้ยงชีพก็มีเป็นจำนวนมาก อาตมาว่าญาติโยมนี

ทราบกันดี มีทั้งเข้ามาโดยการบวชที่ถูกต้องและโดยการปลอมบวช ใน กรุงเทพฯ ปัจจุบันนี้คนที่ปลอมบวชไม่ทราบมีเท่าไร คือไม่ได้บวชจริง อย่างถูกต้อง และยังมีคนที่บวชถูกต้องโดยที่มิได้รับการศึกษาเล่าเรียน บวชเข้ามาเป็นเพียงช่องทางแสวงหาการเลี้ยงชีพก็มีอีกมาก สิ่งเหล่านี้ จะต้องแก้ไข

ที่ว่าการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญก็หมายความว่าพระเณรเมื่อบวชเข้ามาแล้วจะต้องให้การศึกษาเล่าเรียน โดยเฉพาะในชนบทปัจจุบันนี้เราจะเห็นว่าการศึกษานี้อ่อนแอย่อย่อยเสื่อมโทรมมาก แม้แต่ผู้ที่บวชเข้ามาตามประเพณีโดยไม่ได้มีเจตนา رایบวชเข้ามาแล้วก็มิได้รับการศึกษาเล่าเรียน ไม่มีผู้ดูแลที่จะให้ได้รับการศึกษา ก็อยู่กันไปอย่างนั้นเองพอสักแต่ได้ชื่อว่าบวชแล้ว คำเดิมของเรามีคำว่า บวชเรียน แต่เดี๋ยวนี้คำว่า “เรียน” เหมือนกับหายไปเหลือแต่คำว่า บวช โบราณเขาเรียกว่า บวชเรียน หมายความว่าบวชแล้วก็ต้องเรียน แต่ปัจจุบันเหลือแค่บวช เอาแค่เป็นคนที่ได้บวชเสร็จไปแล้ว ก็กลับไปสู่ชีวิตในทางโลกต่อไปโดยไม่ได้รับการศึกษาอบรม อันนี้เป็นปัญหาเป็นอย่างมากเมื่อบวชเข้ามาแล้วไม่ได้รับการศึกษาอบรม ไม่รู้พระธรรมวินัย มันก็เป็นช่องทางของความเสื่อมเสียเนกประการ ตัวเองก็ไม่สามารถประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องไม่เกิดผลประโยชน์แก่ชีวิตของตนเอง และไม่สามารถทำผลดีให้เกิดขึ้นแก่สังคม การบวชไม่เกิดคุณค่าแก่ชีวิตไม่เกิดคุณค่าแก่สังคมเท่าที่ควร

ประการที่สอง การที่ตนประพฤดิเสื่อมเสียไม่ถูกต้อง ก็กลายเป็นเหตุเป็นปัจจัยเป็นส่วนร่วมที่ทำให้พระศาสนาและสังคมเสื่อมโทรมลงไป หรือซ้ำเติมให้เสื่อมโทรมหนักลงไปอีก

ต่อไปประการที่สามเมื่อตัวเองประพจน์ไม่ถูกต้องมีความย่อหย่อน ประพจน์ผิดพลาดจากพระธรรมวินัยอย่างที่ใช้คำว่า ประพจน์วิปริตจากพระธรรมวินัย ก็กลายเป็นช่องทางเป็นโอกาสเป็นเหยื่อให้คนที่ไม่ประสงค์ดีหยิกยกเอาไปเป็นข้อโจมตีพระศาสนาได้ อันนี้ก็ข้อเสียประการที่สองที่เกิดขึ้น ขณะนี้ในเมื่อการพระศาสนาเสื่อมโทรมมีพระประพจน์ไม่ดีไม่มีการศึกษาเล่าเรียนมาก พระเหล่านั้นก็ตกเป็นเหยื่อคือว่าเพราะตัวเองประพจน์ไม่ดี ก็ตกเป็นเหยื่อเขาก็เอาไปโจมตีพูดว่าพระพุทธานุศาสนาดัง ๆ นานา ทำให้เห็นว่าพระศาสนานี้เสื่อมโทรมอย่างไร ซึ่งอาจจะทำการโจมตีโดยไม่มีควมปรารถนาดีก็ได้ อย่างไรก็ตามถ้าโจมตีโดยปรารถนาดีต้องการให้มีการปรับปรุงอันนี้ก็ควรจะรับฟังเป็นอย่างมากในเวลาเดียวกันมีผู้ที่ยกขึ้นมาติเตียนด่าว่าโจมตีทั้งด้วยความปรารถนาดีและไม่ปรารถนาดี แต่รวมแล้วก็คือเป็นเหยื่อของการที่จะยกขึ้นมาติเตียน

ต่อไปประการที่สี่ ในเมื่อตนเองไม่มีความรู้ เมื่อเขาเอาตัวเป็นเหยื่อไปติเตียนพระศาสนาแล้วแสดงหลักคำสอนอื่นที่มีพระพุทธศาสนา ตัวเองก็ไม่มีความรู้ไม่มีความสามารถที่จะไปกล่าวแก้ชี้แจงได้เป็นประการที่สี่

นี่โทษเกิดพอกพูนขึ้นมาถึงสี่ขั้นตัวเองก็ไม่ได้ประโยชน์ ไม่ได้ประโยชน์แก่สังคม ทำให้พระศาสนาและสังคมเสื่อมลงไปและตัวเองกลายเป็นเหยื่อในการที่คนภายนอกจะมากล่าวร้าย และประการที่สี่ตัวเองก็ไม่มีแรงไม่มีสติปัญญาที่จะไปกล่าวแก้ชี้แจงได้มีแต่ความเสียหาย เพราะฉะนั้นอาตมภาพจึงว่าจุดสำคัญมากก็คือการที่จะต้องให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ผู้ที่เข้ามาบวชแล้วจะต้องเป็นการบวชเรียนที่แท้จริงในหมู่ชาวพุทธปัจจุบันนี้เป็นที่น่าเสียดายแม้แต่ญาติโยมทั้งหลายให้ลูกของตนบวช

ก็สักแต่ว่าบวชตามประเพณี ไม่ได้คำนึงว่าบวชเข้าไปแล้วจะได้ร่ำเรียน พระธรรมวินัยหรือไม่ ถ้าเป็นอย่างนี้แล้วสำหรับพระศาสนาก็เท่ากับว่าเราช่วยกันสร้างความเสื่อมหรือเรานั้นเองช่วยกันทำให้เสื่อม ทุกคนจะต้องรับผิดชอบต่อพระศาสนาด้วยกัน ถ้าลูกของฉันจะบวชฉันต้องหาทางให้เขาได้รับการศึกษาอบรมด้วย อันนี้จะต้องเป็นข้อที่กำหนดไว้ในใจประการแรก ในการที่จะให้ลูกบวชไม่ใช่สักแต่ว่าบวชเสร็จก็ได้บุญได้เข้าไปสู่ผ้าเหลือง บางทีดีไม่ดีก็ไปประพฤติเสียหยาบกลับเป็นบาปเสียด้วยซ้ำไป เพราะฉะนั้นเราอย่านึกว่าบวชลูกแล้วจะได้บุญเสมอไป เดียวนี้จะต้องบอกว่าเราบวชลูกอาจจะได้บาปมากก็ได้ เพราะฉะนั้น ทำใจจะให้บวชลูกแล้วได้บุญมากก็ต้องให้ลูกของเรานับวชเรียนไม่ใช่บวชเฉย ๆ ให้มีการศึกษาอบรมให้มีการฝึกฝนปฏิบัติ อันนี้ก็เป็นข้อที่ฝากไว้ ดกลงว่าในขั้นพื้นฐานแล้วจะต้องลงไปสู่การให้การศึกษาก็แท้จริง

อันนี้อาตมาอยากจะขอย้อนกลับไปถึงเรื่องที่ทำนอาจารย์พูดเมื่อกี้ หน่อยเกี่ยวกับความเมตตากรุณาตามที่มีคำกล่าวคล้าย ๆ ว่ามีการลงโทษท่านโพธิรักษ์โดยที่ว่าไม่มีความประนีประนอมไม่เมตตากรุณา อันนี้ก็เป็นเรื่อง ที่พุทธศาสนิกชนควรจะทำความเข้าใจ ถ้าเราเข้าใจเกี่ยวกับพระศาสนาแล้วเรื่องเหล่านี้ก็ไม่ค่อยมีปัญหา เรื่องมีเมตตากรุณาหรือไม่บางทีก็เป็นปัญหา ในจิตใจของคน แต่มีหลักอันหนึ่งที่เราจะวัดได้ก็คือว่า มหาเถรสมาคมหรือ คณะสงฆ์นั้น ไม่ได้เป็นเจ้าของพระศาสนา ไม่ได้เป็นเจ้าของพระธรรมวินัย พุทธบัญญัตินั้นเป็นของพระพุทธเจ้า พุทธบัญญัติว่ายั้งใจเมื่อทรงบัญญัติไว้ อย่างไรอันนั้นก็เป็นหลักเป็นมาตรฐาน คณะสงฆ์หรือมหาเถรสมาคมมีหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามพุทธบัญญัติ ถ้าหากว่าตัวมหาเถรสมาคมจะประนี

ประณอมโดยจะแสดงความเมตตากรุณาไม่ปฏิบัติตามพุทธบัญญัติก็กลายเป็นว่า มหาเถรสมาคมนั้นก็เป็นผู้คัดค้านพุทธบัญญัตินั่นเอง ทำตัวเป็นเจ้าของศาสนา หรือเจ้าของธรรมวินัยเพราะฉะนั้นต้องดูขอบเขตของการปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้อง ขอบเขตของความเมตตากรุณาก็คือว่าปฏิบัติไปให้ถูกต้องตามหลักธรรมวินัยตามพุทธบัญญัตินั้น แต่ว่าปฏิบัติโดยที่มีความอ่อนอ่อนมีวิธีการที่ว่าไม่ได้ทำรุนแรง

ถ้าพิจารณาตามดูเรื่องให้ชัดเจนจะเห็นว่า การปฏิบัติต่อท่านโพธิ์รักษ์ในเรื่องนี้ แยกได้เป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็นเรื่องของการทำความผิดละเมิดวินัยและกฎหมาย ซึ่งมหาเถรสมาคมและเจ้าหน้าที่บ้านเมืองที่เกี่ยวข้องจะพึงปฏิบัติไปตามพุทธบัญญัติในพระวินัย และพระราชบัญญัติของบ้านเมือง ความเมตตากรุณามีขอบเขตตามพระพุทธรูปบัญญัติเป็นต้นดังได้กล่าวแล้ว แต่อีกส่วนหนึ่งเป็นเรื่องของการขอร้อง คือ ขอร้องว่าในเมื่อท่านไม่ยอมรับหลักการที่พระพุทธรูปเจ้าวางไว้ และท่านจะวางหลักการของท่านเองใหม่ที่ต่างออกไปจากของพระพุทธรูปเจ้าท่านก็ควรจะต้องแสดงความซื่อตรง ด้วยการสละรูปแบบที่เป็นของพระพุทธรูปเจ้าเสีย แล้วออกไปใช้รูปแบบอย่างอื่นของท่านเอง ซึ่งการปฏิบัติอย่างนี้เป็นเรื่องของการให้ความเป็นธรรมแก่พระพุทธรูปศาสนา และเป็นเรื่องของความเป็นธรรมตามสมควรจะเป็นโดยทั่วไป ไม่ใช่เป็นการขาดความเมตตากรุณาแต่ประการใด อีกทั้งจะเป็นการใช้เสรีภาพกันอย่างถูกต้องและซื่อตรงโดยไม่มีเงื่อนไขแอบแฝง และไม่รุกรานตัดรอนผู้อื่น การที่ท่านโพธิ์รักษ์ยังปฏิบัติต่อพระพุทธรูปศาสนาในลักษณะนี้เสียอีก คือ การอยู่ในรูปแบบของพระพุทธรูปศาสนา แล้วใช้อีกโอกาสนี้ดัดแปลงแก้ไขหลักการของพระพุทธรูปศาสนาบัญญัติหลักการอะไรขึ้นใหม่แทนพุทธบัญญัติ อันนี้จะเป็นการเบียดเบียนต่อ

พระพุทธศาสนา เป็นการไม่ให้เป็นธรรมแก่พระพุทธศาสนาและคนที่นับถือพระพุทธศาสนา กลายเป็นเรื่องที่ท่านโพธิ์รักษันั้นแหละจะเป็นผู้ขาดเมตตากรุณา

ต้องขอโอกาสที่จะพูดถึงอาตมภาพเองด้วยเท่าที่อาตมภาพได้พูดเรื่องนี้มา เข้าใจว่าตัวเองนี้ไม่เคยได้กล่าวร้ายไม่ได้ใช้คำรุนแรง และก็ยอมรับความดีและพยายามพูดถึงความดีของสันตือโคกตามที่เขามี อาตมภาพนี้ในแง่หนึ่งนั้นก็พอใจในวัตรปฏิบัติบางประการของสันตือโคกมาหลายปีแล้ว แต่บางอย่างที่ว่าพอใจนั้นก็มีความห่วงกังวลไปด้วยในตัวเอง เป็นการกระทำที่จะมีปัญหาว่าตรงกับหลักการของพระพุทธศาสนาหรือไม่ อันนี้เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาซึ่งเป็นเรื่องยืดยาวที่ต้องพูดอีกประเด็นหนึ่ง แต่สิ่งที่ต้องการขออย่างเดียวก็คือขอให้ชื่อตรงจริงใจอย่ามาทำลายหลักการของพระพุทธศาสนา อย่างที่ว่าทำพระธรรมวินัยให้วิปริต ขออย่างเดียวเท่านั้น

พอเราพูดถึงแต่ความดียอมรับความดีก็กลายเป็นว่าท่านโพธิ์รักษ์เอาไปอ้างอีก โอ้ฉันทำดีแล้วทำไมต้องมาลงโทษด้วย อันนี้ก็เป็นอย่างน่าสังเกต ท้ายสุดถึงกับพูดว่าเมื่อฉันทำดีฉันก็ต้องถูกต้อง ถ้าธรรมวินัยใดไม่สอนให้คนทำดีธรรมวินัยนั้นก็ต้องผิด เพราะฉะนั้นธรรมวินัยนั้นก็ต้องแก้ไขอะไรทำนองนี้ อาตมภาพว่าเป็นวิธีการพูดโดยใช้ตรรกวิทยาซึ่งน่าเป็นห่วง บางทีพูดไปนี้ทำให้ประชาชนนึกไปว่าแม้แต่ธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าทำจะไม่ได้เรื่องเสียแล้ว จะต้องแก้ไขเพราะว่าไม่สามารถทำให้คนทำดีได้

อันที่จริงเราต้องแยกประเด็นให้ถูก เกี่ยวกับการทำดีกับการทำชั่ว บางคนทำความดีอย่างหนึ่งแต่ทำความชั่วอีกอย่างหนึ่ง จะอ้างความดีอันนั้น

มาลบล้างความชั่วอีกอันหนึ่งไม่ได้ อันนี้เป็นหลักการทั่วไปอยู่แล้ว บางคน
 ทำความดีอย่างธรรมดาสามัญแต่เอามากขึ้นเน้นย้ำให้เห็นให้เด่น พร้อม
 กันนั้นก็ทำความชั่วที่ร้ายแรงกว่าอย่างชนิดแฝงเร้น หรือบางทีก็อ้างว่า
 คนโน้นคนนี้เขาประพฤติดูอย่างนั้นทำไมไม่จัดการ มาจัดการกับฉัน หลักการ
 ทั่วไปก็มีอยู่ว่าบุคคลจะอ้างความดีบางอย่างของตนหรืออ้างความผิดของ
 คนอื่นมาเป็นเหตุสำหรับให้ตนพ้นจากความผิดที่ตนกระทำมิได้ อันนี้เป็นหลัก
 อันหนึ่ง ข้อสำคัญก็คือตนได้กระทำความผิดหรือไม่ อันนี้เป็นปัญหา ถ้า
 พิจารณากันไปแล้วแม้แต่ความดีที่อ้างว่าทำนั้นเองก็เป็นเรื่องที่เป็นปัญหา
 เมื่อท่านโพธิ์รักษ์ท่านพูดถึงเรื่องว่า ท่านทำความดีแล้ว ทำไมต้องผิดด้วย
 ทำความดีผิดด้วยหรือ มันเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อน อาตมาก็เลยต้องเขียน
 เพิ่มเติมแทรกเข้าไปในหนังสือเล่มสุดท้าย “เพื่อความเข้าใจปัญหาพระ
 โพธิ์รักษ์” ด้วย

ในเรื่องการทำความดีอาตมภาพก็อยากจะพูดกับพุทธศาสนิกชนด้วย
 ว่าเราทั้งหลายได้ใช้โยนิโสมนสิการ กันเพียงพอไหม เราได้ใช้ความรู้ความ
 เข้าใจพินิจพิจารณาใช้วิจารณ์ญาณกับสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏไหมเมื่อเราเห็นสิ่ง
 ต่าง ๆ เกิดปรากฏขึ้นในสังคมนี่จะเป็นการทำดีทำชั่วก็ตามเราได้ใช้สติปัญญา
 พิจารณาไตร่ตรองหรือเปล่าว่าการทำความดีนั้นเป็นความดีที่แท้จริงไหม
 มีคุณค่าต่อชีวิตและสังคมอย่างแท้จริงไหม ถ้าเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็น
 ความดีที่ตรงตามหลักการของพระพุทธศาสนาหรือเปล่าอย่างนี้เป็นต้น เป็น
 เรื่องที่เราจะต้องพิจารณาไม่ใช่ว่าตื่นไปตามรูปแบบผิวเผินที่ปรากฏออกมา
 แล้วก็ว่ากันไป

อันนี้อาตมภาพมองว่าปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบันนี้ เกิดจากเหตุ

ปัจจัยนี้มากคือขาดโยนิโสมนสิการไม่ใช้วิจารณ์ญาณในสิ่งที่ตนประสบพบเห็น ไม่ใช้ปัญญาพิจารณา ไม่สืบสวนค้นคว้า แต่พูดตาม ๆ กันไปหรือพูดหลงไปตามถ้อยคำที่เอาเขามาอ้างนิด ๆ หน่อย ๆ ก็ว่าไปอะไรทำนองนี้ ซึ่งเป็นเรื่องที่เป็นปัญหาในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นครั้งนั้นนั้นต้องพูดว่ามันเป็นเครื่องฟุ้งหลายอย่าง อย่างหนึ่งก็คือฟุ้งสภาพสังคมของเรา ซึ่งขณะนี้เราก้าวเข้าสู่สังคมในยุคสมัยแห่งข่าวสารข้อมูล แต่มนุษย์ในยุคนี้มีสติปัญญาที่จะดำรงชีวิตอยู่ด้วยดีในยุคแห่งข่าวสารข้อมูลหรือไม่ สามารถปฏิบัติตนอย่างถูกต้องต่อข่าวสารข้อมูลหรือไม่ การปฏิบัติต่อปัญหาที่เกิดขึ้นครั้งนี้เป็นตัวพิสูจน์อย่างหนึ่งว่าเราพร้อมที่จะพัฒนาสังคมของเราไปด้วยดีในยุคของข่าวสารข้อมูลนี้หรือไม่ อันนี้เป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงและถ้าเห็นว่าเป็นปัญหาก็ต้องช่วยกันแก้ไขปรับปรุงด้วยขอเจริญพร

(อาจารย์ระวี) มีเรื่องที่ผมอยากจะขอแสดงความเห็นบ้างเกี่ยวกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน หลักการที่กระผมอยากจะกล่าวถึงก็คือว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ตราขึ้นแทนพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เดิมซึ่งเข้าใจว่าเป็นฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๔ การตราพระราชบัญญัติ ๒๕๐๕ นั้น เป็นการกำหนดระบอบการปกครองคณะสงฆ์ว่าจะปกครองกันแบบไหน และแบบที่เลือกนั้นก็สอดคล้องกับแนวทางของการปกครองในระบอบนั้น ถ้าเราได้ทบทวนกันสักหน่อยก็จะรู้ว่าเป็นยุคที่เรียกว่าเผด็จการเฟื่องฟู มีการดำเนินการหลายประการซึ่งรวบอำนาจการปกครองไปไว้ที่องค์กรหรือแม้กระทั่งบุคคลคนเดียว เมื่อเป็นเช่นนี้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์นี้ที่ออกมาก็เพื่อให้สอดคล้องกับการปกครองในสมัยนั้น แต่บ้านเมืองนี้ก็พัฒนามาแก้ไขตัวเองมาเรื่อย ๆ โดยคนในบ้านในเมืองรู้ว่าอะไรดีอะไร

เหมาะสม แล้วในบัดนี้เราเชื่อว่าเราต้องมาสู่ยุคของประชาธิปไตยจะมากหรือน้อยก็ส่วนของไปก็ตามที่เถอะ เรายืนยันว่าเราเป็นประชาธิปไตยแต่ว่าพระราชบัญญัติของคณะสงฆ์เราก็ยังใช้รูปแบบเดิม คือรวบอำนาจการปกครองไว้กับองค์กรที่เรียกว่า มหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นรัฐบาลของคณะสงฆ์คือของพระนั่นเอง เพราะฉะนั้นโดยหลักการอันนี้ก็แน่นอนผู้ที่อยู่ในวงการคือฝ่ายสงฆ์เองทั้งหลายที่ได้ศึกษาและได้ถูกปกครองอยู่那儿จะมีความกระวนกระวายว่ามันไม่เหมาะสมแก่ยุคแก่สมัย มันควรจะเปลี่ยนแปลง อันนี้กระผมขอเอาหลักการมาว่า

บ้านเมืองใดก็ตามถ้าหากว่าปรารถนาจะนำเอาพระศาสนาเข้ามาใช้ ก็ควรจะทำให้เหมาะสมกับยุคสมัยนั้นข้อหนึ่ง และอีกประการหนึ่งแนวทางการปกครองในสมัยพุทธกาลนั้นก็เป็แนวทางที่อยู่ในรูปแบบของประชาธิปไตยมากกว่าที่จะเป็นการรวบอำนาจอย่างนี้ เพราะฉะนั้นเรื่องนี้ก็เป็นเรื่องที่จะต้องริบพิจารณา เพราะว่าปรากฏการณ์โพธิธิรักษ์นี้หรือปรากฏการณ์สันติอโศกนี้ เป็นการท้าทายอย่างหนึ่ง ในบ้านเมืองใดถ้ารัฐมีปัญหามีประชากรไม่พอใจในระบอบการปกครองก็ต้องมีผู้ตั้งตัวอย่างที่กระผมว่าไว้นี้มาเป็นผู้ท้าทาย ผู้ใดท้าทายอำนาจปกครองก็ต้องถูกรัฐใช้อำนาจปราบปรามหากว่าฝ่ายปกครองเข้มแข็งก็ทำได้โดยเร็ว ถ้าไม่เข้มแข็งก็เป็นเรื่องยืดเยื้อแม้ว่าผู้ที่กระทำวิปริตจากพระธรรมวินัยรายอื่นอาจมีอยู่อีก แต่ตราบไดยังไม่ท้าทายอำนาจที่ปกครองอยู่ก็ยิ่งพอจะเอาตัวรอดไปได้นานพอใช้และก็อาจอยู่ต่อไปอีกแม้ว่าผู้ที่ทั้งผิดทั้งท้าทายได้ถูกอำนาจปราบปรามไปแล้ว เพราะอีกไม่นานก็คงจะลืมนั่น เพราะเมื่อไม่มีใครมาท้าทายแล้วก็คงจะไม่ต้องมีการดำเนินการอะไร ทั้ง ๆ ที่ในแง่ของพระธรรมวินัยแท้ ๆ นั้นกระผม

ก็ยังเห็นว่า มีความวิปริตอันเป็นภัยอันตรายอีกมากมายที่จะต้องแก้ไข

ในเรื่องนี้ก็มีท่านผู้ที่มาร่วมประชุมด้วยได้ส่งความคิดเห็นขึ้นมา กระผมก็ขอถ่ายทอดความคิดเห็นอันนั้น (แต่ด้วยเหตุที่กระผมไม่อยากจะให้เกิดความกระทบกระเทือนโดยไม่จำเป็นในชั้นนี้กระผมก็จะขอละเว้นบางประโยคเสีย) คำถามก็คือ ในปัจจุบันนี้มีสถานที่ที่ได้มีการปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นมาอีกมากมายหลายสิบแห่งอาจจะว่าหลายร้อยก็ได้ เป็นสถานที่เล็ก ๆ ก็เกิดมีมากมายแต่ไม่ค่อยดังที่มีความดังมาก ๆ ก็มีอยู่สองแห่ง (ผมว่าอาจจะมากกว่าสองก็ได้) ท่านยกตัวอย่างมาผมจะไม่กล่าวชื่อละ กรุณาทราบเรียนท่านเจ้าคุณขอการเปรียบเทียบกับว่า ก. ได้มีการศึกษาเล่าเรียน การปฏิบัติผิดแผกออกไปจากพระธรรมวินัยแตกต่างกันเพียงใด ข. ควรจะมี ฝ่ายของศาสนา (อันนี้ก็คงจะหมายความว่าฝ่ายที่ปกครองคณะสงฆ์) เข้าไปชี้แจงแนะนำก่อนที่จะปล่อยปละละเลยตลอดมาเป็นเวลานาน ค. จนทำให้แต่ละคณะนึกคิดไปเองว่า ตนเองได้กระทำไปอย่างถูกต้องแล้ว และดำเนินต่อไปอีกจนมีผู้คนเข้าไปเลื่อมใสนับถือเพิ่มขึ้นเป็นอันมาก ง. หรือจะปล่อยไว้ให้โตขึ้นใหญ่ขึ้นก่อนแล้วจึงมาแจ้งว่าคณะนั้น ๆ ได้กระทำผิดธรรมวินัย ถ้าปล่อยให้เป็นไปเช่นนี้จะกระทำให้เกิดการขัดแย้งได้เถียงกันเองมากขึ้น ท่านผู้เสนอความคิดเห็นบอกว่าเป็นการสร้างศัตรูในด้านจิตใจของชาวพุทธ คำถามก็คือว่าแก้ไขแต่ต้นมือได้หรือไม่เพียงใด ถ้าท่านเจ้าคุณเห็นว่าสมควรจะตอบแค่ไหนเพียงใดก็สุดแต่พระคุณเจ้า

(พระเทพเวที) เจริญพร ก็เข้ากับเหตุผลที่อาตมภาพได้พูดเมื่อกี้ คือว่าในที่สุดแล้วปัญหาอยู่ที่การศึกษา ขณะนี้ก็คือ การศึกษาพระธรรมวินัยนี้ ย่อหย่อนมาก จึงเป็นทางให้เกิดความวิปริตผิดเพี้ยนต่าง ๆ อันนี้เป็นปรากฏ-

การณ์ทางสังคมที่น่าสนใจ มันเป็นเรื่องของสังคมวงกว้าง เป็นเรื่องของความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เราควรจะวิเคราะห์ในวงกว้าง มันไม่ใช่เรื่องปัญหาของคณะสงฆ์อย่างเดียว อาตมาขออธิบายความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและปรากฏการณ์ทางสังคมนี้เล็กน้อย คือว่าสังคมของเรานี้ได้เปลี่ยนแปลงมาสู่การรับอารยธรรมตะวันตกประมาณหนึ่งศตวรรษมาแล้ว พอเราับระบบของตะวันตกเข้ามา รับระบบการศึกษา ระบบการปกครอง ระบบการจัดการสังคมอะไรต่าง ๆ เข้ามาจากตะวันตกพร้อมกับการหลั่งไหลเข้ามาของวัฒนธรรมตะวันตกด้วย ตอนนั้นประชาชนมีความตื่นเต้นขึ้นชมต่ออารยธรรมตะวันตกมาก แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอันหนึ่งซึ่งเป็นที่น่าสังเกตก็คือว่า การแยกกันระหว่างสถาบันพระศาสนากับสังคมทั่วไป คือประชาชนทั่วไปหันความสนใจไปยังภายนอกหันความสนใจไปสู่สิ่งที่มาจากภายนอกสังคมของตน คือสังคมตะวันตก และก็ตื่นเต้นสนใจพยายามที่จะเข้าถึงความเจริญแบบนั้น ในเวลาเดียวกันเขาก็หันหลังให้กับวัฒนธรรมประเพณีและสถาบันเดิมที่มากับสังคมของตนเอง ส่วนในฝ่ายสถาบันศาสนาที่เป็นตัวแทนของวัฒนธรรมประเพณีก็ไม่ได้ปรับปรุงตัวให้รับมือกับความเจริญสมัยใหม่ ไม่เป็นผู้นำประชาชนในการที่ว่า จะปฏิบัติต่อวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามาอย่างไร ก็หันมาพยายามที่จะรักษาตัวให้รอด พยายามที่จะยึดวิธีแนวปฏิบัติเดิมวัฒนธรรมประเพณีของตนเองให้เหนียวแน่นที่สุดพยายามรักษาไว้ก็เกิดความแข็งทื่อขึ้นมา

ต่อมาก็ปรากฏว่าสถาบันศาสนาที่ห่างไกลจากสังคมวงนอกจนกระทั่งถึงระยะหนึ่งแล้วพูดกันไม่รู้เรื่อง ภาษาที่พูดกัน พระหรือสถาบันวัดสถาบันศาสนาพูดอย่างหนึ่งชาวบ้านไม่เข้าใจ ชาวบ้านพูดถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมความเปลี่ยนแปลงแม้แต่ทางจริยธรรมที่เกิดขึ้น พระไม่รู้สีกว่ามีความ

เกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วมรับผิดชอบ เหตุการณ์นี้ได้เกิดขึ้นมานาน จนกระทั่งเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดในปัจจุบันกลายเป็นความเห็นต่างแปลกแยกกันระหว่างสถาบันวัฒนธรรมประเพณีรวมทั้งสถาบันศาสนากับสังคมวงกว้างที่หันไปทางอารยธรรมตะวันตก อันนี้มันก็มาถึงจุดอย่างที่ยกเมื่อก็คือว่าชักพุดกันไม่รู้เรื่อง

ต่อมาก็มีปรากฏการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมใหม่เกิดขึ้นคือว่าสังคมที่วิ่งตามความเจริญแบบตะวันตกนี้ได้เริ่มมีความผิดหวังเกิดขึ้นอย่างน้อยในบางส่วน คนจำนวนหนึ่งเริ่มเบื่อหน่ายไม่รู้สึกว่าความเจริญสมัยใหม่นี้จะนำไปสู่ความสุขและความหมายที่แท้จริงของชีวิตได้ ที่จริงปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นในสังคมตะวันตกเองด้วยและเริ่มขึ้นก่อนด้วยซ้ำ สังคมตะวันตกก็มีความผิดหวังในความเจริญทางวัตถุของตนเองและก็มีขบวนการต่างๆ เกิดขึ้น อย่างที่เราได้ยินแม้แต่ขบวนการฮิปปี้แล้วก็ต่อด้วยขบวนการศาสนาตะวันออกมีเซนโยคะ วัชรญาณเข้าไป อย่างปัจจุบันนี้ตะวันตกก็สนใจศาสนาตะวันออกสนใจสมาธิอะไรต่ออะไรมา สำหรับในสังคมไทยของเรานี้ ทั้งสภาพสังคมภายในที่มีความเปลี่ยนแปลงในทางเสื่อมโทรมคนไม่สมหวังต่อความเจริญนั้นแล้วก็อิทธิพลจากตะวันตกที่เข้ามาที่มีคนหันกลับมาสนใจคุณค่าทางศาสนาและจิตใจอีก ก็ทำให้คนในสังคมไทยจำนวนหนึ่งหันกลับมาสนใจเรื่องคุณค่าทางจิตใจหันมาสนใจข้อปฏิบัติทางศาสนา เช่น สนใจสมาธิ

ถ้าท่านหันหลังกลับไปเมื่อสามสิบปีที่แล้วมา คำว่า “สมาธิ” เป็นคำที่คร่ำครึมาก คำว่า “สมณะ” เป็นคำสำหรับลัทธิ คำว่า “วิปัสสนา” หมายถึงการนั่งทางในเห็นโน้นเห็นนี่เป็นที่สุดของประชาชนคนสมัยใหม่ไม่ยอมรับมองสิ่งเหล่านี้ด้วยความรู้สึกที่เหยียดหยาม อันนั้นเป็นสภาพที่เป็นมาประ-

มานสามสิบสี่สิบปี แต่ปัจจุบันนี้มันกลับตรงกันข้าม คำว่าสมาธินี้กลับเพี้ยนฟูขึ้นมา มีความหมายที่ดีมีความรู้สึกได้รับความนิยม คนสามารถพูดถึงด้วยความภูมิใจว่าฉันนี่ไปนั่งสมาธิปฏิบัติสมาธิ อันนี้เป็นการหมุนกลับของสังคม พอสังคมชาวบ้านเริ่มมีการหมุนกลับหันมาสนใจทางศาสนา เขาก็หาแหล่งสถาบันที่จะสนองความต้องการ แต่มาถึงจุดนี้สถาบันศาสนาพูดกันไม่รู้เรื่องแล้วไม่สามารถจะสนองความต้องการของเขาได้ ก็ทำให้ประชาชนเกิดความเคืองเคืองยิ่งกว่านั้นคนในสถาบันศาสนาเองจำนวนไม่น้อยซึ่งถูกมองว่าล้าหลังกลับไปชื่นชมใฝ่นิยมความเจริญแบบสมัยใหม่ ในขณะที่คนในสังคมภายนอกเขาเริ่มเบื่อหน่ายหรือหันกลับแล้ว เมื่อเป็นอย่างนี้ ประชาชนจำนวนมากจึงต้องแสวงหาด้วยตนเอง แสวงหาค้นคว้าด้วยตนเอง มีคนหนึ่งกลุ่มหนึ่งพูดจาแสดงคำสอนที่น่าเชื่อถือมีอะไรแปลก ๆ คนก็ไปฟังกัน จนกระทั่งเกิดเป็นกลุ่มเป็นก้อนกลุ่มโน้นกลุ่มนี้ขึ้นมาซึ่งไม่ขึ้นไม่พึ่งต่อองค์การคณะสงฆ์ จะเห็นว่ามีความแปลกแยกเกิดขึ้นในวงการพระศาสนาในเมืองไทย คนเหล่านี้ไม่มองที่สถาบันพระศาสนาเพื่อการแสวงหาสิ่งที่เป็นคุณค่าทางจิตใจหรือการปฏิบัติทางศาสนา เขาไม่ได้มองมาทางมหาเถรสมาคมว่าจะเอื้ออำนวยหลักการปฏิบัติเรื่องสมาธิหรืออะไรทำนองนี้ อันนี้เป็นเรื่องของความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้น ทำให้มีกลุ่มมีสำนักอะไรต่าง ๆ เล็ก ๆ น้อย ๆ เกิดขึ้นแล้วขยายตัวขึ้นมาในระยะยาวก็เกิดความขัดแย้งกันเองเพราะต่างคนต่างแสวงหาและในที่สุดก็กลับมาขัดแย้งกับสถาบันใหญ่เอง สถาบันใหญ่กลับตัวมาพูดจากับสังคมปัจจุบันนี้แทบไม่ทันดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ นี่เป็นคำอธิบายเรื่องความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยอย่างหนึ่ง

เพราะฉะนั้นจะทำอย่างไรให้สถาบันพระศาสนานี้กลับมามีความหมาย

ต่อสังคมได้ กลับมาทำหน้าที่ต่อสังคมได้ ขณะนี้เราพูดได้ว่าสถาบันพระศาสนาไม่มีบทบาทในการเป็นผู้ชี้นำทางแก่ชาวพุทธในการให้คุณค่าทางจิตใจหรือการปฏิบัติทางพระศาสนาใช่หรือไม่ อันนี้เป็นเรื่องของความอ้างว้างของพุทธศาสนิกชนอย่างหนึ่งและเป็นความแปลกแยกในสังคมที่เราจะต้องแก้ไข เราต้องตระหนักในปัญหาให้ดี ถ้าเรายอมรับว่าในระยะยาวสงฆ์หรือพระภิกษุทั้งหลายนี้จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบเป็นผู้ชี้นำแสงสว่างทางปัญญา เป็นผู้นำทางจิตใจแล้ว เราจะต้องช่วยกันปรับปรุงหรือเร่งเร้าให้มีการปรับปรุงกิจการพระศาสนา โดยเฉพาะการศึกษานี้ให้พระสงฆ์ทั้งหลายมีคุณภาพมีความสามารถที่จะกลับมาทำหน้าที่ต่อสังคมได้อีก เป็นหลักใจของประชาชน ถ้าหากว่าเราเดินกันในทิศทางนี้ อาตมภาพว่าจะเป็นการเดินในทิศทางที่ถูกต้อง แล้วมันอาจจะเส้นทางแก้ปัญหา

แต่จุดเริ่มอยู่ที่ไหน จุดเริ่มอยู่ที่ชาวพุทธทุกคน การที่อาตมภาพได้เขียนได้พูดเกี่ยวกับเรื่องนี้นั้น ความประสงค์สำคัญก็อยู่ที่ต้องการทำความเข้าใจ ต้องการชี้แจงให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไร ปัญหาคืออะไร ประเด็นของเรื่องอยู่ที่ไหน ที่อาตมภาพเข้ามาเขียนเรื่องกรณีสันติอโศกนั้นไม่ใช่เป็นการเริ่มต้นเรื่องนี้เลย หนังสือพิมพ์บางฉบับไปลงทำนองว่าหนังสือกรณีสันติอโศกเป็นจุดเริ่มต้นของเรื่องนี้ซึ่งผิดความจริงอย่างไกลลิบลับเพราะเราเห็นกันอยู่แล้วว่าก่อนการเลือกตั้งคราวที่แล้วนั้นมีหนังสือพิมพ์ลงเรื่องปัญหากรณีสันติอโศกที่ว่ากันไปว่ากันมาโจมตีกันไปโจมตีกันมา พูดได้ว่าต่อกันไปต่อกันมารุนแรงมาก อาตมามีความรู้สึกเมื่อได้อ่านสิ่งเหล่านั้นว่านี่ทำไมเขาพูดกันไม่เป็นเหตุเป็นผล ทำไมต้องใช้คำรุนแรงแล้วก็ไม่เข้าประเด็นก็มีความรู้สึกอยู่ว่าน่าจะต้องเขียนชี้แจงทำความเข้าใจ เรื่องการ

ทำความเข้าใจนี้เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง ขณะนี้ประชาชนและสังคมของเรากำลังขาดสิ่งนี้ แต่ตัวอาตมภาพเองก็มึนงงมากเหลือเกินไม่สามารถจะปลีกเวลามาได้ จนกระทั่งเห็นว่ามันมีปัญหาเกี่ยวกับความจริงเช่น ความไม่ซื่อตรงต่อความจริงอะไรต่าง ๆ เข้ามาด้วย รวมทั้งการพูดไม่เป็นเหตุเป็นผล ในที่สุดก็จึงตัดสินใจเขียนกรณีสันติอโศกขึ้นมา

ในเมื่อเขาวางกันไปนับเว้ายาวนานแล้ว ทำให้คนสับสนมาก อาตมาจึงเห็นว่าควรสร้างความเข้าใจให้ชัดเจน โดยเขียนหนังสือกรณีสันติอโศกนั้นซึ่งออกมาในเวลาสี่โมงเย็นวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ซึ่งเป็นวันที่เสร็จสิ้นการเลือกตั้งไปแล้ว ถือว่าเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจโดยพยายามที่จะปลีกตัวจากเรื่องการเมือง เพราะปัญหาเรื่องนี้มันไปโยงโยกับเรื่องการเมืองเข้าด้วย เราพูดให้เขารู้สึกว่าเราไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองนี้ยาก พอใครพูดเรื่องสันติอโศกขึ้นมาหลายคนจะระแวงว่ามีปัญหาการเมืองอยู่เบื้องหลังหรือไม่ และเพราะฉะนั้นปัญหาเรื่องนี้จึงมีความซับซ้อนและยากที่จะพูด แต่อาตมภาพรู้สึกว่าย่ำแย่ไม่ได้ถ้าเราจะรักษาพระธรรมวินัย และก็รู้สึกว่ามันไม่ใช่เฉพาะตัวเองเท่านั้น แต่จะต้องเตือนต้องกระตุ้นเร่งเร้าพุทธศาสนิกชนให้มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อพระศาสนา และก็เป็นการชี้แจงสร้างความเข้าใจแก่นักการเมืองที่อาจจะขึ้นมาครองอำนาจโดยมีเป้าหมายทางศาสนา อันนี้ก็เป็นโอกาสหนึ่งที่เราควรจะมากกระตุ้นเตือนกันให้หันคืนต่อความมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อพระศาสนาอย่างที่พระพุทธเจ้าฝากพระศาสนาไว้ว่า พระองค์ต้องการให้ชาวพุทธทุกคนทั้งภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในพระศาสนาสามารถที่จะชี้แจงแก้ไขสิ่งที่เรียกว่า ปรับวาทหรือ

คำสอนที่เป็นสิ่งนอกพระศาสนานี้ให้เข้าใจกันให้ถูกต้องได้ อันนี้ก็ป็นวัตถุ ประสงค์อย่างหนึ่ง ถือว่าเป็นการมากระตุ้นกันให้มีจิตสำนึกอันนี้ขึ้น ปลุก เราจิตสำนึกอันนี้ขึ้น

เมื่อเรื่องนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเมืองเข้าไปด้วย เขาก็อาจจะพุ่งเป้ามาที่ เราอย่างหลักไม่พ้น แต่เราก็ถือว่าเรามีใจที่ซื่อตรงต่อพระธรรมวินัยเป็นเกณฑ์ จุดหมายหลักของเราอยู่ที่นี้ เราก็มองไปด้วยแม้แต่นักการเมืองไม่ว่าเขาจะ ระแวงเราหรือไม่ หรือจะเห็นเราเป็นเครื่องกีดขวางหรือไม่ก็ตาม แต่สิ่งหนึ่ง ที่เราหวังจากเขาก็คือ ถ้าเขาเห็นแก่พระศาสนาจริง ๆ ก็อย่าเห็นแก่ประโยชน์ ทางการเมืองของเขา ได้แค่นี้ก็เป็นพอแล้ว ถ้าเขาทำได้แค่นี้เขาเห็นว่าเรื่องนี้ เป็นปัญหาพระศาสนาจริงหรือไม่ ถ้าเป็นจริงและรักพระศาสนาก็ให้เห็นแก่ พระศาสนาเป็นอันดับหนึ่ง และประโยชน์ทางการเมืองก็เป็นเรื่องรองลงไป หรือว่าสละได้ (ที่จริงก็ควรสละได้นั่นเอง) ถ้าอย่างนี้ก็ไม่ต้องมามีปากมีเสียง กันระแวงว่าท่านทำเรื่องนี้เกี่ยวกับการเมืองเข้าข้างโน้นข้างนี้ แต่ประเด็นสำคัญ อยู่ที่ว่ามันเป็นปัญหาพระศาสนาหรือเปล่า ถ้าเป็น เราต้องแก้ จะกระทบ การเมืองของใครเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ท่านไปว่ากันเองในแง่ของนักการเมือง ฉันทำหน้าที่พระศาสนาของฉันแล้ว อันนี้ก็ขอพูดไว้

อีกอย่างหนึ่งก็คือเรื่องของการมองปัญหานี้ มีการพูดพยายามให้เป็น ฝ่ายเป็นฝ่ายตลอดจนใช้คำว่าฝ่ายของสันติอโศกกับฝ่ายของมหาเถรสมาคม มีการพูดโดยใช้คำว่า พระของสันติอโศก พระของมหาเถรสมาคม อันนี้ อาตมภาพมองว่าเป็นการสร้างภาพที่ผิดพลาดมากจนกระทั่งว่าประชาชน มองข้อเท็จจริงไม่ออก อาตมภาพมองปัญหาเรื่องสันติอโศกหรือพระโพธิรักษ์ นี้ว่าเป็นเพียงปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นในพระศาสนาในดินแดนประเทศไทยใน

คณะสงฆ์ไทยที่กว้างขวางมาก เดียวก็มีปัญหาที่หย่อมโน้น เดียวก็มีปัญหาที่หย่อมนี้ เป็นปัญหาเล็กบ้างใหญ่บ้าง ปัญหาเรื่องเจ้าคุณอุดม เรื่องเครื่องราช ปัญหาเรื่องอาจารย์ชวน ปัญหาเรื่องพระโพธิ์รักษ์ เกิดขึ้นมาที่โน่นที่นี้บ้าง แม้จะมีลักษณะต่างกันมาก แต่ก็ล้วนเป็นปัญหา มีความสำคัญคนละแง่ละแบบ ซึ่งเราจะต้องแก้ไขทั้งนั้น เราไม่รู้สักว่าจะต้องมาเป็นข้างฝ่ายโน้นฝ่ายนี้ มันไม่มีทางเป็นไปได้ที่จะมีสันติโคศฝ่ายหนึ่งมหาเถรสมาคมฝ่ายหนึ่ง มหาเถรสมาคมที่จริงแล้วไม่สามารถที่จะเป็นฝ่ายกับใครได้เพราะเป็นเพียงองค์กรที่ทางบ้านเมืองได้ตั้งขึ้นตามกฎหมายให้มีหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ ถ้าปกครองไม่ดีก็ถือว่าตัวเองบกพร่องทำหน้าที่ย่อหย่อนอ่อนแอ ถ้าทำหน้าที่ได้ดีก็ถือว่าสามารถทำการคณะสงฆ์ให้เรียบร้อย พระสงฆ์ที่ถูกปกครองทั้งหมดก็พระไทยด้วยกัน มีดีมีชั่วแตกต่างกันไปมากมาย ที่ขอบมหาเถรสมาคมก็มีไม่ชอบก็มาก ท่านถูกปกครองโดยมหาเถรสมาคม แต่จะไปเรียกท่านว่าเป็นพระมหาเถรสมาคมย่อมไม่ถูกต้อง อันนี้ก็เป็นเรื่องที่เราจะต้องทำความเข้าใจให้ถูกต้อง เป็นอันว่าอาตมามองปัญหาโพธิ์รักษ์เป็นเพียงปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นในพระศาสนาในวงการพระสงฆ์ไทยที่เราจะต้องช่วยกันแก้ไขเท่านั้น ไม่มีเรื่องของฝ่าย ถ้ามีเรื่องของฝ่ายขึ้นมาแล้ว จะมองปัญหาผิดพลาดไปมากทีเดียว ก็ขอเสนอความเข้าใจอันนี้ไว้ด้วย

ที่นี้มาพูดถึงเรื่องกฎหมายคณะสงฆ์ด้วย จากตอนแรกของคำปรารภของท่านอาจารย์ระวีเมื่อก็ ความจริงอาตมาได้บอกตั้งแต่ต้นแล้วว่า ตัวเองนี้ไม่อยากยุ่งด้วยกับปัญหากฎหมาย เพราะว่าประเด็นที่อาตมาเข้ามาเกี่ยวข้องกับชิตเขียนนั้นเป็นประเด็นเรื่องการรักษาพระธรรมวินัย ถือว่าเป็นพระภิกษุที่มีความรับผิดชอบต่อพระธรรมวินัยต่อพระศาสนาตามที่พระพุทธเจ้า

ได้ตรัสฝากพระศาสนาไว้ ทิ้งเรื่องกฎหมายก็มาเกี่ยวข้องเพียงในแง่ของหลักความจริง หมายความว่า เรื่องกฎหมายก็เหมือนเรื่องอื่น ๆ ในที่สุดก็หนีไม่พ้นเรื่องความจริง เนื่องจากได้มีการพูดถึงกฎหมายในแง่ต่าง ๆ เราจึงควรรู้ความจริงเกี่ยวกับเรื่องกฎหมายนี้ไว้บ้าง เราจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการดำเนินการตามกฎหมาย การดำเนินการตามกฎหมายเป็นเรื่องหนึ่ง การทำความเข้าใจในเรื่องกฎหมายเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ขณะนี้เรากำลังพูดถึงในแง่การทำความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย

กฎหมายคณะสงฆ์ฉบับปัจจุบันที่อาจารย์ระวี ภาวิไลได้พูดว่าเป็นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ เป็นฉบับล่าสุดที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน อันนี้ก็กฎหมายที่เกิดขึ้นในยุคของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นระยะเวลาในช่วงของการรวบอำนาจรัฐ ส่วนในทางสงฆ์ รัฐก็มีความเห็นว่าการปกครองคณะสงฆ์ไม่ควรใช้หลักกระจายอำนาจ ซึ่งเท่ากับบอกว่าควรจะใช้หลักรวมศูนย์อำนาจ ก็เลยแสดงเหตุผลไว้ในการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้และก็ตั้งกฎหมายคณะสงฆ์ฉบับนี้ขึ้นมา ซึ่งอาตมาก็บอกแต่ต้นแล้วว่า อาตมาเห็นว่าควรที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงไปแล้ว ทิ้งกฎหมายฉบับนี้ก็ยังไม่อยู่ ตามหลักของกฎหมายข้อนี้ก็คือ ได้ตั้งองค์กรปกครองคณะสงฆ์ขึ้นมาเรียกว่า มหาเถรสมาคม ซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานสมเด็จพระสังฆราชเป็นประมุขของคณะสงฆ์ทั้งหมดใช้อำนาจทั้งสามอย่างผ่านทางมหาเถรสมาคม อันนี้ขอให้เป็นที่สังเกต ตามปกตินั้นตามหลักกระจายอำนาจประมุขของรัฐคือ พระมหากษัตริย์อย่างในบ้านเมืองจะทรงใช้อำนาจ ๓ อย่างแยกกระจายออกไป ใช้อำนาจนิติบัญญัติทางรัฐสภา ใช้อำนาจบริหารทางคณะรัฐมนตรีหรือรัฐบาล และใช้อำนาจตุลาการทางศาล

ที่นี้ในเมื่อพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้บอกว่าจะไม่ควรใช้หลักกระจายอำนาจ ก็คือรวบอำนาจให้สมเด็จพระสังฆราชเป็นประมุขใช้อำนาจทางเดียวคือ มหาเถรสมาคม มหาเถรสมาคมก็กลายเป็นองค์กรปกครองสงฆ์สูงสุด ใช้อำนาจทั้ง ๓ อย่างพร้อมไปในตัว คือมีทั้งอำนาจนิติบัญญัติตรากฎหมายคณะสงฆ์ เช่น กฎมหาเถรสมาคม คำสั่งมหาเถรสมาคม อะไรต่าง ๆ และใช้อำนาจบริหารปกครองคณะสงฆ์ มีเจ้าคณะต่าง ๆ ปกครองลดหลั่นกันไป เริ่มแต่เจ้าคณะหนซึ่งแบ่งเป็น เจ้าคณะหนกลาง หนเหนือ หนตะวันออก หนใต้ และมีเจ้าคณะภาค ๑๘ ภาค มีเจ้าคณะจังหวัด ๗๐ กว่าจังหวัด มีเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ลงไปจนถึงเจ้าอาวาส และก็ใช้อำนาจตุลาการที่ทางพระเรียกว่า วินัยธร ทางมหาเถรสมาคมเช่นเดียวกัน มหาเถรสมาคมก็เป็นศาลสูงสุดเป็นศาลฎีกาอยู่ในตัวเสร็จหมดเลย เพราะฉะนั้นเป็นอันว่าคณะองค์กรคณะสงฆ์ที่เรียกว่า มหาเถรสมาคมใช้อำนาจปกครองสงฆ์โดยสมบูรณ์รวบรัดเบ็ดเสร็จแห่งเดียว

บางท่านไปเข้าใจว่ามหาเถรสมาคมเป็นสมาคมชนิดหนึ่ง อันนี้เป็นความเข้าใจผิดพลาดอย่างมาก คำว่ามหาเถรสมาคมนี้เราจะต้องพูดถึงประวัติกันสักหน่อย เพราะคำว่ามหาเถรสมาคมนี้เกิดก่อนที่เรามีการใช้คำว่าสมาคมในความหมายที่เข้าใจกันในปัจจุบัน เช่น คำว่า สมาคมนักหนังสือพิมพ์ สมาคมนักเทนนิส อะไรต่าง ๆ สมาคมเดี๋ยวนี้มีเยอะแยะ คำว่าสมาคมที่ใช้กันอยู่นี้เกิดมาภายหลังมหาเถรสมาคมมานานมาก และทำให้คนเข้าใจความหมายของมหาเถรสมาคมเขวไปด้วย เฉพาะตอนนี้ท่านทั้งหลายก็เข้าใจพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับปัจจุบันนี้ว่าเป็นพระราชบัญญัติรวบอำนาจให้ปกครองสูงสุดที่มหาเถรสมาคมแห่งเดียว โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็น

ประธาน

ที่นี้ถอยหลังไปก่อน พ.ร.บ.๒๕๐๕ ก็มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ใช้อยู่ก่อนเรียกว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช ๒๔๘๔ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ๒๔๘๔ นี้เกิดขึ้นในยุคที่เริ่มมีประชาธิปไตยในประเทศไทย ตอนนั้นเมื่อบ้านเมืองมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยขึ้นมา แล้วก็เห็นว่าการปกครองคณะสงฆ์ก็ควรจะอนุวัตรตาม ควรจะเลียนแบบตั้งเค้าโครงสร้างให้เหมือนกับการปกครองฝ่ายบ้านเมืองด้วย ก็จึงได้ดำเนินการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ ๒๔๘๔ ขึ้นมารับรูปแบบของการปกครอง จัดระบบเหมือนกับทางรัฐบาลเลย คือมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประมุข แต่สมเด็จพระสังฆราชนั้นใช้อำนาจแยกกระจายเป็น ๓ ทาง โดยใช้อำนาจนิติบัญญัติทางสังฆสภา ตอนนั้นมีสังฆสภา ซึ่งมีอำนาจตรากฎหมายของคณะสงฆ์ อะไรต่าง ๆ ขึ้นมา แล้วใช้อำนาจที่สองคืออำนาจบริหารทางคณะสังฆมนตรี มีสังฆนายกเป็นประธานเทียบเท่ากับนายกรัฐมนตรี แล้วใช้อำนาจที่สาม คืออำนาจตุลาการทางคณะวินัยธร ตกลงว่ามีสามฝ่าย คณะสังฆมนตรีก็แยกเป็นองค์การเหมือนกับที่คณะรัฐมนตรีมีรัฐมนตรีกระทรวงต่าง ๆ ทางคณะสงฆ์ก็มี ๔ กระทรวง หรือ ๔ องค์การ ได้แก่ องค์การปกครอง องค์การศึกษา องค์การเผยแผ่ องค์การสาธารณูปการ ในการปกครองระดับภูมิภาคก็มีคณะกรรมการสงฆ์จังหวัด คณะสงฆ์อำเภอ ซึ่งแยกออกไปเป็นองค์การต่าง ๆ เหล่านี้ครบถ้วนเหมือนกัน แล้วทางคณะวินัยธรมีคณะวินัยธรชั้นต่าง ๆ ขึ้นมา อันนี้ก็เรียกว่า เลียนแบบการปกครองของฝ่ายบ้านเมือง นี่ก็เป็นยุคประชาธิปไตย

ย้อนหลังไปอีก อาตมาเล่าย้อนหลังแทนที่จะเล่าแต่ต้นมา ย้อนหลัง

ไปก่อนหน้ายุคประชาธิปไตย เราก็มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มานานแล้ว เป็นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ เรียกชื่อว่า พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์รัตนโกสินทรศก ๑๒๑ หรือเราเรียกกันง่ายๆ ว่า พ.ร.บ.สงฆ์ ร.ศ.๑๒๑ ใช้มาเป็นเวลานานจนถึงยุคประชาธิปไตย จึงเลิกไปกฎหมายคณะสงฆ์ฉบับนั้นก็มิมหาเถรสมาคม มีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประมุขเหมือนกับฉบับปัจจุบัน ฉบับปัจจุบันนี้เป็นฉบับที่ย้อนกลับไปเอาฉบับเก่าสมัยรัชกาลที่ ๕ มาใช้อีกครั้งหนึ่ง เป็นแต่เพียงเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อย แต่ลักษณะทั่วไปแล้วคล้ายๆ กัน พ.ร.บ.ลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.๑๒๑ นั้น เป็นจุดเริ่มต้นที่มีคำว่า มหาเถรสมาคม น่าจะเป็นครั้งแรกที่มีการใช้คำว่า สมาคม ในประเทศไทย คำว่า “สมาคม” ในมหาเถรสมาคมนี้ จึงเกิดมีมานานแล้วตั้งแต่ ร.ศ. ๑๒๑ คือ พ.ศ.๒๔๔๕ ก่อนที่เราจะมาใช้คำว่า “สมาคม” กันในปัจจุบันที่ทำให้เข้าใจไขว้เขวนี้ คำว่า “สมาคม” ในที่นี้เป็นองค์กรปกครองคณะสงฆ์ ไม่ใช่สมาคมของคนที่มารวมกลุ่มกันทำกิจกรรมบางอย่าง อย่างที่เข้าใจกันในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นต้องแยกให้ถูก เป็นอันว่าเรามีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์กันมาตั้งแต่ก่อนยุคประชาธิปไตย

อาตมาเล่าอีกนิดหนึ่งว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์นี้เป็นเรื่องประเพณีการปกครองของประเทศไทย ที่เรามีพระศาสนาคู่กับบ้านเมือง มีพุทธจักรกับอาณาจักร เรามีอาณาจักรและก็มีพุทธจักร เมื่อทางบ้านเมืองจัดการปกครองแบบสมัยใหม่ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ที่รับระบบตะวันตกเข้ามาแล้ว เริ่มมีพระราชบัญญัติขึ้นแล้ว ก็เลยมีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.๑๒๑ ขึ้นมาเพื่อให้มีการปกครองฝ่ายคณะสงฆ์คู่กับบ้านเมืองไปด้วย พระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์นี้ถ้าเทียบกับบ้านเมืองก็เท่ากับเป็นธรรมนูญ

การปกครองคณะสงฆ์นั่นเองควบคู่กับฝ่ายอาณาจักรที่มีรัฐธรรมนูญ ฝ่าย พุทธจักรมี พ.ร.บ.คณะสงฆ์ ร.ศ.๑๒๑ ขณะที่ฝ่ายบ้านเมืองตอนนั้นยังไม่มี รัฐธรรมนูญด้วยซ้ำ พระมหากษัตริย์มีอำนาจเด็ดขาดเป็นสมบูรณาญาสิทธิ- ราช เรื่องนี้ก็ดำเนินมาจนกระทั่งถึงสมัยประชาธิปไตยจึงเกิดมีรัฐธรรมนูญ ขึ้นมา ฝ่ายบ้านเมืองจึงมีกฎหมายสูงสุดปกครองรัฐขึ้นมาควบคู่กับฝ่ายคณะ สงฆ์ กฎหมายคณะสงฆ์ก็เป็นกฎหมายย่อยอันหนึ่งอิงอาศัยกฎหมายรัฐ ธรรมนูญนั้น อันนี้ก็เป็นเรื่องประเพณีการปกครองที่เราควรจะทราบกัน แต่ ปัจจุบันนี้เมื่อเราไม่ค่อยทราบประวัติเรื่องราวเหล่านี้ก็ทำให้มีปัญหาเช่นว่า ปัจจุบันนี้มีผู้ท้วง เช่น บอกว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์นี้ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ทำให้คนไม่มีเสรีภาพในการนับถือศาสนา อันนี้บางคนก็ถึงกับบอกว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์นี้จะต้องเป็นโมฆะ บางท่านก็เคยให้ความคิดเห็น มาที่อาตมา เขียนจดหมายมาแต่ไม่บอกชื่อว่าเป็นใคร คือถ้าบอกชื่อว่าเป็นใคร เราจะได้มีโอกาสพูดจาทำความเข้าใจ ก็เขียนมาเป็นเหมือนบัตรสนเท่ห์อธิบาย ชะเยอะแยะ แล้วก็บอกว่า พ.ร.บ.คณะสงฆ์ใช้ไม่ได้ทำโดยคนปัญญาอ่อน ซึ่งอาตมาก็ไม่เกี่ยว เพราะอาตมาไม่ได้ไปมีส่วนร่วมทำ พ.ร.บ.นั้นด้วย ท่านผู้นั้นบอกว่า ตามปกติพระราชบัญญัติต่าง ๆ หรือกฎหมายที่เขาออกมาจะ เขาจะต้องให้คำจำกัดความ ถ้อยคำต่าง ๆ ที่ใช้ เช่นว่า คณะสงฆ์ ที่ว่าคณะ สงฆ์ไทยคือใคร ก็ไม่ได้ให้คำจำกัดความไว้พระภิกษุคือใครก็ไม่ได้ให้คำ จำกัดความไว้ แล้วกฎหมายฉบับนี้จะไปใช้แก่ใคร จะใช้อำนาจปกครองแก่ ใครไม่ชัดเจน เพราะฉะนั้นก็ใช้ไม่ได้ ท่านว่าอย่างนี้ นี่ก็เป็นข้อสังเกตเหมือน กัน ถิ่นพิจารณาว่าทำไมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์จึงมีความบกพร่องอันนี้ อาจจะเป็นความจริงก็ได้

แต่เมื่อพิจารณาในอีกแห่งหนึ่งเกี่ยวกับประเพณีการปกครองที่บอกว่า

เป็นการปกครองฝ่ายรัฐคู่กับฝ่ายคณะสงฆ์หรือว่าพุทธจักรคู่กับอาณาจักร เรามีการปกครองมานานจนเป็นประเพณีกลายเป็นสิ่งที่ว่าเป็นประเพณีซึ่งเป็นสิ่งที่รู้ร่วมกัน เพราะว่าพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับปัจจุบันนี้ก็สืบทอดมาจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับก่อน สืบทอดกันมาตามลำดับตั้งแต่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ.๑๒๑ แล้ว ถ้าหากว่าเราจะเข้าใจคำว่า “คณะสงฆ์ไทย คือใคร” อะไรต่าง ๆ เหล่านี้เราก็คงต้องไปยืนตามประเพณีที่เป็นมา ซึ่งอันนี้ก็เป็นเรื่องที่เรา ก็คงจะต้องทำความเข้าใจว่ากฎหมายคณะสงฆ์ฉบับปัจจุบันนี้เป็นโมฆะจริงหรือไม่ แต่ถ้าเราเข้าใจประเพณีการปกครองที่เป็นมาเราอาจจะมีแง่ของการพิจารณาเพิ่มขึ้น

ทีนี้ถ้าเราหันกลับไปดูกฎหมายรัฐธรรมนูญก็ปรากฏว่ามีลักษณะเช่นเดียวกัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนี้อาตมาว่าถ้าใครจะท้วงขึ้นมา ก็คงแบบเดียวกับกฎหมายคณะสงฆ์ เพราะว่าคำต่าง ๆ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยก็ไม่ได้ให้คำจำกัดความไว้ คำที่เป็นหลักก็คือคำว่า “ประเทศไทย” เช่น มีบัญญัติไว้ทำนองว่าประเทศไทยนี้เป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวจะแบ่งแยกมิได้ “ประเทศไทยคืออะไร” ก็ไม่มีคำจำกัดความไว้ หรือมีพูดถึงเกี่ยวกับชนชาวไทยมากมาย เช่น หมวดหนึ่งจะพูดถึง สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย แล้วก็พูดไปมากมายเสร็จแล้ว “ชนชาวไทย” ก็ไม่มีคำจำกัดความว่าได้แก่ใครไม่เหมือนอย่างกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พูดถึงนิติบุคคลก็ต้องมีคำจำกัดความนิติบุคคลด้วย แต่กฎหมายรัฐธรรมนูญไม่มีคำจำกัดความ บางคนก็อาจจะท้วงขึ้นมาว่า เอ๊ะ! ในเมื่อเป็นเช่นนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนี้จะใช้แก่ใครเพราะชนชาวไทยก็ไม่ว่าเป็นใคร ประเทศไทยก็ไม่ว่าประเทศไหน ก็ลองพิจารณากันดู ตกลงว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยก็ดี พ.ร.บ.คณะสงฆ์ก็ดี เป็นกฎหมายสูงสุดของทั้งฝ่ายบ้านเมือง และ

ฝ่ายคณะสงฆ์หรือฝ่ายพุทธจักรกับอาณาจักร และก็มีลักษณะร่วมกันอย่างที่ว่ามาว่ามา แต่ถ้าหากว่ากฎหมายคณะสงฆ์จะเป็นโมฆะด้วยเหตุดังกล่าวมานี้ก็แล้วแต่อาตมาก็คงไม่เกี่ยวข้อง และพวกเราก็ไม่เกี่ยวข้องเท่าไร สิ่งหนึ่งที่ควรจะทำก็คือ ถ้ากฎหมายคณะสงฆ์นี้เป็นโมฆะจริงก็ควรจะให้รับรู้กันเสีย พระสงฆ์ทั่วไปก็จะได้ว่า ควรจะปฏิบัติตนอย่างไร มิฉะนั้นเราก็คงอยู่ในสภาพคลุมเครือกันเรื่อยไป อันนี้อาตมาก็ขอฝากไว้อันหนึ่งด้วย เจริญพร

(อาจารย์ระวี) ตอนนี้กระผมคิดว่าเวลาล่วงเลยมามากพอสมควรเวลาที่ผ่านมา ๒ ชั่วโมง ๔๕ นาทีแล้ว ยังมีปัญหาที่ผมได้เตรียมไว้ถาม และปัญหาที่ท่านผู้ร่วมการประชุมสงฆ์ขึ้นมาก็ยังมี กระผมจะขอถามสิ่งทีกระผมคิดว่ามีความสำคัญในสถานการณ์ปัจจุบันเสียก่อน คือเมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคมที่ผ่านมา ได้มีการประชุมการสงฆ์ที่พุทธมณฑล การกสงฆ์นี้ก็เห็นว่าเป็นคณะทำงานว่าด้วยเรื่องสันติอโศกนี้โดยเฉพาะ แล้วก็มีการเสนอผลสรุปของการกสงฆ์ซึ่งวันนั้นสมเด็จพระสังฆราชทรงไปประชุมและกล่าวปิดการประชุมด้วย มีมติการกสงฆ์เป็นเอกฉันท์เกี่ยวกับกรณีสันติอโศกให้มหาเถรสมาคมใช้อำนาจอะไรต่าง ๆ กระผมจะมาถึงประเด็นที่จะตั้งคำถามก็คือว่าในระหว่างนั้นที่ว่าวันที่จะมีการนำเอาผลสรุปอันนี้เข้าที่ประชุมมหาเถรสมาคม เพื่อมหาเถรสมาคมจะได้ออกคำสั่งให้พระโพธิ์ธรรมาลังการ แต่ว่าในวันที่ ๙ มิถุนายนนี้ เลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการก็ได้ไปพบเจรจากับพระโพธิ์ธรรมาลังการก็ได้มีการออกบันทึกการตกลงในการเจรจา ข้อความในบันทึกเป็นอย่างนี้

“บันทึกการตกลงในการเจรจวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๒ จาก

การเจรจาตกลงของนายชัยภักดิ์ ศิริวัฒน์ เลขานุการรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการกับคณะสงฆ์ชาวอโศก เพื่อเห็นแก่ความสงบสุขเรียบร้อยของชาติบ้านเมืองและพระพุทธศาสนา คณะสันติอโศกยินยอมจะเปลี่ยนรูปแบบการแต่งกายจากพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาคณะสงฆ์ไทยเป็นอีกรูปแบบหนึ่ง โดยจะสวมเสื้อแขนกระบอกและครองผ้าโดยไม่มีจีวรและรูปแบบที่เหมือนพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ไทยและจะไม่ใช้คำเรียกตัวเองว่า พระภิกษุสงฆ์ นักบวช นักพรต อีกต่อไปตั้งแต่วันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๒ เวลา ๑๖.๐๐ น. คณะสันติอโศกจะปฏิบัติธรรมตามแนวความเชื่อถือที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของชาติบ้านเมืองและกฎเกณฑ์ของกฎหมายและรัฐธรรมนูญ และขอให้ทางกระทรวงศึกษาธิการให้ความร่วมมือในการแก้ไขตราสารและข้อบังคับของมูลนิธิและสมาคมในกิจการของชาวอโศกที่มีอยู่ โดยในวัตถุประสงค์ที่มีไว้เพื่อพระพุทธศาสนาให้เปลี่ยนเป็นเพื่อศาสนาต่อไป จากการปฏิบัติธรรมตามแนวความเชื่อถือดังกล่าวจะอยู่ในความดูแลของมูลนิธิธรรมสันติ กองทัพนธรรมมูลนิธิ สมาคมผู้ปฏิบัติธรรม และธรรมทัศนสมาคม นายชัยภักดิ์ ศิริวัฒน์ ได้รับทราบข้อตกลงดังกล่าวและจะนำไปเรียน นายมานะ รัตนโกเศศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อเรียนเสนอมหาเถรสมาคมต่อไปจึงลงนามบันทึกไว้ร่วมกัน ก็มีลายเซ็นของพระโพธิรักษ์ นายชัยภักดิ์ ศิริวัฒน์ พันตำรวจโทรุ่งโรจน์ เรืองฤทธิ์ เป็นพยาน นายจรวัย หนูคง เป็นพยาน" อันนี้เป็นสำเนาซีล็อกซ์ที่ปรากฏอยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์

ต่อมาปรากฏว่าในวันที่ ๑๐ มิถุนายน ตอนบ่ายก็ได้มีการประชุมมหาเถรสมาคม มีคำสั่งมหาเถรสมาคมเรื่องให้พระโพธิรักษ์ โพธิ์ฤทธิโต

หรือพระโพธิรักษ์สละสมณเพศ

“ด้วยมหาเถรสมาคมได้พิจารณาตามรายงานและมติด้านเป็นเอกฉันท์ของคณะกรรมการสงฆ์เกี่ยวกับการณีสันตือโสภโศกโดยรอบคอบแล้วได้มีมติวินิจฉัยว่า พระรัก โพธิรักษ์ โข หรือพระโพธิรักษ์ มีพฤติกรรมอวดอุตริมนุสธรรมแสดงตนเป็นพระอริยบุคคลระดับต่าง ๆ บางครั้งก็ว่าเป็นพระอรหันต์ พระโพธิสัตว์ จนถึงกับเป็นพระสารีบุตรเถระมาเกิดใหม่นับว่าเป็นผู้ประพาศลวงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจิลน นอกจากนั้นปรากฏหลักฐานว่าพระโพธิรักษ์ประพาศตนในลักษณะบ่อนทำลายพระพุทธศาสนา โดยการประพาศให้วิปริตจากพระธรรมวินัย และทำพระธรรมวินัยให้วิปริต บัญญัติสิ่งทีพระพุทธเจ้ามิได้ทรงบัญญัติขึ้น เพิกถอนสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้แล้วตั้งข้อกำหนดต่าง ๆ ขึ้นปฏิบัติตามความพอใจของตน ทีมีปัญหาคือ บทบัญญัติที่ขัดแย้งกับพระธรรมวินัย ไม่ยอมรับกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์อันตราขึ้นตามรัฐธรรมนูญภายใต้พระปรมาภิไธยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพฤติกรรมหลายประการทีเป็นการทำลายวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาติ ทั้งไม่สังกัดวัดใดวัดหนึ่ง ซึ่งในสถานะของความเป็นพระภิกษุณัั้นจะต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยกฎหมายจารีตแห่งสงฆ์ การกระทำของพระรัก โพธิรักษ์ โข หรือพระโพธิรักษ์ ได้สร้างความแตกแยกขึ้นในหมู่ประชาชนพุทธบริษัทมาเป็นเวลานาน แม้ว่าทางคณะสงฆ์จะให้โอกาสตักเตือนโดยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสำนึกกลับใจโดยการแก้ไขสิ่งทีไม่ถูกต้อง ตั้งตนไว้ในทางทีชอบตามพระธรรมวินัยซึ่งตั้งอยู่ในฐานะขององค์พระศาสดา แต่พระรัก โพธิรักษ์ โข หรือพระโพธิรักษ์ หาได้สำนึกผิดแต่ประการใดไม่ ยังคงทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อพระรัตนตรัยด้วยวิธีการต่าง ๆ

อยู่เสมอ จึงไม่สมควรที่จะดำรงอยู่ในภาวะแห่งพระภิกษุอีกต่อไป ฉะนั้น เพื่อเกิดทุนและป้องกันพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาประจำชาติไทยไม่ให้ มัวหมองและถูกบ่อนทำลาย และเพื่อความสามัคคีของพุทธศาสนิกชนที่มีความเคารพนับถือพระรัตนตรัยอย่างจริงใจตลอดจนเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยภายในบ้านเมืองตลอดกาลนาน อาศัยอำนาจความในมาตรา ๑๘ และมาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มหาเถรสมาคม จึงมีคำสั่งให้พระรัก โพธิ์ฤทธิโต หรือพระโพธิ์รักษ์ สละสมณเพศพ้นจากความเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาตั้งแต่วันที่ออกคำสั่งนี้เป็นต้นไป สั่ง ณ วันที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๒ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ประธานกรรมการมหาเถรสมาคม”

กระผมได้ทราบจากหนังสือพิมพ์ว่า คุณชัยภักดิ์ เลขานุการรัฐมนตรี ศึกษาธิการและเข้าใจว่ามีพระเถระบางรูปได้ไปด้วยกันยังสำนักสันติอโศก และได้มีการเจรจานำเอาคำสั่งนี้ไปให้เซ็นแต่พระโพธิ์รักษ์ไม่ยอมเซ็นแล้ว ก็มีข่าวสับสน ข่าวสับสนนั้นก็ถือว่าเดิมมาทางทีวีก็พูดให้สาธารณชนเข้าใจว่า พระโพธิ์รักษ์ยอมสีก แต่พระโพธิ์รักษ์ด้วยการปฏิเสธนั้นก็ไมยอมสีก ดังนั้น ผมก็อยากทราบว่าเรื่องเป็นยังไง และในการประชุมครั้งนี้ผมเองก็ยังเรียกท่านว่าพระโพธิ์รักษ์ เพราะว่าตามกฎหมายแล้วท่านยังไม่ได้สีก แต่ผมเข้าใจว่า การที่ท่านได้เปลี่ยนรูปแบบการแต่งตั้งไปเป็นไม่เหมือนพระคือจะเป็น ศฤกษณ์นั้นก็ดูจะเป็นการผิดพระธรรมวินัยอีกซ้ำซ้อนซ้อนเข้าไปเป็นเรื่องใหม่อีก แล้วก็จะเป็นการยุ่งยากมากกระผมอยากจะกราบเรียนถามพระคุณเจ้าว่าในเรื่องทั้งหมดนี้มีสิ่งใดที่จะทำได้ที่ประชุมนี้มีความเข้าใจถูกต้องในเรื่องหลายประการอันที่ว่าทางฝ่ายบ้านเมืองเข้าไปกระผมมองเห็นว่าเป็นการข้าม

ขั้นตอนที่น่าจะได้กระทำตามที่ประกาศมหาเถรสมาคมเข้าใจว่าจะต้องส่งคำสั่งมหาเถรสมาคมไปถึงพระโพธิ์รัศมีก่อนแล้วจึงเป็นเรื่องของทางกระทรวงศึกษาหรือทางบ้านเมืองจะได้ดำเนินการต่อไปขอกราบเรียนให้ความกระจ่างในเหตุการณ์อันนี้ด้วยว่าเรื่องเป็นยังไงมายังไงและเมื่อปัญหามาถึงอย่างนี้แล้วไม่ทราบว่าคุณเจ้าจะมีข้อเสนอแนะอย่างไรหรือไม่ ขออาราธนา

(พระเทพเวที) เจริญพร เข้าใจว่าปัญหานี้เป็นเรื่องที่สาธุชนทั้งหลายกำลังสนใจกันมาก เพราะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นล่าสุด แต่ก่อนที่จะตอบปัญหานี้ อาตมาติดใจอยู่นิด เมื่อกี้พูดเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนา ก่อนที่จะพูดให้ญาติโยมฟังเรื่องปัญหานี้ก็เลยขอพูดเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนา นิดหน่อย คือหลายท่านอ้างว่าพระโพธิ์รัศมีมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา เพราะฉะนั้นการไปทำอย่างนี้เป็นการลิดรอนเสรีภาพในการนับถือศาสนา อาตมาอยากจะทำความเข้าใจนิดหนึ่งคือพูดกันรวบรัดว่าเสรีภาพในการนับถือศาสนาก็บ่งชัดอยู่แล้วว่าเสรีภาพในการนับถือ หมายความว่าเราจะเลือกนับถือศาสนาใดหรือเลือกไม่นับถือก็ได้ คือถ้าเราชอบใจศาสนานี้เราก็นับถือศาสนานี้เราไม่ชอบใจเราก็ไม่นับถือ แต่ที่นี้ถ้าเราเกิดนับถือล่ะ ถ้าเราเกิดนับถือก็คือว่า เรายอมรับหลักการระบบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของศาสนานั้นใช่ไหม เมื่อเราพอใจตกลงนับถือเราก็ต้องปฏิบัติตามหลักการกฎเกณฑ์ของศาสนานั้น อันนี้เป็นเรื่องธรรมดา ต่อมาเราเกิดไม่ชอบใจขึ้นมาอีกเราก็มีเสรีภาพโดยสมบูรณ์ที่จะเลิกนับถือศาสนานั้น อันนี้เรียกว่าเสรีภาพในการนับถือศาสนา อันนี้คนไม่เข้าใจมันกลายเป็นว่าเสรีภาพในการนับถือศาสนาคือการมีเสรีภาพที่จะทำกับศาสนานั้นอย่างไรก็ได้ด้วย อันนี้มันจะไกลเกินไป จนกลายเป็นว่ามีเสรีภาพที่จะแก้ไขตัดแปลงตลอดจนทำลายศาสนาก็ได้ด้วย จึงต้องพูดกัน

ให้ชัดว่าเสรีภาพในการนับถือศาสนาไม่ใช่เสรีภาพในการทำกับศาสนาอย่างไรก็ได้ อันนี้คงจะต้องทำให้ชัดขึ้นมา นี่ก็เป็นประเด็นหนึ่ง

ทีนี้หันมาสู่เรื่องที่ท่านอาจารย์ระวี ท่านได้พูดไว้ซึ่งเป็นเหตุการณ์ล่าสุด อันนี้จะเป็นข้อข้ออย่างหนึ่งให้เห็นว่าในที่สุดแล้วสิ่งที่เราเรียกว่ากรณีสันตือโศก นั้นที่แท้จริงแล้วเป็นเพียงกรณีพระโพธิรักษ์เท่านั้น เป็นปัญหาพระโพธิรักษ์เท่านั้นเอง จุดของปัญหาไม่ได้มุ่งไปที่สันตือโศก เรายอมรับว่าคณะสันตือโศกหลายคนมีเจตนาดีความตั้งใจดีที่จะประพடுத்தความดี แต่อัตมามีเครื่องหมายคำถามอยู่ว่าเป็นการทำความดีที่ถูกต้องตามหลักการของพระพุทธศาสนาแค่ไหน ซึ่งเราจะต้องมาทำความเข้าใจกันต่อไป อัตมาก็อาจจะต้องเขียนอีกเพื่อชี้แจงว่าหลักพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร และทางสันตือโศกก็มีสิทธิที่จะทำความเข้าใจกับเราเหมือนกันว่าที่เขานับถือนั้นถูกอย่างไร แต่สิ่งที่เราต้องการก็คือทำความเข้าใจกับชาวสันตือโศก ผู้ที่มีความปรารถนาดีตั้งใจดีก็ทำความดีต่อไปแต่จะต้องเรียนรู้ศึกษาให้เข้าใจให้ถูกต้องเพื่อให้การปฏิบัตินั้นไม่ไปสู่ทางที่ผิดพลาดได้ อันนี้ก็เป็นเรื่องที่ค้างอยู่ที่นี้กลับมาสู่ตัวปัญหาก็เป็นอันว่าเป็นปัญหาพระโพธิรักษ์หรือกรณีพระโพธิรักษ์เท่านั้นและมันโยงไปถึงชาวสันตือโศกอื่นบ้างก็เพราะว่าเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่ว่ามันเกี่ยวกับการบวชที่โยงไปหาท่านเหล่านั้น โดยที่เป็นไปตามพระธรรมวินัยเท่านั้นหรือเป็นไปตามกฎหมายเท่านั้น แต่ว่าตัวปัญหาก็คือตัวท่านโพธิรักษ์เอง

ทีนี้เรื่องที่ท่านอาจารย์ระวี ภาวิไล ถามอัตมภาพมานี้ อัตมภาพก็ไม่อยู่ในฐานะที่จะตอบแทนมหาเถรสมาคมได้ ท่านจะตอบว่ายังไงก็เป็นเรื่องของท่าน แต่อัตมาจะตอบในฐานะผู้ทำงานอิสระมองตามเหตุการณ์และมอง

ตามหลักการที่เป็นไป เราก็จะได้ความทันทองนี้ว่า มหาเถรสมาคมได้มีมติเห็นชอบกับมติของการกสลงไปแล้ว อันนี้ทุกท่านทราบดี การกสลงมีมติเสนอขึ้นมาต่อมหาเถรสมาคม ๔ ข้อ ข้อที่ ๑. ก็คือเรื่องการออกคำสั่งให้พระโพธิ์รักษาลาสิกขาหรือสละสมณเพศที่นับมหาเถรสมาคมต้องการให้มีความรอบคอบว่าตนมีอำนาจในการที่จะออกคำสั่งนี้จริงหรือไม่ตามกฎหมาย จึงขอให้คณะกรรมการกฤษฎีกาตีความเสียก่อน ก็เป็นอันว่าการปฏิบัติในการออกคำสั่งที่เป็นไปตามมติการกสลงก็เพียงรอเวลาให้ได้รับมติวินิจฉัยจากคณะกรรมการกฤษฎีกาก่อนเท่านั้น เรื่องก็เป็นมาเป็นอย่างนี้ ที่นี้คณะกรรมการกฤษฎีกาก็ประชุมกัน ในระหว่างที่กำลังรอมติคณะกรรมการกฤษฎีกาอยู่หรือแม้แต่ร่วมติของกรรมการกฤษฎีกาแล้วก็เป็นการรู้แน่นอนว่าเมื่อคณะสงฆ์ประชุมอีกครั้งก็จะต้องออกคำสั่ง เพราะได้มีมติเห็นชอบตามมติการกสลงไปแล้ว ในระหว่างนี้คุณชัยภักดิ์ ศิริวัฒน์ ซึ่งเป็นเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการก็มีความหวังดีต่อท่านโพธิ์รักษ์ ก็จึงได้ไปเจรจากับท่านโพธิ์รักษ์ขอให้ยอมสละเสียเองเถิดอย่าให้ต้องเป็นไปตามคำสั่งของมหาเถรสมาคมเลย อันนี้เราถือว่าเป็นความปรารถนาดีของคุณชัยภักดิ์ ไปเจรจากันมาได้ความมาอย่างไรก็เป็นที่ทราบกันอยู่แล้ว แต่เสียงที่ออกมาเป็นข่าวสู่สาธารณชนประชาชนจำนวนมากเข้าใจเป็นว่าท่านโพธิ์รักษ์ยอมลาสิกขายอมลาสิกขาหรือยอมสละสมณเพศให้เป็นไปตามที่มหาเถรสมาคมจะออกคำสั่งอยู่แล้ว แต่อันนั้นกลายเป็นความเข้าใจผิดของประชาชนบางท่านหรือหลายท่านทีเดียว เป็นความเข้าใจที่ผิดเพราะว่าไม่ได้มีการสีกเกิดขึ้น หรือการที่โพธิ์รักษ์เจรจาก็แล้วเรียกว่ามีคล้าย ๆ ข้อตกลงกับคุณชัยภักดิ์นั้นก็ได้มิได้มีเรื่องการสีก แม้จะมีข้อความแวดล้อมมากมายเช่นการเปลี่ยนแปลงเครื่องแต่งกายอะไรต่ออะไร แต่ประเด็นสำคัญคือไม่ได้สีก อันนี้ก็ต้องพูด

ถึงการเลิกหรือการลาสิกขาตามพระวินัย

การปฏิบัติตามพระวินัยเพื่อให้การลาสิกขาหรือการสละสมณเพศมีผลสมบูรณ์นั้นจะต้องทำดังนี้ คือ ผู้ที่ลาสิกขาหรือสละสมณเพศนั้นจะต้องกล่าววาจาแสดงเจตนาในการลาสิกขานั้นออกมาให้บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งที่รู้ความรับทราบเป็นพยาน อันนี้คือการลาสิกขาตามพระวินัย ถ้าทำอย่างนี้แล้วจะมีผลสมบูรณ์ตามพระวินัย ที่ท่านโพธิรักษ์ไม่ยอมปฏิบัติข้อนี้ แต่เปลี่ยนเครื่องแต่งกาย เมื่อเปลี่ยนเครื่องแต่งกายก็กลายเป็นว่าท่านยังเป็นพระภิกษุแต่ไปแต่งกายอย่างอื่น เมื่อท่านเป็นพระภิกษุไปแต่งกายอย่างอื่นมันก็เป็นปัญหาพระวินัยเกิดขึ้นอีก คือพระวินัยนี้บอกไว้ว่าภิกษุแต่งกายอย่างคฤหัสถ์เป็นความผิดทางวินัยเรียกว่า ทุกกฏ ถ้าหากพระภิกษุทั้งที่ยังไม่ละสมณเพศไปแต่งกายอย่างนักบวชนอกศาสนาเป็นอาบัติแรงยิ่งขึ้นเรียกว่า ฤตสังจาย อันนี้ก็กลายเป็นเรื่องอีกอย่างหนึ่ง ที่นี้อีกอย่างหนึ่งก็คือว่าเมื่อสละเครื่องแต่งกายแบบพระภิกษุไปแล้วก็ขาดสิ่งที่เรียกว่า ไตรจีวรพระภิกษุนั้นมีรูปแบบของตัวเองเรียกว่าไตรจีวร ไตรจีวรนี้เวลาบวชพระกรรมวาจาจารย์จะต้องสวดชักซ้อมถามว่าท่านมีจีวรครบแล้วหรือ บริบูรณ์หรือคือมีไตรจีวรครบสามไหม ถ้าครบสามจึงบวชได้ แม้แต่จะบวชก็ต้องมีครบสาม เมื่อบวชมาแล้วพระภิกษุก็มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของตนหรือไตรจีวรนี้ ถ้าเมื่อสละเครื่องแต่งกายนี้ไปแต่งกายอย่างอื่นไม่ใช่ไตรจีวร ก็มีไตรจีวรไม่ครบก็จะขาดการรักษาวินัยที่เกี่ยวกับจีวรนี้ไป ก็เป็นปัญหาอีก กลายเป็นความบกพร่องที่ไม่อาจรักษาพระวินัยได้ครบถ้วนสมบูรณ์ ที่เราเรียกกันว่าศีล ๒๒๗ เอาละเป็นอันว่าเมื่อท่านโพธิรักษ์ไม่ลาสิกขาแล้วไปเปลี่ยนเครื่องแต่งกายใหม่มันก็กลายเป็นปัญหาทางพระวินัยขึ้นอีก

ที่นั่นมหาเถรสมาคมในฐานะองค์กรปกครองคณะสงฆ์ก็มีหน้าที่ตามหลักการที่จะต้องให้พระภิกษุประพฤติตามพระวินัยเมื่อเรื่องเป็นอย่างนี้ คณะสงฆ์จะยอมให้พระโพธิรักษ์เปลี่ยนรูปแบบไปแต่งกายคฤหัสถ์ได้หรือ ถ้าหากว่ายอมตามนั้นก็กลายเป็นว่าคณะสงฆ์ยินยอมหรือสนับสนุนให้มีพระภิกษุรูปหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งปฏิบัติผิดพระวินัยใช่หรือไม่ เพราะฉะนั้นมันเป็นสิ่งเป็นไปได้หรือไม่ที่คณะสงฆ์หรือมหาเถรสมาคมจะปฏิบัติตามคำเจรจาหรือจะเรียกว่าข้อตกลงอันนั้นซึ่งคณะสงฆ์เองก็ไม่ได้ตั้งใครไม่ได้มอบหมายอำนาจให้ใครไปเป็นเพียงเจตนาดีความหวังดีของท่านผู้นั้นอันหนึ่ง อันนี้ก็เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้น แต่อาตมาก็ยังไม่ได้ยินมหาเถรสมาคมตอบชี้แจงอย่างนี้ แต่อาตมามองในฐานะคนนอกเป็นอิสระซึ่งมหาเถรสมาคมก็เคยขอความร่วมมือในการให้ความคิดเห็นซึ่งก็ได้ถวายความร่วมมือ แต่ประเด็นนี้ก็ไม่ได้พูดกันจริงจัง ซึ่งในแง่ของมหาเถรสมาคมเองท่านจะพูดยังงี้ก็เป็นเรื่องของท่าน แต่อาตมาวินิจฉัยตามหลักการและเหตุการณ์ก็จะได้อย่างนี้ ขอเจริญพร

(อาจารย์ระวี) กระผมขอตั้งข้อสังเกตอย่างที่ผมได้กราบเรียนมาแล้วว่าความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัยของเราผู้คนในบ้านเมืองนี้ค่อนข้างจะน้อย และโดยเฉพาะผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และจำเป็นต้องเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย กระผมคิดว่าอันนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นคือพูดง่าย ๆ กว่ากระผมต้องกราบเรียนว่าสิ่งที่เกิดขึ้นก็คือว่า พระโพธิรักษ์ไม่ต้องการสึกแต่ใช้วิธีการพูดและการกระทำที่ทำให้คุณชัชภักดีเข้าใจผิดว่าการกระทำเหล่านั้นที่จะทำไปตามข้อตกลงนั้นเป็นการสึกซึ่งคุณชัชภักดีหรือแม้ผมเองสมมติว่าไปอยู่ในสถานะนั้นก็อาจจะหลงไปได้เหมือนกัน เพราะไม่มีความรู้ความเข้าใจเพียงพอ มีแต่ความปรารถนาดีและนี่ก็คือเรื่องที่เกิดขึ้นแล้ว ผมก็มองเห็นว่าเป็นตัวอย่าง

ของเรื่องที่เกิดขึ้นเรื่องเดียวในหลาย ๆ เรื่องที่เราไม่รู้ไม่ได้เห็นอีกมากมาย ที่ทำให้การแก้ไขปัญหานี้มันไม่ยุติ

แล้วข้อนี้ทำให้เกิดความรู้สึกว่าการกระทำความดีของพระโพธิ์รักษนั้น มีจุดมุ่งหมายอะไรกันแน่ เพราะว่ายิ่งนับวันที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นซึ่งก็แสดงสิ่ง ที่ถ้าเป็นภาษาชาวบ้านก็เรียกว่าเล่ห์กลต่าง ๆ มากขึ้น ๆ เป็นที่ปรากฏมากขึ้น ๆ สิ่งนี้ทำให้เกิดความรู้สึกในข้อที่ว่ามีความสุจริตใจต่อพระศาสนาอย่างไรกันแน่ ถ้าจะพูดอีกอย่างหนึ่งคือว่าท่านน่าจะปรารภนาตั้งตนเป็นศาสดาแต่ว่าท่าน มองเห็นว่า วิธีการเผยแพร่ลัทธิที่ท่านประสงค์นั้นในขั้นต้นนั้น ถ้าหากอยู่ใน รูปแบบของสงฆ์ในพุทธศาสนาจะมีผู้เชื่อถือได้ง่าย อันนี้ก็เป็นข้อที่ได้มีการ หยิบยกขึ้นมาแสดง เพราะแม้โดยถ้อยคำของพระโพธิ์รักษเองนั้นเมื่อไปขอบวช ก็ได้เล่าให้แก่สานุศิษย์ฟังว่า เพราะเป็นมรवासไปพูดเขาหาว่าเอาคนบ้า มาพูดก็จำเป็นจะต้องบวชเพื่อให้ได้เครื่องแบบของพระสงฆ์แล้วก็นำไปพูดเขาก็อ่อกันแล้วก็ได้เป็นการเริ่มต้นที่สำคัญ นั่นก็คือตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๓ เป็นต้นมา สิ่งที่กระผมพูดไปหยก ๆ นั้นมันไม่ได้เป็นเรื่องของการเตรียมมาพูดนึกมาว่าจะ สรุปรูปแบบนี้แล้วมาหาเหตุต่าง ๆ แต่ท่านผู้ร่วมฟังคงจะเห็นเหตุผลที่ค่อย ๆ แสดงปรากฏเปิดเผยมาเป็นขั้น ๆ มันเป็นอย่างนั้น แต่ว่าทำไมท่านทำได้ พูดตรง ๆ ก็คือให้ท่านหลอกได้ เพราะเราคือคนที่สนใจพระศาสนามีน้ำใจ บริสุทธิ์ที่จะปฏิบัติธรรมเรื่องมันก็เป็นอย่างนี้ละครับ

กระผมจำเป็นต้องมาสู่ข้อสรุปนี้เพียงเท่านี้

บทสัมภาษณ์

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)

ภาคผนวก

บทเรียนและท่าทีของชาวพุทธ ต่อกรณี สันติอโศก

เกี่ยวกับกรณีสันติอโศก มีประเด็นที่อยากจะเรียนถาม ก็คือว่า การแก้ไขตัดแปลงพระธรรมวินัย กับ การตีความพระธรรมวินัย ซึ่งมีมาแล้วตั้งแต่ภายหลังสังคายนา ก็มีการขยายความในแต่ละชั้นมาอย่างในอรรถกถาฎีกาต่าง ๆ เรามีเส้นแบ่งอะไรที่จะมาแบ่งว่า อันนี้คือ การตีความพระธรรมวินัย และ อันนี้เป็นเรื่องของการบิดเบือนความ หรือกระทำพระธรรมวินัยให้วิปริต ขอนมัสการกราบเรียนถามท่านครับ

(พระเทพเวที) อันนี้ที่จริงเป็นเรื่องง่ายข้อความในคำถามก็ชัดเจนอยู่

แล้ว ขอยกตัวอย่างให้เห็นง่าย ๆ เช่น เมื่อเห็นพุทธศาสนสุภาษิตว่า “บุคคลย่อมล่วงพ้นทุกข์ได้ด้วยความเพียร” (วิริเยน ทุกขมจเวติ) แล้วเกิดการถกเถียงกันว่า ทุกข์ที่ล่วงพ้นนั้นหมายถึงความทุกข์ธรรมดาสามัญ เช่น ความยากจน เป็นต้น หรือหมายถึงความทุกข์ในการเวียนว่ายตายเกิด หรือหมายถึงความทุกข์ทุกชนิด และที่ว่าล่วงพ้นทุกข์ได้ด้วยความเพียรนั้น มีความเพียรพยายามอย่างเดียวกันก็พ้นทุกข์ได้ หรือว่าต้องเพียรพยายามไปกับการมีธรรมอื่น ๆ อย่างนี้เรียกว่าเกิดปัญหาในการตีความ แต่ถ้ารู้ อยู่ว่าพุทธศาสนสุภาษิตว่าอย่างนั้นแล้วไปพูดเอาเองใหม่โดยแก่งัดทำให้คลาดเคลื่อนผิดเพี้ยนไป เช่น บอกว่า “บุคคลถึงจะ ไม่มีความเพียร แต่อ้อนวอนพระพุทธรเจ้าอยู่เสมอ ก็ล่วงพ้นความทุกข์ได้” หรือพูดว่า “บุคคลย่อมล่วงพ้นทุกข์ได้ด้วย ความเพลินเพลิน” อย่างนี้เป็นต้น เรียกว่าเป็นการบิดเบือนหรือทำให้วิปริต

การขยายความในอรรถถาฎีกานั้น นอกจากท่านจะระมัดระวัง อย่างยิ่งที่จะไม่ให้มีการบิดเบือนหรือทำให้วิปริตผิดเพี้ยนแล้ว ท่านยัง พยายามหลีกเลี่ยงการตีความอีกด้วย คือท่านพยายามอธิบายโดยเพียง ชี้แจงคำแปลของศัพท์บ้าง นำคำอธิบายที่เล่าเรียนถ่ายทอดต่อกันมาลง ไว้ให้ดูบ้าง นำพุทธพจน์ซึ่งตรัสไว้ในที่อื่นมายืนยันหรือย้ำเสริมกันให้ ชัดเจนบ้าง แม้แต่เมื่อจะต้องตีความ ท่านก็พยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้เป็นการตีความตามความเห็นส่วนตัว ท่านพยายามแสดงหลักฐาน และนำ มติหรือความเห็นจากที่ต่าง ๆ มาให้ดูด้วย หรือไม่ก็เขียนเชิงเสนอแนะ หรือบอกให้รู้ว่าเป็นความเห็นส่วนตัว เราจึงเคารพนับถือท่านแม้ว่าใน

หลายแห่งหลายกรณีเราจะไม่เห็นด้วยกับท่าน อย่างไรก็ตามกรณีของท่าน โพรธิรักษ์นี้ไม่เข้าขั้นของการตีความ จึงขอตัดตอนผ่านเรื่องการตีความนี้ไป ไม่ต้องอธิบายกันให้ยืดยาว

บางคนมาพูดเรื่องกรณีโพรธิรักษ์ โดยไม่ได้ศึกษาเรื่องให้ชัดเจนว่าอะไรเป็นอะไร เลยทำให้คนอื่นพลอยสับสนยิ่งขึ้น อย่าง อาจารย์แสง จันทร์งาม ที่เขียนบทความลง มติชน เมื่อไม่นานมานี้ ก็เหมือนกับไม่ได้ศึกษาเรื่องให้ดี ข้อเขียนของท่านเกี่ยวกับเรื่องการตีความพระธรรมวินัย ถึงแม้จะไม่ได้เอ่ยชื่อท่านโพรธิรักษ์ แต่ก็เกินไปในลักษณะที่ทำให้ผู้อ่านหลายคนเข้าใจไขว้เขวว่าการกระทำของโพรธิรักษ์เป็นเรื่องเกี่ยวกับการตีความพระธรรมวินัย ความจริงนั้นถึงจะให้ชัดเจนว่าเป็นการตีความหรือไม่จะต้องยกของจริงที่พระโพรธิรักษ์ได้กระทำมาให้อ่านดูตรง ๆ ไม่ใช่เพียงเขียนนำความคิดของผู้อ่านโดยวิธีเลียบเคียง (ยิ่งกว่านั้นความเข้าใจของอาจารย์แสง จันทร์งาม เกี่ยวกับการตีความพระธรรมวินัย ยังมีปมอีกหลายอย่าง ซึ่งควรจะต้องเอามาคลี่คลายให้ชัดแจ้งเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาแก่พระศาสนาในกาลภายหน้า) การกระทำของท่านโพรธิรักษ์ต่อพระธรรมวินัยไม่เข้าขั้นเป็นการตีความพระธรรมวินัยด้วยเหตุผลใหญ่ ๒ ประการ

๑. หลักการและคำอธิบายธรรมต่าง ๆ ท่านโพรธิรักษ์อ้างว่าท่านรู้เองด้วยญาณ ซึ่งเป็นการขัดอยู่แล้วว่า ท่านเองยืนยันว่าเป็นความรู้ส่วนตัว เฉพาะตัวด้วยตัวของท่าน ไม่ใช่เป็นการตีความ คือ ท่านเองก็ไม่ยอมให้ถือว่า การกระทำของท่านเป็นการตีความ ปัญหาของท่านโพรธิรักษ์จึง

ต้องพูดในแง่ว่าเป็นญาณจริงหรือญาณเท็จ เป็นความหลงผิดหรือว่าเป็นการอ้างเอาเองลอยๆ

๒. โดยข้อเท็จจริงและโดยหลักการของพระธรรมวินัย สิ่งที่ท่านโพธิรักษ์กระทำไม่ใช่เป็นการตีความไม่อยู่ในขั้นเป็นการตีความ

พูดเฉพาะในแง่ที่ ๒ คือโดยข้อเท็จจริงและโดยหลักการของพระธรรมวินัยเรื่องของท่านโพธิรักษ์นี้ จุดที่ว่าทำพระธรรมวินัยให้วิปริตนั้นมี ๒ ตอน ตอนที่หนึ่ง ก็คือตอนที่เรียกว่า *ยังไม่ถึงขั้นตีความ* ส่วนตอนที่สองเป็นขั้นที่เรียกว่า *เลยการตีความไปแล้ว* พูดอย่างนี้เหมือนกับเป็นสำนวน

ที่ว่าเป็นเรื่องยังไม่ถึงขั้นตีความนั้น เพราะเป็นเรื่องที่อยู่ในระดับถ้อยคำ ถ้อยคำที่เราใช้พูดกันในภาษาธรรมดาๆ ซึ่งเป็นเรื่องที่จะทำให้เราสื่อความหมายกันได้ว่าอะไรเป็นอะไร ถ้าหากว่ามีการจับถ้อยคำผิดพลาดคนหนึ่งพูดเรื่องหนึ่ง แต่อีกคนไปพูดอีกเรื่องหนึ่ง อันนี้เป็นเรื่องของความไขว้เขวในถ้อยคำเอง ยังไม่ใช่เรื่องของการตีความ เช่น เขากำลังพูดถึง “โลกปัจจุบัน” อีกคนหนึ่งได้ยิน นึกว่าพูดถึง “โรคปัจจุบัน” หรือ อีกตัวอย่างหนึ่ง เช่นว่า เขากำลังพูดกันถึงเรื่อง “จีนแคะ” อีกคนหนึ่งเข้าใจว่ากำลังพูดถึง “คนแคะ” อย่างนี้เป็นเรื่องของความผิดพลาดเกี่ยวกับถ้อยคำธรรมดา คือสำคัญผิดหรือจับความผิดไป เรื่องของท่านโพธิรักษ์เป็นปัญหาในขั้นนี้ ไม่ใช่เรื่องของการตีความ

การกระทำของท่านโพธิรักษ์ที่ว่าไม่ใช่เรื่องหลักการดีความนั้น ถ้าจะพูดกันให้เข้าใจง่าย ๆ ก็เป็นอย่างที่ว่ามานี้ อย่างไรก็ดี เพื่อให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้นจะขยายความออกไปอีกเล็กน้อย

เป็นธรรมชาติของภาษาย่อมมี ไวยากรณ์ ไวยากรณ์ก็คือ ระเบียบของภาษาซึ่งมีมาคู่กับภาษาตั้งแต่ภาษานั้นเกิดขึ้น คนที่ใช้ภาษาจะต้องพูดให้ถูกไวยากรณ์ด้วย มิฉะนั้นถึงแม้จะพูดถ้อยคำต่าง ๆ ได้ แต่ก็พูดกันไม่รู้เรื่องหรือเข้าใจกันผิด เช่นพูดภาษาไทยแต่โยงลำดับถ้อยคำอย่างภาษาอังกฤษ แทนที่จะพูดว่า “แมวดำนั้นผมมมาก” กลับไปพูดว่า “นั่นดำแมวมมากผม” ก็คงเข้าใจกันผิดพลาดสับสน

ในบางภาษา ไวยากรณ์มีกฎเกณฑ์ซับซ้อนมาก ในภาษาเช่นนั้น การพูดและเขียนให้ถูกไวยากรณ์ยังมีความสำคัญมากขึ้น ภาษาบาลีเป็นภาษาหนึ่งที่มีไวยากรณ์มาก และไวยากรณ์หลายอย่างของภาษาบาลีคล้ายกับภาษาอังกฤษ คนไทยปัจจุบันจำนวนมากพอจะรู้ภาษาอังกฤษ จึงจะยกตัวอย่างภาษาอังกฤษมาเทียบให้ดู

ภาษาอังกฤษนี้เราจะเห็นชัดว่ามีไวยากรณ์ ยกตัวอย่างคำกริยา *run* แปลว่า วิ่ง ถ้าเป็น *past tense* กลายเป็น *ran* ถ้าหากว่าเป็น *present participle* ก็มีการเติม *ing* ยังซ้อน *n* เข้าไปอีกเป็น *running*

ไวยากรณ์ภาษาอังกฤษมีสิ่งที่เรียกว่า *suffix* หรือ ปัจจัย ซึ่งเมื่อเติมเข้าไปแล้วจะทำให้คำนั้นเปลี่ยนรูปและทำหน้าที่ต่างกันในประโยค เช่นคำว่า *poor* แปลว่า ยากจน เป็นคุณศัพท์ พอเป็นคำนามแล้ว รูปคำ

อาจจะเปลี่ยนเป็น *poverty* แปลว่า ความยากจน ศัพท์อื่นๆ ในทำนองนี้ มีอยู่ทั่วไปหมด ภาษาบาลีก็เช่นเดียวกัน จะเป็นทำนองนี้

ในภาษาอังกฤษเราจะพบตัวอย่างในเรื่องนี้มากมาย โดยเฉพาะเรื่องปัจจัยที่ทำให้รูปศัพท์เปลี่ยนไปยกตัวอย่างเช่น คำว่า *demonstrate* แปลว่า สาธิต หรือแสดง นี่เป็นคำกิริยา พอเปลี่ยนเป็นคุณศัพท์ เป็น *demonstrable* แปลว่า สามารถเอามาแสดง หรือสาธิตได้ *demonstrative* ก็เป็นคุณศัพท์อีกรูปแบบหนึ่ง แปลว่า ซึ่งเป็นเครื่องแสดงเป็นเครื่องสาธิตพอเป็น *demonstration* กลายเป็นคำนาม หมายถึง การแสดงหรือการสาธิต

อย่างเช่นคำว่า *friend* (เพื่อน) พอเติม *ship* เข้าไป *ship* ตัวนี้เป็น *suffix* กลายเป็น *friendship* แปลว่า มิตรภาพหรือความเป็นมิตร *wise* แปลว่า ฉลาด พอเปลี่ยนรูปเป็นคำนามลง *dom* กลายเป็น *wisdom, King* พระราชาเติม *dom* เป็น *Kingdom* แปลว่า ราชอาณาจักรอะไรอย่างนี้ นี่เป็นตัวอย่างของภาษาที่มีไวยากรณ์แบบนี้

ภาษาบาลีก็คล้ายกัน ถ้าคนจะใช้ภาษาประเภทนี้ก็ต้องรู้หลักไวยากรณ์ของเขา ถ้าเกิดไม่เข้าใจ ตัวเองอยู่ในภาษาไทย เคยเห็นแต่ภาษาไทย นึกเป็นคำๆ คำนั้นมีความหมายแต่ละตัว พอไปเห็น *friendship* ก็นึกกว่า *friend* แปลว่า เพื่อน และ *ship* ศัพท์ง่าย ๆ ก็แปลว่าเรือพอเห็น *friendship* ก็เลยแปลว่า เรือของเพื่อน แล้วจะเป็นยังไร *friendship* แปลว่า มิตรภาพหรือความเป็นมิตรนี้ พอเราเข้าใจเป็น “เรือของเพื่อน” ก็พูดกันคนละเรื่อง

ไปคนละเรื่อง ฉะนั้น การเข้าใจผิดแบบนี้ไม่ใช่เรื่องการตีความ

อีกตัวอย่าง อาตมาขอยกง่าย ๆ เช่น *capacity* แปลว่า ความจุ หรือความสามารถในตัวบุคคล รูปนี้เป็นคำนาม ถ้าเป็นคุณศัพท์เป็น *capacious* จะเห็นว่ามันต่างกันที่ตัว *suffix* คือ ปัจจัย *capacious* แปลว่า จุกมาก *capacity* ก็แปลว่า ความจุ คนที่ไม่รู้หลักไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ พอมาเห็น *capacity* ก็นึกเป็นภาษาไทย แยกเป็นตัว ๆ ก็ *cap* (หมวก) *a* (หนึ่ง) *city* (เมือง) เพราะตัวไม่รู้เรื่องปัจจัย คือ *suffix* เลยไม่รู้เรื่อง จะแปลยังงีดีหนอ ก็คิดเอาเอง รวมคำแปลว่า “เมืองหนึ่งที่ผลิตหมวก” ก็แล้วกัน ก็สร้างความหมายขึ้นมาใหม่ *capacity* ก็กลายเป็น *cap-a-city* และก็กลายเป็นว่า “เมืองที่ผลิตหมวกเมืองหนึ่ง” มันก็ไปคนละเรื่องกับความหมายเดิมที่แปลว่า ความจุ คนละทิศกันเลย

นี่คือปัญหาเดียวกับท่านโพธิรักษ์ ท่านทำกับศัพท์บาลี ศัพท์ธรรมะ อย่างนี้คือ เห็นศัพท์บาลีอะไรมาก็แยกศัพท์ก็คงไปเปิดพจนานุกรมบาลีโดยแยกศัพท์ออกทีละตัวที่อยู่ในนั้น แยกกันหมด หนังสือชื่อ “ทางเอก” ของท่าน เป็นหนังสือที่อาจจะเรียกว่าเป็นตำราของสันติอโศกก็ได้ เป็นหนังสือ ๓ เล่มใหญ่ ปกแข็งทั้งชุดหนาเกิน ๑,๕๐๐ หน้าเต็มไปด้วยคำอธิบายแบบเอาศัพท์ธรรมะ พระอรหันต์ อรหัตตผล อุโบสถ สันติ อะไรต่ออะไรมาเที่ยวแยกอย่างนี้ แยกแล้วมันไม่เข้าเรื่องเลย ผิดไวยากรณ์ทั้งหมด

อย่างคำว่า *demonstration* อาจจะมาในประโยคเดียวกับ *demonstrate*, *demonstrable* ก็ได้ เพราะเป็นศัพท์เกี่ยวกับเรื่องที่กำลังพูดเรื่องเดียวกัน

เวลาไปทำหน้าที่คุณศัพท์ ก็เป็น *demonstrable* บ้าง *demonstrative* บ้าง พอเปลี่ยนเป็นคำนามก็เป็น *demonstration* อาจมาในประโยคเดียวกันหรือ ข้อความเดียวกัน เพราะเป็นเรื่องเดียวกัน ที่นี้ถ้าคนไปแยกศัพท์อย่างนั้น ศัพท์เดียวกันมันกลายเป็นคนละเรื่องไป อย่าง *demonstration* ที่อาตมายก ตัวอย่างให้เห็น ถ้าเป็นท่านโพธิรักษ์มาอธิบายก็อาจจะมาแยกศัพท์เป็น *demon* แปลว่า ผี *stration* นี่ท่านอาจจะไม่เคยเห็นท่านอาจจะนึกให้ใกล้เคียงที่สุดคือ *station* ก็แปลว่า สถานี *demonstration* ก็กลายเป็น *demonstation* ก็แปลว่า “สถานีผี” “การสาธิต” กลายเป็น “สถานีผี” ไปแล้ว จะไปรู้เรื่องกันได้อย่างไร คนละเรื่อง

นอกจากคนละเรื่องแล้ว มันก็ขัดกันในตัว ในประโยคเดียวกัน หรือ ข้อความเดียวกันที่เขาพูด *demonstration* บ้าง *demonstrate* บ้าง *demonstrable* บ้าง คนฟังเข้าใจเป็นคนละอันไปแล้วเข้ากันไม่ได้เลย กลายเป็นว่าเรื่องเดียวกัน แต่พูดกันคนละเรื่องไปเสียหมด

อันนี้ก็เช่นเดียวกัน อย่างศัพท์บาลี นुरुทุธา นิริทุธะ (ดับแล้ว) พอเป็น คำนามก็เป็น นิโรธะ (ความดับ ดับทุกข์) พอเป็นคำกิริยา เป็น นิริชฺฌติ ถ้าเป็น *past tense* เป็น นิริชฺฌนิ ถ้าเป็นบุรุษที่ ๑ บุรุษที่ ๒ บุรุษที่ ๓ ก็จะแยกกันหมด รูปคำก็แตกต่างกันไป คำศัพท์เหล่านี้เมื่อมาอยู่ในประโยคเดียวกัน ก็เปลี่ยนรูปไปตามหน้าที่ในประโยคแต่โพธิรักษ์ เพราะความไม่รู้ภาษาบาลี เห็นแต่ศัพท์ที่ออกมาใช้ซึ่งเปลี่ยนรูปไปต่าง ๆ แล้ว พอเห็นศัพท์ธรรมะที่มาจากบาลีท่านก็แยกเอาเองเช่น นิริทุธะ ท่านคงอาศัยเคยเห็นเล็ก ๆ น้อย ๆ ในการแยกศัพท์ก็คิดว่า นิริทุธะ มาจาก นิริ+อุทธ พอแยกกันได้อย่างนี้ก็ไปเปิด

พจนานุกรม นิร = ไม่มี อุท-แปลว่า ข้างบน ในบาลีมี อุทแปลว่า ข้างบน ซึ่งใช้ในรูปแบบนี้ได้ต้องเป็น นิรุทธัง แต่ในบาลีที่ท่านยกมาเป็น นิรุทธา ท่านก็แยก นิร ไม่มี อุท ข้างบน นิรุทธะ ก็แปลว่า ไม่มีใครอยู่เหนือ แต่ที่จริงนิรุทธะ เป็นศัพท์เดียวกันมาจาก รากเดียวกับ นิโรธะ และนิรุณฺติ ซึ่งแปลว่า ดับหรือไม่เกิดขึ้น ความหมายก็เลยขัดกันไปหมด แบบเดียวกับ *demonstration* เมื่อแปลว่าสถานียี่ ก็ไปขัดกับ *demonstrate, demonstrable, demonstration* อะไรแบบนี้

อีกตัวอย่างหนึ่ง พหูสูต กับ พหุสัจจะ พหูสูตเป็นศัพท์ธรรมะที่ท่านโพธิรักษ์พบเห็นในหนังสือธรรมะทั่วไป แม้แต่ในนวโกวาทก็มีพหูสูต คือผู้ที่ได้เล่าเรียนสดับมาก ที่นี้ที่ท่านโพธิรักษ์ก็ไปเห็นอีกแห่งหนึ่งมีคำว่า พหุสัจจะ ซึ่งคำนี้ก็แปลว่า ความเป็นผู้ได้สดับมาก พอพระโพธิรักษ์ไปเห็น พหูสูต มีรูปร่างต่างจาก พหุสัจจะ ท่านก็พูดเอาเองโดยไม่รู้ศัพท์ คือพหูสูตนี้เป็น คุณศัพท์คนที่เป็นพหูสูตก็หมายความว่า คนผู้ได้สดับมากหรือผู้ที่มีสุตะมาก พอเปลี่ยนเป็นคำนาม เขาจะเติม *suffix* คือปัจจัยในภาษาบาลี ลง ญฺย ปัจจัย พหุสฺสูต ในบาลี หรือ พหุสูต ในภาษาไทยพอเติม *suffix* เข้าไป กลายเป็น พหุสัจจะ แปลว่า ความเป็นพหูสูต นั่นเอง ความเป็นพหูสูตก็คือ ความเป็นผู้ได้ศึกษาสดับมาก ซึ่งคำทั้งสองนี้มันอาจจะมาในประโยคเดียวกัน หรืออาจจะมาในข้อความที่ต่อเนื่องกัน เช่น พูดถึงคนนี้เป็นพหูสูต และต่อมา ด้วยความเป็นพหูสูต คือ พหุสัจจะของเขา คนก็นับถือเขา อะไรอย่างนี้ ก็ไปเรื่อย ๆ

ความที่พระโพธิรักษ์ไม่รู้เรื่องหลักภาษาอะไรเหล่านี้ ศัพท์นี้มายังไง

ท่านก็นึกเอาเอง เห็น พุทฺธ อ้อ! พุทฺธในภาษาไทยก็มีใช้อยู่ เช่น ในคำว่า พุทฺธพจน์ แปลว่า มาก แล้ว สุต แปลว่า สุตะ รวมกันก็แปลว่า มีสุตะมาก เอออันนี้ก็พอได้ แปลว่า ร่ำเรียนมาก มีความรู้มาก ทีนี้พอไปเห็น พาทุสัจจะ ท่านก็นึกว่า พาทุสัจจะ จะเขียน พุทฺธสัจจะก็ได้ ท่านก็เขียนบอกไว้ในหนังสือ แล้วเดาตามแบบของท่าน พุทฺธ แปลว่า มาก สัจจะแปลว่า ความจริง โอ้! ถ้าอย่างนั้น ก็ต้องแปลว่ามีสัจจะมาก ท่านก็บอกกว่า โอ้ย! พุทฺธสัจจะกับ พาทุสัจจะ นี่ไม่เหมือนกัน คือ ท่านไม่รู้ว่ามันต่างกันโดยหน้าที่ในประโยค แต่ท่านนึกว่า ต่างกันในความหมาย ท่านก็นึกว่า พุทฺธสัจจะ มีสุตะมาก ได้ร่ำเรียนสดับฟังมาก พาทุสัจจะมีสัจจะมาก ก็อธิบายเลย พุทฺธสัจจะ คือได้เรียนรู้มากแต่ยังไม่เข้าถึงความจริง ไม่ถึงสัจจะ แต่ถ้าพาทุสัจจะแล้ว ก็รู้มากจนกระทั่งเข้าถึงความจริง แจ่มในสัจจะ อะไรทำนองนี้ แล้วก็ยกตัวอย่างว่า พุทฺธสูตร ก็อย่าง พระอนานนท์ นี่เป็นพุทฺธสัจได้ แต่ถ้าพาทุสัจจะก็ต้องอย่างพระสารีบุตร ว่าอย่างนั้น เอาละซิ มันก็ยุ่งเพราะแท้จริง พุทฺธสัจจะ กับพาทุสัจจะ มันต่างกันในแง่ไวยากรณ์เป็นคำคุณศัพท์กับคำนามเท่านั้น

อย่างในมงคลสูตรที่ว่าด้วยมงคล ๓๘ ประการ มีข้อหนึ่งว่า พาทุสัจจนฺจ สิปฺปญฺจ.....เอตมฺ มงฺคลมุตฺตมํ แปลว่า พาทุสัจจะ และศิลปะเป็นอุดมมงคลในข้อความนี้ พาทุสัจจะคือความเป็นผู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาก และศิลปะคือมีศิลปวิทยาการ ก็เป็นเรื่องของชาวบ้าน ชาวบ้านก็มีพาทุสัจจะ คือได้เล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ก็เป็นเรื่องธรรมดา ไม่ใช่ถึงสัจจะเป็นพระอรหันต์ อะไร อย่างที่ท่านโพธิรักษ์เข้าใจเลย เหล่านี้เป็นตัวอย่างของการที่ หนึ่ง ถ้อยคำที่เข้าใจผิดก็ทำให้เรื่องราวสับสน กลายเป็นพูดกันคนละเรื่องละราว สอง

ความหมายของธรรมะก็แปรไปหมด กลายเป็นว่าธรรมะนี้ผิดพลาดคลาดเคลื่อน พหุสัจจะกลายเป็นเรื่องของพระอรหันต์ไปแล้ว ไม่ใช่เรื่องของคนธรรมดา พระอรหันต์ไม่เป็นพหุสัจจะ พหุสัจจะก็ต้องอย่างพระอานนท์หรือต่ำกว่านั้น อะไรอย่างนี้ซึ่งไม่ถูกต้องเลย นี่เป็นความคลาดเคลื่อน อย่างนี้ไม่ใช่เรื่องการตีความเป็นอันขาด ไม่มีทางเป็นเรื่องการตีความพระธรรมวินัย แต่เป็นเรื่องถ้อยคำในภาษาธรรมดา แล้วท่านทำอย่างนี้กับศัพท์ธรรมะมากมายเที่ยวแปลแยกศัพท์เอาตามสบายพอแยกแล้วเอามาจับแปลผิด มันก็กลายเป็นว่าถ้อยคำนั้นสื่อความหมายไปคนละเรื่อง ยิ่งเป็นเรื่องนามธรรมก็ยิ่งห่างไกลออกไปในแง่ของสัจจะ และคนอ่านเพราะเหตุที่เป็นนามธรรม ถ้าไม่เคยศึกษามา ก็ไม่รู้ก็หลงไปตามง่าย ๆ นึกว่ามันเป็นอย่างนั้น ตามที่ท่านอธิบาย คือนึกว่าแปลอย่างนั้นจริง ๆ เหมือนพหุสัจจะ นึกว่า สัจจะ อ้อ! แปลว่าสัจธรรมเห็นชัด ๆ อะไรอย่างนี้ มันไม่ใช่เรื่องการตีความ แต่คนที่พูดไม่ได้ศึกษาเรื่องนี้ ไม่ได้รู้เรื่องราวที่ท่านทำอะไร ไม่เคยมาดูว่างานของท่านที่เราพูดถึงมันเป็นยังงี้ก็นึกเอาจากภาพที่มองเห็นได้ยืนคร่าว ๆ เฝิน ๆ ว่าเป็นการตีความ นี่ก็เป็นตัวอย่างหนึ่งที่เป็นปัญหาของเรื่องนี้ นี่ประเด็นที่หนึ่ง ไม่ถึงขั้นการตีความ คือ เป็นเพียงเรื่องถ้อยคำและเรื่องของภาษาที่เข้าใจผิดคำผิดความ

เรื่องนี้อาตมาได้เขียนส่งไปลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์มติชนรายวันแล้ว ต่อมา คุณสุนัย เศรษฐบุญสร้าง ได้เขียนไปตอบโต้ชี้แจงลงใน มติชนเช่นเดียวกัน แต่ที่คุณสุนัยเขียนทั้งหมดยืดยาว ปรากฏว่าไม่ได้ตอบเรื่องที่อาตมามากขึ้นมาพูดเลย อาตมาพูดเรื่องหนึ่ง คุณสุนัยไปอธิบายอีกเรื่องหนึ่ง เช่น แทนที่จะชี้แจงให้เห็นว่า ท่านโพธิธัมมเจ้าใจความหมายของพหุสัจจะกับพหุสัจจะ

ถูกต้องอย่างไรก็ไม่ชี้แจง (ที่จริงไม่มีใครจะสามารถชี้แจงให้คำอธิบายของท่านโพธิรักษ์ในเรื่องนี้ให้กลายเป็นถูกต้องขึ้นมาได้) ก็ไปยกเอาสิ่งที่คล้าย ๆ เป็นหลักวิชาสูง ๆ ลึกซึ่งมาพูด จนคนอ่านอาจจะหลงประเด็นไปเลย ไม่รู้ว่าเอาตมาพูดเรื่องอะไร เช่น คุณสุนัยกล่าวว่าไวยากรณ์บาลีเป็นของแต่จีน ภายหลัง เป็นทำนองจะให้เห็นว่าไวยากรณ์ไม่สำคัญ ไม่ต้องเชื่อถือไวยากรณ์ แต่ที่จริงก็คือ คุณสุนัยเข้าใจผิดระหว่าง ไวยากรณ์ กับ ตำราไวยากรณ์ ไวยากรณ์ซึ่งเป็นระเบียบของภาษานั้นมีมาแต่เดิมคู่กับภาษา ทำให้ภาษาเป็นภาษาที่คนพูดกันรู้เรื่อง ไวยากรณ์ที่ว่าแต่จีนภายหลังนั้นหมายถึงตำราไวยากรณ์ต่างหาก คือ นักภาษาประมวลไวยากรณ์ในภาษาบาลีออกมาจัดเรียบเรียงเป็นตำราไวยากรณ์ขึ้นภายหลัง เป็นคนละเรื่องกัน

ประเด็นที่สอง เลยกการตีความไปแล้ว ก็คือ พุทธพจน์ หรือพุทธบัญญัติ ที่มีอยู่ชัดเจน แต่ท่านไม่ยอมรับและก็กลายเป็นว่า ท่านเหมือนกับบัญญัติธรรมวินัยขึ้นมาใหม่ ตัวอย่างง่าย ๆ ก็คือ เรื่องที่เกิดเป็นปัญหากับท่านเอง คำว่า “อนุปสัมบัน” วินัยบัญญัติว่า ภิกษุอดอุตริมนุสธรรมแก่อนุปสัมบัน ถ้ามีจริงต้องอาบัติปาจิตตีย์ คือ มันเป็นเรื่องของวินัยบัญญัติ วินัยนี้จะมีลักษณะเป็นรูปธรรมและจะต้องมีความชัดเจนตายตัวเหมือนกฎหมาย ในวินัยท่านไม่ได้พูดไว้เลย ๆ พอท่านบอกว่า ภิกษุอดอุตริมนุสธรรมแก่อนุปสัมบัน ถ้ามีจริงเป็นปาจิตตีย์ พอตัวบทออกมาอย่างนี้ ข้อความต่อมาก็จะให้คำจำกัดความว่า “ภิกษุ” คือผู้ที่อย่างนั้น ๆ “บอก” คือ อย่างนั้น ๆ แม้แต่กิริยาบอกท่านก็ให้คำจำกัดความ “อุตริมนุสธรรม” คืออย่างนั้น ๆ และ “อนุปสัมบัน” คืออย่างนั้น ๆ ทีนี้คำว่า อนุปสัมบัน ในพระวินัยปิฎกก็ให้คำจำกัดความไว้

เสร็จว่า บุคคลอื่นเว้นภิกษุและภิกษุณีเสีย ชื่อว่าอนุปสัมบัน ซึ่งไม่ต้องฉัน เพราะว่าจะฉันจะต้องบัญญัติให้ชัดเจนเหมือนกฎหมายไม่ให้ฉันได้

ที่นี้ทั้งที่วินัยปิฎกว่าอย่างนี้ แต่ท่านโพธิรักษ์กลับพูดว่า อนุปสัมบัน ไม่ใช่มีความหมายอย่างนี้ อนุปสัมบันหมายถึงผู้ที่ยังมีภุมิธรรมไม่ถึงชั้น อุปสัมบันคือผู้มีภุมิธรรมถึงชั้น เพราะฉะนั้น คฤหัสถ์ถ้ามีภุมิธรรมถึงชั้นแล้ว ก็ไม่เป็นอนุปสัมบัน กลายเป็นอุปสัมบันไป นี่คือการไม่ยอมรับพุทธบัญญัติ ไม่ใช่เรื่องการตีความ กรณีอย่างนี้ไม่ใช่เรื่องสำหรับตีความ แต่เป็นเรื่องที่ว่า วินัยปิฎกกำหนดไว้ชัดเจนแล้วเพราะเป็นเรื่องวินัย ถ้าเรื่องนี้เป็นเรื่องสำหรับ ตีความได้ เราก็ไม่ต้องทำอะไรแล้ว ดั้นไปได้ทุกอย่าง เช่นวินัยบัญญัติว่า ภิกษุ ลักทรัพย์ถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้เป็นอาบัติปาราชิก ถ้าเกิดจะตีความให้ เป็นว่าถือเอาด้วยใจ หรือไม่ได้ให้ด้วยใจ ก็เป็นอาบัติปาราชิก ก็จบกัน อย่างนั้นก็หมายความว่า ไปเห็นของเขาสบายใจ จินตนาการไปว่าได้เอาของนั้น มากก็เป็นปาราชิก หรือ เขามอบถวายทำการยกให้ เขาให้ด้วยกายแล้ว แต่ใจ เขายังไม่ได้ให้ก็เป็นปาราชิก อย่างนี้คงพิสุจน์กันยากเต็มที ยุ่งวุ่นวายไปหมด

เรื่องที่เป็นรูปธรรม เป็นวินัย ถ้าเอาไปตีความ และยิ่งตัวบทก็กำหนด ไว้แล้ว วินัยเองก็บอกเอาไว้แล้ว ยังจะไปตีความ อย่างนี้ก็ตีความกันไปหมด วินัยบัญญัติว่าภิกษุฆ่ามนุษย์ต้องอาบัติปาราชิก สมมติว่าภิกษุของค์หนึ่งไปฆ่า มนุษย์เข้าจริง ๆ บอกว่าไอ้ย! มนุษย์ในทางธรรมไม่ใช่หมายถึงเพียงแต่รูปกาย ต้องมีคุณธรรมสูง นายคนนี้มีคุณธรรมไม่ถึงระดับมนุษย์หรอก ฉันฆ่าได้ เพราะฉะนั้นไม่เป็นอาบัติปาราชิก มนุษย์แปลว่า บุคคลที่มีคุณธรรมสูง เพราะฉะนั้น คนนี้ฉันถือว่าไม่ใช่คน ฉันฆ่าได้ ไปลักทรัพย์ใครก็บอกว่า

ทรัพย์มี ๒ อย่าง คือ ทรัพย์สามัญ กับ อริยทรัพย์ ทรัพย์ก็ตีความเป็น อริยทรัพย์อีก ฉนลักทรัพย์ธรรมดา ไม่ได้ลักอริยทรัพย์ เพราะฉะนั้นฉันไม่เป็น ปาราชิก ที่นี้ก็ยุ่งไปใหญ่ ไม่ต้องพูดกันแล้วไซ้ไหม หลักเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นอัน ไม่มี วินัยต้องเป็นวินัย วินัยเป็นบทบัญญัติที่เป็นรูปธรรมเป็นกฎเกณฑ์เหมือน ตัวบทกฎหมาย

อย่างในกฎหมายไทย เช่น กฎหมายแพ่ง เมื่อพูดถึงนิติบุคคลเขาก็ต้อง บัญญัติไว้ว่า นิติบุคคลคืออะไร มิฉะนั้นก็จะไม่สามารถเอาไปดำเนินคดีหรือ ดำเนินการอะไรได้ สมมติว่ามีคนหนึ่งเอาเรื่องทางกฎหมายนี้ไปตีความเอาเอง โดยไม่ฟังที่เขาบัญญัติไว้ พอพูดถึงนิติบุคคล ก็เปิดพจนานุกรมเอาเลย อาตมา เคยยกตัวอย่างในหนังสือที่เขียนไปแล้ว นิติบุคคล พอเปิดพจนานุกรม บุคคล คือ คนที่เกิดมาแล้วคนหนึ่ง แล้วก็นิติ แปลว่าแบบแผน นิติบุคคล ก็คือ คนที่มีแบบแผน เป็นอันว่าตีความเอาตามที่ต้องการได้ละ ที่นี้ต้องการจะให้ ทรัพย์สิ้นแก่ใครสักคนหนึ่ง กฎหมายเขาบอกว่าจะต้องให้แก่นิติบุคคล เอ้อ! เราให้กับลูกของเราดีกว่า แล้วก็พูดเองซิที่นี้ ลูกของฉันก็เป็นคนมีแบบแผน อย่างที่อาตมายกตัวอย่าง ลูกของฉันตื่นนอนตามเวลา ไปโรงเรียนตามเวลา ไปเรียนหนังสือตามระเบียบของโรงเรียน กลับจากโรงเรียนตามเวลากลับมาถึง บ้านกินข้าวเย็น เข้านอนตามเวลา เป็นคนมีแบบแผน เพราะฉะนั้นลูกของฉัน เป็นนิติบุคคล ฉันก็ให้ทรัพย์กับลูกฉันได้จบกันก็ไม่ต้องพูดกันอีกแล้ว

กรณีโพธิ์รัศมีไม่ใช่เรื่องการตีความ แต่ไปเอาเรื่องที่เขากำหนดชัดเจน อยู่แล้วในพระไตรปิฎก แล้วก็มาเที่ยวพูดเอาใหม่บัญญัติเอาใหม่ให้เข้ากับ ความมุ่งหมายของตัว ในกรณีนี้มันไม่ใช่เรื่องการตีความ แต่เป็นเรื่องของการ

ไม่ยอมรับพุทธบัญญัติที่มีไว้ชัดเจนอยู่แล้ว และก็กลายเป็นการคัดค้าน
พุทธบัญญัติ ในกรณีของวินัย มันเป็นเรื่องของการบัญญัติใหม่กลายเป็นว่า
ท่านโพธิรักษ์บัญญัติความหมายใหม่เข้าไปว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ สรุปแล้ว
สองเรื่องที่คุณถามมานี้ไม่ใช่เรื่องของการตีความเลย พอจะขัดไหมสำหรับเส้น
แบ่งของการตีความ

อาจเป็นไปได้ว่า คนที่เข้าใจคลาดเคลื่อน เพราะไม่รู้ภาษาบาลี พอ
อ่านผ่าน ๆ อย่างที่ท่านพูดว่า ดู ๆ มันน่าจะเป็นไปได้ เพราะความไม่
รู้หลักไวยากรณ์ของภาษา

(พระเทพเวที) ก็เหมือน *demonstration* กลายเป็น สถานียี่ มงคงก็เป็น
ไปได้ เข้าที่ใช่ไหม *capacity* เมืองหนึ่งที่ผลิตหมวก อ้อ! คนนี้พูดเข้าที่

แต่ที่ร้ายไปกว่านั้น อาตมาไม่ได้มองแค่นั้น อาตมามองถึงความไม่
ซื่อตรง นี่สำคัญที่สุด การที่อาตมาเข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องโพธิรักษ์ เริ่ม
จากการที่มีความรู้สึกเกิดขึ้นจากการอ่านข้อเขียนของท่าน แล้วเกิดความ
รู้สึกว่า ไม่ซื่อตรง ความรู้สึกที่เป็นจุดเริ่มสำคัญคือ เรามีความรู้สึกว่าถ้าไม่
ซื่อตรงอย่างนี้แล้ว มาใช้ความไม่ซื่อตรงกับธรรมวินัยนี่จะเป็นความเสียหาย
อย่างยิ่ง และการที่ท่านทำกับพระธรรมวินัย แพลแยกศัพท์เอาเอง อาตมา
ยังมีความรู้สึกในเรื่องความไม่ซื่อตรงนี้มากขึ้น เช่นว่ามันเป็นไปได้ยังไงที่
ท่านจะไม่ว่าท่านไม่รู้ เมื่อท่านแยกศัพท์บาลีออกไปนั้น การกระทำอย่างนี้
มันเป็นเรื่องรู้อยู่กับตัวเองเลยว่า เราไม่รู้หลักภาษาที่จะแยกได้เมื่อทำทั้ง ๆ ที่รู้
ตัวอยู่ว่า ไม่รู้แล้วทำไปได้อย่างสบายใจอย่างไม่รู้สึกละอายเลย มันเป็นเรื่อง

ไม่ซื้อตรงอย่างยิ่ง สำหรับอาดมาถือว่าเป็นข้อที่น่ารังเกียจมาก ร้ายยิ่งกว่า
ตัวการกระทำนั้นอีก

เวลาท่านอธิบาย ท่านแสดงเหมือนกับว่า ทำได้คล่องเต็มที่เลย ศัพท์
อะไรมาฉันแยกได้หมด โดยที่ว่าผิดถูกไม่ต้องคำนึง แล้วก็หันเหความหมาย
ไปได้ มันก็พาไปจนได้แหละลงคนจะอธิบาย มันก็พูดไปให้เข้าในจุดที่ตัวเอง
ต้องการ จะถูกไม่ถูกไม่รู้คือ ถ้าคนมีวิธิพูด มันมีเป้าอยู่แล้ว มันทำให้คนฟัง
ที่ไม่รู้เรื่องเห็นเป็น เอ้อ! เข้าที่ ๆ ได้หมด เพราะฉะนั้นประเด็นเรื่องความไม่
ซื้อตรง จึงถือเป็นเรื่องสำคัญมาก

มีการมองว่าในการทำงานครั้งนี้ของท่าน จับจุดพระธรรมวินัยเป็น
สำคัญ โดยลืมนองทางด้านสังคม เศรษฐกิจ บางคนวิจารณ์เลยไปอีกว่า
พระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้านั้น กำหนดในปริบทสังคมในช่วง
สองพันกว่าปีมาแล้ว เพราะฉะนั้นในปัจจุบันถ้ามีอะไรที่จะต้องปรับ
เพื่อให้สอดคล้องก็ควรปรับ ขอกราบนมัสการถามท่านว่ามีความคิด
เห็นต่อเรื่องเหล่านี้อย่างไร

(พระเทพเวที) เรื่องมองในแง่สังคมที่จริงก็พูดอยู่เสมอ เพราะว่าเรื่องนี้
อาดมาพูดอยู่ก่อนแล้ว โดยเฉพาะเรื่องความเสื่อมโทรมของการพระศาสนา
โดยสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เราพูดมานานแล้ว แต่จะต้อง
ชัดเจนว่าขณะนี้เรากำลังพูดเรื่องอะไร ไม่ใช่มองอย่างพร่ำว่ามัวสับสน เมื่อพูด
เรื่องใด เราก็ต้องเจาะเรื่องนั้นให้ชัด จุดไหนคนยังไม่เข้าใจ เราเน้นที่จุดนั้น
โดยเฉพาะจุดที่เป็นแกนกลางของเรื่อง เฉพาะในกรณีนี้เรื่องอะไรที่ใหญ่ที่สุด

เป็นแกนของเรื่อง ก็คือเรื่องหลักการของพระพุทธศาสนาก็ต้องเน้นจุดหลักการของพระศาสนา ถ้าหลักการหมดไปแล้วพระศาสนาก็ไม่มี ส่วนเรื่องปริบทสังคมอะไรต่ออะไร เป็นเรื่องเก่าที่เราพูดอยู่เสมอในกรณีต่างๆ ทัวไป แม้แต่ในกรณีนี้อาตมาก็พูดอยู่ แต่ยังไม่ถึงเวลาแจกแจง เพราะแม้แต่จุดแกนคนก็ยังพรั่สับสน ที่จริงนั้นเพราะว่ามีความเสื่อมโทรมของกิจการพระศาสนาความย่อหย่อนอ่อนแอในวงการคณะสงฆ์ มีสภาพขาดการศึกษา จึงทำให้มีปัญหาอย่างนี้ขึ้น ทำให้แก้ไขได้ยากก็พูดอยู่ แต่ถือว่าเป็นเรื่องปริบท เราจะต้องชี้ให้ถูกว่าตัวประเด็นอยู่ที่ไหน เพราะเรามองในแง่ว่า คนจับประเด็นของเรื่องไม่ถูก จึงต้องย่ำตัวประเด็นไม่ใช่ไม่มองแงอื่น พูดสั้น ๆ ว่า จุดกลางของเรื่องก็ยังไม่รู้ว่าเป็นอะไรแล้วทำเป็นว่าจะพูดเรื่องปริบท เพราะอย่างนี้แหละเรื่องมันถึงได้วุ่น

ถ้าจะพูดถึงในแง่อื่น ก็ต้องเน้นในตอนที่จะแก้ปัญหา ตอนแรกต้องทำความเข้าใจแกนของเรื่องก่อน ตอนแก้ปัญหาจะมองเหตุปัจจัยให้ทั่วเราจึงมาพูดเรื่องปริบท ส่วนเรื่องหลักพระธรรมวินัยที่ว่าจะปรับไม่ปรับ อันนี้เป็นอีกเรื่องหนึ่ง นั่นแหละคือเรื่องการตีความ คนที่พูดอย่างนี้ ก็เพราะไปเข้าใจผิดในเรื่องการตีความ สำหรับขั้นการตีความที่จะให้เข้ากับปริบทของสังคมปัจจุบันนั้นจะต้องเข้าใจว่า เราจะทำอย่างนั้นได้ ก็ต้องมีตัวหลักการที่แน่นอนไว้ก่อน ถ้าเราไม่สามารถรักษาหลักการ (พระธรรมวินัย) นี้ไว้ได้แล้ว ทุกอย่างก็เคลื่อนคลาด จะไปพูดว่า ไม่เห็นความสำคัญของตัวหลักการนี้ไม่ได้ เพราะฉะนั้นต้องยึดตัวพระธรรมวินัยนี้ไว้ก่อน คือการรักษาตัวพระศาสนาไว้ อันนี้เป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก นี่กลับไม่เห็นความสำคัญและนี่ก็คือความ

สับสนกันและแยกไม่ออกระหว่างตัวหลักการที่แท้ ซึ่งจะต้องดำรงรักษาไว้กับการนำเอาหลักการนั้นมาให้ความหมายแก่สังคมหรือปัญหาปัจจุบัน เขาจะเอาสองอันเป็นอันเดียว ก็กลายเป็นการแก้หลักการของพระศาสนา แก่ธรรมเนียมให้เข้ากับสังคมปัจจุบันอย่างนี้พระพุทธศาสนาก็หมดสิ้นโดยวิธีการอย่างนี้ไม่มีเหลือ นี่เป็นการเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไม่รู้จักแยกแยะ

เพราะฉะนั้น ต้องแยกเป็น ๒ ประเด็น ขณะนี้ในกรณีโพธิรักษ์ต้องจับให้ได้ว่าปัญหาอยู่ที่ไหน ปัญหาอยู่ที่ต้องการรักษาหลักการของพระธรรมวินัยหรือรักษาศาตว์พระพุทธศาสนาไว้ให้ได้ ส่วนการปรับใช้เป็นอีกประเด็นหนึ่ง ถ้าเรารักษาตัวจริงไม่ได้ การที่จะนำมาใช้ประโยชน์ก็เป็นไปไม่ได้ ถ้าพระพุทธศาสนามีประโยชน์มีความหมายจริง ก็จะปรับใช้ได้เรื่อยหากพระพุทธศาสนาไม่มีประโยชน์จริงหรือไม่เป็นสัจธรรม ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ประเด็นจะเปลี่ยนไปเป็นว่าจะยังเอาไว้หรือจะทิ้งไปเสียเลย

อีกอย่างหนึ่ง เรื่องนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับความไม่ชัดเจน เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเท็จหรือความจริง ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับจริยธรรมขั้นพื้นฐานทีเดียว ถ้าเขารู้อยู่กับตัวว่าหลักการของพระพุทธศาสนาไม่ใช่เป็นอย่างนั้น แต่เขาก็จะพูดให้เป็นอย่างนั้นเพื่อสนองความต้องการส่วนตัวของเขา หรือเพื่อสนองอุดมการณ์ของกลุ่มของเขาก็ตาม อย่างนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องการตีความ และไม่ใช่เรื่องการปรับใช้ให้เหมาะกับบริบทของสังคม แต่เป็นเรื่องของความไม่ชัดเจนและเป็นการบิดเบือนหรือหลอกลวง ถ้าเขาเห็นว่าหลักการของพระพุทธศาสนาไม่จริงไม่ถูกต้อง เขาก็ควรพูดแสดงความเห็นออกมาตรงๆ อย่างนั้น

เรื่องนี้จะพูดชี้แจงไปก็จะยืดยาวมาก ขอพูดสั้น ๆ ว่า

๑. จะต้องว่ากันตรงไปตรงมา และว่ากันให้ชัดเจนในแต่ละเรื่องแต่ละแง่ โดยเฉพาะจะต้องทำจุดแกนกลางของเรื่องให้ชัดเจนก่อน แล้วโยงไปหาเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องจึงจะไม่พรั่มัวสับสน และไม่สร้างความผิดพลาดซ้อนขึ้นมาอีก

๒. อาตมามองปัญหาโพธิรักษ์เป็นเพียงบทแทรกและเป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งของปัญหาในสังคมของยุคสมัย ถ้ามองในแง่ภาพรวมของปัญหาสังคมและเศรษฐกิจ อาตมาจะไม่ให้ความสำคัญมากนัก เราจะเอาไปพูดแทรกบ้างในเรื่องปัญหาสังคมวงกว้างนี้ เราพูดอยู่แล้วอีกทีหนึ่งต่างหาก ไม่ใช่เป็นเรื่องเด่นใหญ่โตที่เราจะเอาปัญหาวงกว้างลงมาพ่วงตาม ความสำคัญเฉพาะของปัญหานี้อยู่ที่เรื่อง พระธรรมวินัย เป้าของเราอยู่ที่นั่น จึงมุ่งทำความเข้าใจกันในเรื่องนี้ให้ชัดเจน

๓. อาตมากลับมองว่า ความสำคัญของปัญหาโพธิรักษ์ในแง่สังคมอยู่ที่ท่าทีและการปฏิบัติของสังคมต่อปัญหานี้เอง โดยเฉพาะความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการศึกษาในการเตรียมคนให้พร้อมที่จะแก้ปัญหาและสร้างสรรค์สังคม เราประสบปัญหากับคนในระดับที่เรียกว่า ปัญญาชน ซึ่งเมื่อเกิดปัญหาอย่างนี้ขึ้นกลับเป็นพวกที่พรั่มัวสับสนเสียเอง ซึ่งนอกจากไม่ช่วยแก้ปัญหาแล้วยังพาคนอื่นให้สับสนยิ่งขึ้น สภาพที่ปรากฏชัดคือความไม่ตรงไปตรงมาต่อการพิจารณาปัญหา การไม่มุ่งสู่จุดประเด็น และการไม่ทำความเข้าใจในแต่ละเรื่อง แต่ละแง่ให้กระจ่างแจ้งเป็นเรื่อง ๆ เป็น

แง่ๆ ไป เมื่อแต่ละเรื่อง แต่ละแง่ไม่ชัดเจนแล้วเอามาโยงกันก็กลายเป็นความสับสนคลุมเครือ ทำให้แก้ปัญหาของชีวิตและสังคมไม่ได้ ในการที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมกันไป จะต้องฝึกคนให้คิดให้ชัดพูดให้ชัดตรงเรื่องและชัดเจนในแต่ละเรื่องแต่ละแง่ เมื่อแต่ละเรื่องแต่ละแง่ชัดเจนแล้วจับมาโยงกันก็ไม่สับสนคลุมเครือ การแก้ปัญหาจึงจะสำเร็จด้วยดี

ก่อนหน้านี้จะมีการเคลื่อนไหวกรณีสันติอโศก กลุ่มสันติอโศกเคยถูกจัดอยู่ในกลุ่มพุทธใหม่ อย่างเช่นสำนักสวนโมกข์ของอาจารย์พุทธทาส สำนักวัดพระธรรมกาย อะไรต่าง ๆ วันดีคืนดี ก็มีหนังสือ มีอะไรต่าง ๆ ออกมาวิพากษ์สันติอโศก แยกออกมาว่านี่ไม่ใช่พุทธใหม่ นี่กลายเป็นกลุ่มที่กำลังทำผิดพระธรรมวินัย แล้วก็ดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นขั้นตอน พอเราหันกลับมามองด้านพุทธศาสนา ซึ่งแน่นอนการรับรู้ไม่มากนัก ปัญหาประการหนึ่งที่เกิดขึ้นมากก็คือความสับสน ปัจจุบันก็ต้องมาแก้ไขกันเรื่องความสับสน คำถามก็คือ มีทางใดใหม่ที่ว่า ถ้าเกิดกรณีแบบนี้ขึ้นอีก จะมีทางป้องกันไม่ให้เกิดความแปรปรวนอย่างนี้ หรือให้น้อยลงหรือไม่ปล่อยให้ปัญหาลุกลาม

(พระเทพเวที) อย่างนี้เราต้องมองปัญหาหลายชั้น แน่นนอนละในแง่ของการแก้ปัญหาพื้นฐาน ก็คือต้องแก้ไขแต่ต้นมือ ไม่ใช่ปล่อยให้เรื่องลุกลามมา ซึ่งการที่เป็นอย่างนี้ เราก็ยอมโทษคณะสงฆ์ด้วย ในแง่ความย่อหย่อนอ่อนแอ ในด้านการปกครองพยายามหลีกเลี่ยงปัญหาโดยคิดไปว่า เรื่องที่เกิดขึ้นเดี๋ยวมันจะเงียบหายไปเอง อะไรเหล่านี้ จนกระทั่งเรื่องบานปลายลุกลาม อันนั้นก็เป็นส่วนหนึ่งในแง่ของการแก้ปัญหาตามหลักธรรมดา เป็นเรื่องพื้นฐาน

ที่นี้ในแง่ระยะยาว มันสื่อถึงเรื่องระดับความเข้าใจของประชาชน แม้ในหมู่ชาวพุทธ ในแง่ของความรู้ความเข้าใจ ในแง่ของทัศนคติอะไรต่าง ๆ แล้วก็พื้นฐานกว่านั้น แม้แต่ในหมู่พระสงฆ์เอง ในเรื่องการศึกษา สิ่งเหล่านี้ มันพันไปหมด ว่าเฉพาะในแง่ของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เราจะเห็นได้ว่าบุคคลที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจน้อย เมื่อเรื่องเกิดขึ้นมา แล้วก็สับสนไม่สามารถแยกประเด็นได้ ไม่สามารถจับจุดของปัญหาได้ ทำให้สับสนไขว้เขวมาก แล้วในแง่ของทัศนคติก็คือว่า ชาวพุทธเรามีปัญหาอันหนึ่งที่อาตมาย้ายอยู่เสมอ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวพันกับเรื่องสังคมนี้มาก ก็คือท่าทีของการที่เห็นการวางเฉยเป็นการปฏิบัติที่ถูกต้อง คือเมื่อมีอะไรเกิดขึ้น ถ้าหากว่าเฉยไม่เอาเรื่องเอาราวก็ถือว่า มีกิเลสน้อย ซึ่งเป็นการผิดหลักการของพระพุทธศาสนามาก

เราจะเห็นว่า พระพุทธเจ้าเป็นตัวอย่างของการมีท่าทีที่ว่า ให้เอาใจใส่ในความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นซึ่งจะต้องแก้ไข โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นแก่สงฆ์และส่วนรวม ต้องพยายามคิดแก้ไข ดิ้นตัวลุกขึ้นมาแก้ไขอย่างหลักอปริหานิยกรรณ ก็เป็นตัวอย่างของการที่ว่า มีเรื่องแล้วต้องมาประชุมกันช่วยกันคิดแก้ปัญหา หรือว่าพระอรหันต์ทั้งหลาย เวลาที่มีเรื่องมีปัญหาแก่พระธรรมวินัย กระทบกระเทือนพระธรรมวินัย ท่านจะไม่อยู่นิ่งเฉย จะเป็นผู้เริ่มต้น พระอรหันต์จะเป็นผู้เริ่มต้นในการที่จะยกเรื่องขึ้นมาพิจารณาในการแก้ปัญหา ในการสังคายนา พระอรหันต์ก็ทำเป็นตัวอย่างมาแล้ว

แต่ในยุคนี้มองได้ว่า ชาวพุทธไทยเราน่าจะมีทัศนคติที่คลาดเคลื่อนจากหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา คือ ไปมองเห็นการเฉยเป็นเรื่องที่ดี ซึ่งการ

เจยนี้อาจจะเป็นการเจยด้วยความไม่รู้ที่ทางพระเรียกว่า อัญญาเนกขา ไม่ใช่เจยพร้อมที่จะปฏิบัติซึ่งเป็นอุเบกขาที่แท้จริง เจยโดยธรรมด้วยปัญญา เจยด้วยปัญญาที่รู้เข้าใจความเป็นจริงและพร้อมที่จะแก้ไขปัญหานั้นจึงหะของมัน อันนี้เป็นเรื่องของทัศนคติ

พื้นฐานไปกว่านั้นก็คือ พระสงฆ์เอง อาตมาได้พูดอยู่เสมอว่า สภาพการพระศาสนาที่ผ่านมาเสื่อมโทรมจะต้องเร่งแก้ไขปรับปรุงรากฐานของปัญหาก็คือ สภาพที่ขาดการศึกษาพระเนรจำนวนมากบวชเข้ามาแล้วไม่ได้เล่าเรียนธรรมวินัย การจัดการศึกษาไม่ค่อยได้มีการเร่งรัดเอาใจใส่กันอย่างจริงจัง

พระเนรบวชเข้ามาแล้ว หนึ่ง ความรู้สึกมีส่วนร่วมในพระศาสนา เป็นเจ้าของศาสนา มีความรักต่อพระศาสนาก็ไม่ค่อยมี มีปัญหาอะไรเกิดขึ้นในวงการพระศาสนา เช่น อย่างกรณีโพธิ์รักษ์นี้ ก็ไม่รู้ไม่สนใจ สอง ความตระหนักในหน้าที่ของตนต่อชีวิตของตน ต่อวัดของตน ต่อพระศาสนา ต่อประชาชนไม่ค่อยมี ความรู้ตระหนักในหน้าที่ หน้าที่ของเราต่อประชาชนคืออะไร การให้ความรู้ความเข้าใจให้ธรรมะไม่ค่อยมี และอาจเข้าใจผิด ถึงกับว่าตนนี้พอบวชมาเป็นผู้รับทานที่ชาวบ้านถวาย และเมื่อเขาถวาย เขาก็ได้บุญไปมองแค่นี้ไม่คิดว่าตนมีหน้าที่ในการให้ธรรมเป็นผู้นำทางจิตใจและเป็นผู้นำทางปัญญาของประชาชน ถ้าอย่างนี้แล้วก็เป็นการเสื่อมในความตระหนักในหน้าที่ เราได้เห็นว่าการขาดอันนี้มาก แล้วก็สามการไม่มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ต่อหน้าที่เหล่านี้ ปัจจุบันนี้ก็ค่อนข้างชัดเจนอยู่แล้วว่าสภาพนี้เกิดขึ้นทั่ว ๆ ไป ฉะนั้นมันจึงเป็นปัจจัยพื้นฐาน เป็นโอกาสที่จะให้ช่อง

แก้การขยายตัวของปัญหา

ทีนี้สิ่งเหล่านี้เกิดจากอะไร ก็เกิดจากการให้การศึกษาที่ผิดพลาดหรือ ย่อหย่อนอ่อนแอ ตลอดจนการไร้การศึกษา บวชเข้ามาแล้วไม่ได้เล่าเรียน ในแง่การให้การศึกษาที่ผิดพลาด ปัญหาอยู่ที่หลักสูตรน่าจะบกพร่องที่ไม่สามารถสร้างจิตสำนึกอะไรต่าง ๆ เหล่านี้ขึ้นมาได้ นอกจากนั้นสภาพความ ย่อหย่อนในทางการศึกษานี้ ยังส่งผลสะท้อนตามมาอีก คือ

หนึ่ง เมื่อตัวเองไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนธรรมวินัย บวชเข้ามาแล้วก็ไม่รู้ว่ ตัวเองจะต้องปฏิบัติอะไรยังไง ไม่รู้ว่าจะอะไรถูกอะไรผิด เมื่อไม่มีความรู้ที่จะ เป็นตัวนำในการประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง ก็ปฏิบัติไม่ถูก ไปปฏิบัติผิด เมื่อ ปฏิบัติผิดพลาดไป ก็เกิดความเสื่อมเสียแก่ส่วนรวมตนเองก็ไม่ได้ประโยชน์ จากธรรมวินัยจากพระศาสนา

สอง นอกจากตัวเองไม่ได้รับประโยชน์จากพระศาสนาและไม่สามารถ เอาพระศาสนามาทำประโยชน์แก่สังคมได้แล้ว นอกจากนั้น เมื่อตัวเอง ประพฤติผิดพลาดเสื่อมเสียแล้ว ต่อมาคนที่รู้จักพระพุทธศาสนาหรือ บุคคลภายนอกมาเห็นความเสื่อมนี้ก็ยกขึ้นโจมตี ในการยกขึ้นมาโจมตีนั้น ก็จะมีผู้โจมตีด้วยหวังดีบ้าง ผู้โจมตีโดยไม่หวังดีบ้าง ผู้โจมตีโดยไม่หวังดี ก็มองในแง่ว่า เอามาเป็นเครื่องมือในการที่จะสนองประโยชน์ของเขาสนอง ความมุ่งหมาย ไม่ว่าจะเป็นการทำตัวของเขาให้เด่นขึ้น เชิดชูหมู่ของเขาเอง ขึ้นก็ตาม หรือว่าจะทำลายประการใดประการหนึ่งก็ตาม ก็ทำได้และสิ่งที่เขา หยิบยกขึ้นมาเป็นเครื่องโจมตีนั้น ก็เป็นสภาพที่เป็นจริงเสียด้วย เมื่อเขาโจมตี

คนก็เห็นตามว่าเป็นอย่างนั้น ก็กลายเป็นเหยื่อของการโจมตี

สาม พอเขาโจมตีแล้ว ตัวไม่มีการศึกษา ไม่มีความรู้ทางธรรมวินัย ตัวเองก็ไม่สามารถไปตอบชี้แจงเขาได้ เพราะไม่มีความรู้ที่จะชี้แจง ก็เป็นผลเสียซับซ้อน

สี่ ต่อมาบุคคลกลุ่มนั้นนอกจากจะโจมตีแล้ว เขายังแสดงหลักคำสอนอะไรของเขาที่ผิดพลาดขึ้นมาด้วยเมื่อพระเถรไม่มีการศึกษา ก็ไม่รู้อีกที่จะไปวินิจฉัยว่าสิ่งนั้นถูกหรือผิดก็กลายเป็นผลเสียประการต่อมา คือไม่สามารถไปแก้ไขสิ่งผิดพลาดที่เกิดขึ้นในพระศาสนา เป็นความเสียหายสืบต่อกันเป็นทอดๆ เต็มไปหมด อันนี้ก็คือสภาพที่เป็นอยู่ ถ้าเราจะมองในแง่การแก้ปัญหา เราจะต้องมองในวงกว้างขึ้น

นอกจากปัญหาภายในคณะสงฆ์อย่างที่ท่านให้ความเห็นมาแล้ว พุทธบริษัทอื่น ๆ นอกจากพระสงฆ์ โดยเฉพาะพุทธศาสนิกไทยเรา มีปัญหาอะไร หรือว่ามีส่วนที่ทำให้เกิดปัญหาเหล่านี้ด้วยใช่หรือไม่

(พระเทพเวที) ในแง่มองมุมกว้างเกี่ยวกับสังคมไทยทั่วไป อาตมามองดูว่าประชาชนตลอดจนกระทั่งผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบต่อสังคมนี้ ทั้งที่เป็นผู้นำทางสติปัญญา และผู้นำในทางการเมือง ได้เกี่ยวข้องและมีความรู้ความเข้าใจกับเรื่องนี้อย่างไร และได้มองเห็นว่า คนไม่ค่อยเข้าใจเรื่องดี ทำให้มองภาพสะท้อนไปได้หลายอย่าง คือ เรามองว่าประชาชนทั่วไปในระดับหนึ่ง ก็ไม่มีแนววิธีปฏิบัติต่อข่าวสารข้อมูล กลายเป็นตัวตื่นเต้นตัวกระโดดโลดเต้นไปตาม

ข่าวสารข้อมูลที่มากระทบเข้าถึงตัวโดยไม่เป็นเจ้านายของข่าวสารข้อมูลที่จะเป็นผู้สามารถที่จะไปพิจารณาพิจารณาสืบสาวและสืบค้นหาความจริงในสิ่งที่ เป็นข่าวสารข้อมูลนั้น ลักษณะอย่างนี้เป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วง เพราะว่าในเวลานี้เรากำลังก้าวเข้าสู่ยุคที่เรียกว่าข่าวสารข้อมูล ถึงแม้ประเทศไทยจะยังไม่ ได้มีความเจริญอะไรมากในด้านนี้ แต่ก็กำลังตามเขาในเรื่องเหล่านี้

ในขณะที่ประเทศพัฒนาแล้วกำลังก้าวเข้าสู่ยุคข่าวสารข้อมูล เรา กำลังรับรู้กันด้วยท่าทีและความไม่พร้อม ท่าทีที่ไม่ถูกต้องและสภาพจิตใจ และปัญญาที่ไม่พร้อม คือมีลักษณะของการตื่นเต้นตามข้อมูลเท่านั้น ไม่ใช่ ลักษณะที่ว่าเป็นผู้สามารถที่จะไตร่ตรองรับข้อมูลอย่างเป็นเจ้าเป็นนายของ ข้อมูล ที่จะรู้เข้าใจเท่านั้น และนำไปใช้ประโยชน์ได้ถูกต้องทั่ว ๆ ไปก็เป็นอย่างนี้

คราวนี้เองในแง่ของคนที่ได้รับผิดชอบในทางสังคม แม้แต่ในระดับของ ปัญญาชน คนระดับนี้ก็รับรู้ข่าวสารข้อมูล โดยมีลักษณะคล้ายประชาชนเข้า ไปอีก คือ ไม่ได้มีการสืบสวนค้นคว้าหาความจริงในเรื่องเหล่านี้ให้ชัดเจน โดยเฉพาะเมื่อจะแสดงออกว่า ตนมีความรับผิดชอบต่อสังคม การแสดงความ รับผิดชอบต่อสังคมเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ก็เป็นเรื่องที่ดี แต่อีกอย่างหนึ่งซึ่งเป็น พื้นฐานที่สำคัญกว่านั้นก็คือ การแสดงออกอย่างมีความรับผิดชอบและอย่าง ได้ผล การที่จะได้ผลอย่างที่ว่าและมีความรับผิดชอบก็คือ การที่จะต้องศึกษา ให้เข้าใจเรื่องนั้นเป็นอย่างดี ในขั้นที่หนึ่ง เราอาจจะรับข่าวสารข้อมูลจาก สื่อมวลชนเป็นต้น แต่แค่นี้พอหรือ สำหรับจะรับผิดชอบต่อสังคมและจะแสดง ออกเมื่อถึงขั้นจะแสดงออก เราจะต้องศึกษาเรื่องนั้นให้ชัดเจน ใครว่ายังไ่ อันนี้ มีเหตุ มีผล มีเรื่องราวเป็นมาอย่างไร ถ้าเป็นปัญหาเกี่ยวกับธรรมวินัย

ธรรมวินัยคืออะไร เป็นอย่างไร ปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ธรรมวินัย คือปัญหาอย่างไรที่ ท่านโพธิรักษ์ทำอย่างนี้ เป็นยังงี้จึงเรียกว่าเป็นปัญหาธรรมวินัย คนเหล่านี้ โดยมาก แม้แต่ผู้ที่เรียกตนเองว่าปัญญาชน เท่าที่เห็นยังไม่ได้ศึกษาเรื่องราวก็ พุดออกไป เป็นการทำให้ประชาชนยิ่งสับสนไขว้เขวมากขึ้นแล้วกลายเป็นตัวนำ ประชาชนไปในทางที่ผิดพลาด

อันนี้ คือสภาพสังคมในวงกว้างทำให้เห็นว่า เราเข้าสู่ยุคข่าวสารข้อมูล กันอย่างไร ถ้าก้าวหน้าไปในลักษณะนี้แล้วจะไปรอดหรือ จะนำสังคมไปได้ ด้วยดีอย่างไร อันนี้ก็เป็นเครื่องโยงไปถึงการศึกษาของคนและประชาชนตลอด จนกระทั่งการสร้างปัญญาชนต่อไปด้วยว่า เราควรจะให้การศึกษาแก่ ปัญญาชนอย่างไร เพื่อสร้างคนให้พร้อมที่จะมาดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง และสามารถนำสังคมของตนเองในยุคของข่าวสารข้อมูล นี่ก็เป็นข้อพิจารณา ต่าง ๆ ที่เราต้องมอง เพราะว่ามันศึกษาและปัญญาชนต่าง ๆ เวลาพุดถึงเรื่อง ของวิชาการสมัยใหม่ อาจจะต้องพยายามศึกษาเรื่องให้ชัดเจนหน่อย แต่ เวลา มองเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา อาจจะเห็นเป็นเรื่อง เก่า ๆ บางคนอาจจะนึกว่าเป็นเรื่องล้าหลัง เป็นเรื่องไม่สลักสำคัญนัก จะพุด อะไรก็ได้ โดยนึกเอาว่า อาจจะเป็นอย่างนั้น โดยไม่ต้องไปศึกษาให้เข้าใจ

สมัยหนึ่ง ในขณะที่เรากำลังก้าวเข้าสู่ยุคของความเจริญและเราตามฝรั่ง มาก เราเห็นวัฒนธรรมอะไรต่ออะไรของเราเป็นเรื่องล้าหลัง เป็นเรื่องเก่า ๆ จะ เห็นชัดว่า คนที่ถือว่าเป็นผู้ที่สมัยใหม่มีสติปัญญาเป็นผู้นำเป็นปัญญาชนใน สมัยนั้น ถ้าพุดถึงเรื่องศาสนาในลักษณะที่งก ๆ เขิน ๆ ผิด ๆ พลาด ๆ ให้มัน วิปริตผิดเพี้ยนแล้วรู้สึกโก้ มันเคยมีอย่างนี้นะ คือถ้าพุดเรื่องศาสนา เรื่องเก่า ๆ

ของตัวเองแล้วเพราะฉันเป็นคนมีความรู้แบบสมัยใหม่ทันต่อโลกตะวันตกอะไร
นี่เพราะเอาความหมายของความเจริญไปผนวกเข้ากับความเป็นสิ่งที่มาจาก
ตะวันตก ถ้าเป็นเรื่องเหล่านั้น พูดออกมาด้วยความรู้สึกถือว่าฉันรู้ แต่ถ้าพูด
ถึงสิ่งที่เป็นเรื่องของตัวเอง เรื่องในประเทศ เรื่องศาสนา ถ้าแสดงว่าไม่รู้นี่ก็
พูดออกมาโดยผิด ๆ พลาด ๆ งก ๆ เงิน ๆ ทำให้มันเพี้ยนไปบ้างนี่ก็ได้

แต่ถ้าเป็นฝ่ายคนในวัฒนธรรมเดิมของไทย ถ้าไปพูดเรื่องสมัยใหม่
แล้วจะต้องระวังตัว พูดผิด ๆ พลาด ๆ นิดหน่อย แล้วถูกดูถูกดูหมิ่นใช่ไหม
แล้วจะเอาเรื่องของตัวเองที่รู้ดีไปพูดเขาก็ไม่ให้เกียรติ เพราะเป็นเรื่องที่ไม่
ทันสมัยใช่ไหม อย่างนี้เป็นต้น สภาพอย่างนี้อาจจะหลงเหลืออยู่บ้างเป็นเรื่อง
ที่ต้องแก้ไขกันต่อไป รวมแล้วก็เป็นเรื่องของการที่ว่าจะเตรียมคนให้พร้อม
สำหรับการก้าวไปสู่สังคมในยุคของข่าวสารข้อมูลอย่างไร ให้เป็นการก้าวไป
ด้วยดี นำสังคมไปในทางที่จะแก้ปัญหาได้หรือสร้างสรรค์ให้ก้าวหน้าไปใน
ทางที่ถูกต้องต่อไป

กรณีสื่อมวลชน เพราะว่าบทบาทของสื่อมวลชนช่วงเหตุการณ์เรื่อง
สันติอโศกนี้ สื่อมวลชนเข้ามามีบทบาทค่อนข้างสูงและเป็นบทบาทที่
กระตือรือร้นในวงกว้าง ตามธรรมชาติของท่านแล้ว มองว่า บทบาท
ของสื่อมวลชนต่อการพระศาสนา ควรจะมีบทบาทอย่างไร แล้วถ้า
สรุปจากเหตุการณ์ครั้งนี้ มีอะไรใหม่ທີ່คิดว่าสื่อมวลชนจะต้องปรับปรุง
บทบาทของตนเอง

(พระเทพเวที) สื่อมวลชนก็มีอย่างหนึ่ง คือความรู้สึกรับผิดชอบต่อหน้าที่

ของตนเอง การทำหน้าที่ให้ถูกต้องให้ได้ผลดีแก่สังคม ความรู้สึกรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ของตน รวมไปถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ความรับผิดชอบต่อ ประชาชน ถ้ามีจิตสำนึกนี้อยู่เสมอ หนักแน่นในจิตสำนึกนี้เด่นขึ้นมา ก็จะทำ หน้าที่ได้ดีขึ้น มีเรื่องที่น่าพิศวงในแง่หนึ่งก็คือ เรื่องผลประโยชน์จากการขาย ข้าว อย่าเป็นเพียงแต่ให้ได้ว่าตื่นเต้นมาล่อใจคนซื้อ ในแง่หนึ่งเราก็เห็นใจ แต่ก็เป็นลักษณะที่มีอยู่เรื่อย เราควรจะทำอย่างไรให้ตัวจิตสำนึกในการทำ หน้าที่มันเด่นขึ้นมาเป็นตัวคุมการหาผลประโยชน์ถ้าทำได้อย่างนั้น มันก็จะดีขึ้น อย่างน้อยก็จะเป็นตัวยังให้การหาผลประโยชน์จากชาวนั้นไม่ถึงกับเกิดผล เสียหาย คือว่าเอาละในแง่ของการขายข้าวตื่นเต้น ถ้าความตื่นเต้นนั้นไม่ เสียหายก็ขายได้ดีขึ้น และไม่กระทบผลประโยชน์ของส่วนรวม อันนี้เป็นเรื่อง สำคัญ คือถ้ามีความรู้สึกตระหนักในความรับผิดชอบต่อหน้าที่และต่อสังคม ต่อประชาชน ก็ทำให้ความระมัดระวังในการเสนอขายให้เป็นไปด้วยความ เข้าใจถ่องแท้ถูกต้อง และก็เป็นทางของการใช้ปัญญาพิจารณาเรื่องให้ รอบคอบขึ้น

นอกจากนั้น เมื่อไปสัมภาษณ์ก็มักจะไปสอบถามเพียงหาถ้อยคำที่จะจี ความสนใจเท่านั้น เพื่อให้คนตื่นเต้น แต่ไม่เข้าถึงความจริงเลย หมายความว่า เมื่อเข้าไปหาบุคคลหรือแหล่งข่าวก็ต้องชักต้องลวงเอาความจริงให้ได้ข้อมูล ให้ได้เหตุได้ผลเพื่อเป็นทางเจริญปัญญาของประชาชนด้วยเพราะว่าสื่อมวลชน มีบทบาทในการให้การศึกษาแก่ประชาชนอย่างสำคัญยิ่งในปัจจุบัน การให้การ ศึกษา ก็หมายถึง การที่จะช่วยเป็นทางพัฒนาปัญญาของประชาชน ให้ ประชาชนได้ช่องได้โอกาสที่จะได้ใช้ปัญญาพิจารณาโดยมีข่าวสารข้อมูลที่

ถูกต้องชัดเจนตรงประเด็นเข้าถึงแก่นของปัญหา

ในแง่ของพุทธศาสนิกเอง เมื่อจำเป็นต้องรับข่าวสารทุกวัน เมื่อที่ท่านได้ให้ทรงชนะเกี่ยวกับการเป็นเจ้านายของข่าวสารข้อมูลแล้วส่วนหนึ่งอยากให้ท่านแจ้งให้เป็นรูปธรรมเพิ่มเติมสักนิดว่า ท่าที่ต่อการรับข่าวสารข้อมูลควรจะเป็นอย่างไร

(พระเทพเวที) หนึ่งก็คือ รู้เท่าทันต่อการนำเสนอข่าว ถ้าเป็นเรื่องตื้นตื้นก็ไม่ไวยวายไปตามรู้ทันว่านี่เป็นการเขียนข่าวให้ตื้นตื้น คนมักมีลักษณะตื้นตื้น พอเขาเสนอข่าวตื้นตื้นมาตัวก็ตื้นตื้นไปเลย แล้วก็เอาข่าวนั้นไปพูดไปขยายอีก คือ มีลักษณะของการรับข่าว ๒ อย่าง คือ หนึ่งรับแล้วตื้นตื้นไปตามสองรับเอามาเป็นข้อมูลในการพินิจพิจารณาใช้ปัญญา โดยระงับการแพร่กระจายความตื้นตื้นออกแต่หันกลับมาคุมความตื้นตื้นแล้วก็พิจารณาหาข้อเท็จจริงและสืบสาวราวเรื่อง

ขั้นต่อไปคือ การที่ทำไมหยุดอยู่แค่ข่าวสารข้อมูลที่มาจากสื่อมวลชนแต่จะหาความรู้ความเข้าใจอะไรที่นอกเหนือจากนั้นต่อไป นอกจากนั้นก็คือ ถ้าหากว่าเราจะต้องมีการแสดงออก ก็ต้องมีความรับผิดชอบมากยิ่งขึ้นในการที่จะหาความจริงให้ได้ชัดเจนมากกว่านั้น เราจะหาได้อย่างไร ถึงตอนนี้เราไม่โทษแต่ประชาชน หรือแม้แต่ปัญญาชนเราต้องโทษแหล่งที่ควรจะเป็นผู้ให้ข่าวสารข้อมูลด้วย

อาตมามองว่า ทางสถาบันสงฆ์เอง ไม่ได้มีความพร้อมที่จะให้ข่าวสารข้อมูล เมื่อเขาต้องการความรู้ความเข้าใจ เราก็ต้องพร้อมที่จะให้ข้อมูล เมื่อ

เรื่องเกิดขึ้น รู้อยู่แล้วว่าคนสนใจ ก็ต้องมีข้อมูลที่พร้อม รีบออกข่าวสารให้ นี่ก็เป็นอีกด้านหนึ่งคือมองกลับมาทางสถาบันสงฆ์ ก็มีความไม่พร้อมในการแก้ปัญหา ความไม่พร้อมในเรื่องของการให้ความรู้ความเข้าใจ การให้ข่าวสาร ข้อมูลทำให้เห็นว่า คณะสงฆ์ยังมีความไม่พร้อมในการที่จะดำเนินไปด้วยดี ในยุคข่าวสารข้อมูลนี้ เป็นความบกพร่องมาก รวมแล้วก็ซึ่งกันและกัน คือฝ่าย สอนองให้ก็ควรที่จะมีให้ แต่ถ้าฝ่ายสอนองไม่มีให้ ฝ่ายผู้ที่รับนี้ก็ควรจะต้องเพียร พยายามหาข้อมูลและใช้สติปัญญาให้มาก

อีกอย่างหนึ่งที่อยากจะพูดก็คือเรื่อง การปฏิบัติต่อปัญหา ซึ่งแสดงถึงความพร้อมที่เกิดจากการศึกษาด้วยก็อย่างที่ว่ามาแล้ว คือความพหุ และจับเรื่องปะปนมั่ว ๆ ไม่แยกให้ชัดเป็นอัน ๆ ว่า เรากำลังพูดถึงจุดไหนก็ต้อง ให้ชัดในจุดนั้น อย่างที่อาตมามองผู้วิจารณ์ที่ว่าทำไมอาตมามองแต่เรื่อง ธรรมวินัย ไม่มองเรื่องอื่น เรากำลังพูดเรื่องอะไร เราก็ต้องให้ชัดในเรื่องนั้น แล้วเราจะก้าวไปสู่แง่ไหน เราก็พูดในแง่ไหน ให้ชัดเป็นเรื่อง ๆ ไป แล้วจึงโยง กันอีกทีหนึ่ง และโยงกันให้รอบไปเลย ไม่ใช่พูดเรื่องนี้ออกไปเรื่องโน้น ทำให้ พหุทำให้สับสนซึ่งเป็นกันมาก ไม่ใช่เฉพาะปัญหาในเรื่องนี้เท่านั้น

อาตมากำลังมองว่า ปัญญาชนของเราผู้มีการศึกษาขณะนี้ กำลังมี ปัญหามากในเรื่องนี้ คือพูดจับประเด็นไม่อยู่ในเรื่องพูดไม่ตรงเรื่อง ไม่พูดใน แ่งนั้น ๆ ให้ชัดเป็นอย่าง ๆ ไป พอจื๊วเรื่องนี้ออกไปเรื่องโน้นก็ ออกไปเรื่องโน้นก็ แล้วก็สับสน เป็นความสับสนที่เริ่มต้นจากความสับสนในทางความคิดของ ตนเอง อันนี้ก็เป็นลักษณะหนึ่งที่แสดงถึงความไม่พร้อมในการที่จะก้าวไปใน ยุคข่าวสารข้อมูล ไม่พร้อมที่จะนำสังคมไปได้ด้วยดี อาตมาอาจจะมองในแง่

ร้ายเกินไปก็ได้ แต่เป็นข้อสังเกตอันหนึ่ง

อาจคาดได้ว่า การดำเนินกิจกรรมของโพธิรักษ์ในอนาคต ก็คงจะทำ
ในลักษณะของการอ้างอิงพระพุทธศาสนา โดยอาจตั้งกลุ่มของตนต่าง
หาก แต่ยังอิงพระพุทธศาสนาเหมือนเดิม ผมมีความรู้สึกว่าอาจก่อให้เกิด
ปัญหาอีกชั้นหนึ่งขึ้นมา

(พระเทพเวที) ก็อาจจะเป็นปัญหาอีกลักษณะหนึ่ง แต่เรายังไม่ชัดเจนว่า
เรื่องจะดำเนินไปอย่างไร แม้แต่การสิกขของท่านโพธิรักษ์ ก็ยังเป็นปัญหาในแง่
กฎหมาย การพิจารณาคดีของทางบ้านเมืองก็ยังไม่ชัดเจนว่าจะจบสิ้นลงใน
รูปไหน อย่างไรก็ตามสำหรับตัวท่านโพธิรักษ์นั้น อาตมามีความเชื่อน้อยกว่า
ลูกศิษย์ในสันติอโศก คืออาตมามีความเชื่อในศิษย์ของสันติอโศกหลายคนว่า
เป็นคนมีความตั้งใจจริงในการทำความดี แต่สำหรับท่านโพธิรักษ์ มีเหตุ
ให้สงสัยในความไม่ซื่อตรงหลายอย่าง คนที่ตั้งใจทำดีนั้น ถ้าไม่มีความรู้
เข้าใจหลักที่จะเท่าทันเขา และถ้ามีลักษณะจิตใจแบบที่ต้องพึ่งพา ก็จะถูก
ชักจูงหรือแม้กระทั่งกลายเป็นเครื่องมือของคนฉลาดที่ไม่ซื่อตรงไปได้ง่าย ๆ

ทีนี้ ทำอย่างไรจึงจะให้คนเหล่านี้เป็นอิสระขึ้นมา เมื่อมองว่าท่าน
โพธิรักษ์สอนพระธรรมวินัยผิด ไม่ใช่หลักการของพระพุทธศาสนา ก็มีปัญห
ว่า ทำอย่างไรจะให้คนเหล่านี้ ซึ่งมีความปรารถนาดี ตั้งใจดี หันมาดำเนิน
ในแนวทางที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ในแง่นี้คำตอบก็คือ จะต้องให้
การศึกษาปัญหาก็คือ หนึ่ง ตัวเขาเองจะยอมรับฟังผู้อื่นหรือศึกษาอย่างเป็น
กลาง ๆ หรือไม่ ถ้าหากเขาเปิดใจศึกษาให้เห็นตามที่พระพุทธเจ้าสอนแท้ ๆ

โดยไม่ใช่เพียงจะเอามาประกอบบัญญัติของท่านโพธิรักษ์ก็เป็นสิ่งที่ดี สอง
ใครจะให้การศึกษามาก อันนี้ก็ปัญหา อาตมาก็พูดมาตั้งแต่ต้นแล้วว่า
ขณะนี้เรากำลังอยู่ในภาวะเสื่อมโทรมของการพระศาสนา ภาวะเสื่อมโทรม
มันเป็นทั้งเหตุต้นตอ และมันก็เป็นตัวการในปัจจุบันที่จะทำให้การแก้ไข
ปัญหาเป็นไปได้ยาก ถ้าไม่มีความเสื่อมโทรม ปัญหาย่างโพธิรักษ์ก็ไม่เกิดขึ้น
ซึ่งอันนี้อาตมาก็ย้าอู้อยู่เสมอ

เมื่ออยู่ในภาวะเสื่อมโทรม การที่จะให้การศึกษอะไรต่ออะไร
ก็เป็นไปได้ยาก เราก็เลยมีปัญหาต้องคิดกันต่อไปมาก แต่ด้านหนึ่งที่เราจะต้อง
แก้ปัญหาก็คือ การเร่งรัดปรับปรุงการพระศาสนาทั่วไป โดยเฉพาะปัญหาการ
ให้การศึกษากฎีกา สามเณร อันนี้อาตมาถือว่าเป็นรากฐานที่สำคัญ ส่วน
ที่เน้นต่อมา ถึงแม้จะไม่เกิดปัญหาสันติอโศกก็พูดอยู่เสมอ นั่นคือ การศึกษา
ของประชาชน อย่างไรก็ตามที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือ เรื่องการศึกษาของภิกษุ
สามเณร ซึ่งทำอะไรจะให้ได้ผล ในแง่ที่ว่า ทำอย่างไรจะให้ภิกษุสามเณร
มีความรู้สึกเป็นส่วนร่วมในพระศาสนา เป็นเจ้าของศาสนา รักพระศาสนา
รู้ตระหนักในหน้าที่ของตนต่อประชาชน ต่อวัด ต่อพระศาสนา มีความรู้สึกที่
จะรับผิดชอบ แล้วก็มีความรู้ที่จะประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้อง สามารถเอา
พระศาสนามาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ชีวิตของตน แก่สังคมและสามารถที่จะ
แสดงตัวให้มีคุณค่าเป็นผู้นำในสังคมได้ ตลอดจนกระทั่งว่า มีอะไรเสียหาย
เกิดขึ้น ก็พร้อมที่จะร่วมในการแก้ปัญหา ในการชี้แจงแก้ไข ทำความเข้าใจ
เป็นต้น อันนี้เป็นปัญหาที่ต้องเร่งรัดจัดทำต่อไป

ทราบว่า ท่านเป็นประธานร่างนโยบายและแผนการศึกษาของสงฆ์

กระผมขอกราบเรียนถามถึงหลักการสำคัญที่จะเป็นแนวทางในการปรับปรุงการศึกษาของพระสงฆ์และสามเณร

(พระเทพเวที) ก็พูดได้หลายแง่ แต่ข้อแรกที่สุดก็คือ เราจะแก้ไขปัญหา โดยยอมรับความจริงของสภาพที่เป็นอยู่ด้วย ในความหมายนี้ก็คือเราต้องดูว่าสภาพการศึกษาของพระสงฆ์ปัจจุบันเป็นอย่างไรเกิดจากเงื่อนไขทางสังคมของไทยอย่างไร

การศึกษาของพระสงฆ์นี้ โดยหลักการของพระศาสนาก็เพื่อให้พระสงฆ์มีความรู้ที่จะประพฤติดี ปฏิบัติชอบ เป็นศาสนทายาทที่ดีสืบต่อพระศาสนาได้ มีความรู้และนำไปปฏิบัติถูกต้อง แล้วก็สามารถเอาไปเผยแผ่สั่งสอนประชาชน เป็นพระเถระที่ดีมีความสามารถนั่นเอง อันนี้เป็นหลักการ

แต่ในอีกด้านหนึ่ง เมืองไทยเรามีลักษณะเฉพาะของสังคมไทยที่ได้เอาพระพุทธศาสนามาใช้ประโยชน์ เอาสถาบันสงฆ์มาใช้ประโยชน์ เป็นช่องทางให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อให้ประชาชนเป็นผู้พร้อมที่จะรับผิดชอบต่อครอบครัวและสังคมของตน เราจึงได้มีประเพณีบวชเรียนขึ้นมา แม้จะเป็นการบวชชั่วคราวเพียงว่าให้เป็น “คนสุก” จะได้พร้อมที่จะไปมีครอบครัวได้ พร้อมที่จะไปรับราชการได้ ในประวัติศาสตร์บางยุคถึงกับกำหนดว่า ถ้าไม่ได้บวชเรียนมาก่อน จะไม่รับเข้าราชการ อย่างเช่นในสมัยพระเจ้าบรมโกศ อันนี้ก็คือว่าประเทศไทยเราได้เอาพระพุทธศาสนามาใช้ประโยชน์ ในด้าน การให้การศึกษาแก่ประชาชน ซึ่งมองในแง่ดีก็เป็นการดีที่ได้ทำประโยชน์เพื่อสังคม พระพุทธศาสนาก็มีความมุ่งหมายเพื่อเอื้อประโยชน์แก่สังคม แต่ใน

ระยะยาวมันทำให้เกิดประเพณีการบวชและการสึกตามสมัครใจ แล้วก็เป็นการบวชระยะสั้น การบวชกลายเป็นการเตรียมคนเข้าสู่สังคม ผู้บวชไม่มีความมุ่งหมายที่จะอุทิศตัวให้กับพระศาสนาโดยเฉพาะการบวชที่เป็นไปโดยไม่ได้รู้ เพราะบวชแต่เด็กบวชแต่เล็ก บวชตั้งแต่เป็นเณร เณรเล็ก ๆ ก็ไม่รู้ว่าบวชนี้เพื่อความมุ่งหมายอะไร เพียงแต่รู้ว่าจะได้เรียนหนังสือ หรือจะได้ไปอยู่วัดก็เพียงเท่านั้น

ที่นี้ปัญหาลังคมมันซับซ้อนกว่านั้นอีก เมื่อสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไป วัดที่เคยเป็นสถาบันศูนย์กลางการศึกษาของทวยราษฎร์ หรือของประชาชน ถูกปฏิเสธหรือถูกบอกเลิกให้ทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่ประชาชน ตอนแรกรัฐก็อาศัยวัดมาช่วยให้การศึกษาแก่ประชาชน ต่อมาก็แยกอย่างชัดเจนถือว่ารัฐรับผิดชอบต่อการศึกษาของประชาชนอย่างเด็ดขาด ทางรัฐถือว่าการศึกษาของพระก็เป็นเรื่องของพระไม่เกี่ยวกับรัฐ พระจะให้การศึกษาอะไรก็ถือคล้าย ๆ ว่า พระต้องให้การศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรที่จะอยู่สืบพระศาสนาเท่านั้น ก็มองแค่นั้น

เมื่อเป็นเรื่องของพระ รัฐไม่เกี่ยวแล้ว ต่อจากนั้นก็ไม่ต้องมองอีกเลยว่า พระจะดำเนินการศึกษาอย่างไร ที่นี้ปัญหามันก็เกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว เพราะว่าปัจจัยเก่ามันยังอยู่ และเพราะรัฐทำงานของตัวเองไม่สำเร็จ เมื่อรัฐหันมาเป็นผู้รับผิดชอบการศึกษาด้วยตนเอง ก็มีหน้าที่ให้การศึกษาแก่ประชาชนให้ทั่วถึง ให้เด็ก ๆ ได้รับการศึกษาทั่วประเทศ มีการประกาศการศึกษาภาคบังคับ แต่ในความเป็นจริงก็คือว่า ในช่วงระยะเวลาที่ว่าจะทำให้การศึกษาภาคบังคับสำเร็จผลมันนานเหลือเกิน ในระหว่างนั้น ก็มีปัญหามากเกี่ยวกับ

ประชาชนที่ด้อยโอกาสไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาของรัฐได้ เรามีปัญหาเรื่องความไม่เสมอภาคแห่งโอกาสทางการศึกษานี้เป็นอย่างรุนแรงมาก ตลอดมาจนกระทั่งปัจจุบัน กลายเป็นว่าคนที่ด้อยโอกาสในทางภูมิศาสตร์ โดยเฉพาะชาวชนบทที่อยู่ห่างไกลตลาด ห่างไกลตัวเมือง และคนที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจคือ ยากจน คนเหล่านี้ไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาของรัฐได้ การศึกษาโดยมากจะอยู่ในเมือง ที่นี้ความด้อยโอกาสในทางภูมิศาสตร์และทางเศรษฐกิจ มักจะไปรวมอยู่ที่คนกลุ่มเดียว คือ ชาวนา เพราะเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศประมาณ ๗๕ เปอร์เซ็นต์ ฉะนั้นพวกชาวนา ลูกชาวนาก็ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา ไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาของรัฐ

ขณะเดียวกัน การศึกษาสัมัยใหม่ได้ไปกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความรู้สึกตลอดจนเกิดค่านิยมว่า เราจะก้าวหน้าในสังคมได้ เลื่อนฐานะในสังคมได้ จะต้องได้เล่าเรียนหนังสือ การศึกษากลายความหมายเป็นเครื่องมือเลื่อนฐานะในสังคม เมื่อชาวเมืองหรือคนที่เข้าถึงการศึกษาของรัฐมีค่านิยมนี้ ใช้การศึกษาเพื่อเลื่อนฐานะทางสังคมชาวบ้านเขาก็เกิดความกระหายบ้าง ชาวนาก็ต้องการเลื่อนสถานะเหมือนกันแต่ทำอย่างไรจะให้ลูกของตนเลื่อนฐานะในสังคมได้ ก็ไม่สามารถ เพราะว่าตัวอยู่ห่างไกลและก็ไม่มีทุนทรัพย์เมื่อเข้าถึงการศึกษาของรัฐไม่ได้ ในที่สุดก็นึกถึงการศึกษาแบบประเพณี นิกถึงวัด นิกถึงพระ วัดแม้จะถูกรัฐทอดทิ้ง ไม่ถือว่ามีบทบาททางการศึกษามวลชนต่อไปแล้ว แต่วัดก็ยังคงดำเนินการศึกษาตามแบบประเพณี มีการให้การศึกษายู่ง้าง เพราะฉะนั้นชาวนาก็เอาลูกของตัวเองไปฝากวัดให้อยู่วัดไปเรียนหนังสือกับหลวงพ่อ หลวงพี่ เช่น ให้เรียนนักธรรม จึงยังพอมีทางให้ได้

รับการศึกษาบ้าง

เมื่อเวลาผ่านไป สภาพที่วุ่นวายนี้ก็ทำให้วัดกลายเป็นแหล่งการศึกษาของผู้ด้อยโอกาสในสังคม เปลี่ยนฐานะจากเดิมที่เป็นผู้ให้การศึกษาแก่มวลชนมาเป็นผู้ให้การศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสในสังคม สภาพอย่างนี้ได้เป็นไปอย่างมาก โดยที่รัฐไม่รู้ตัวเลยว่า เด็กที่ออกจากโรงเรียน ไม่ได้เข้าโรงเรียนของรัฐแล้วไปอยู่ที่ไหน ก็นึกว่าไปอยู่ในท้องนา ที่จริงส่วนหนึ่งที่เขาจะเล่าเรียนนี้ เขาเข้ามาอยู่วัด จนกระทั่งผ่านมาระยะหนึ่งวัดในกรุงเทพฯ ทั้งหมดกลายเป็นชุมชนชนบทไปแล้ว ปัจจุบันนี้ถ้าไม่นับคนกรุงเทพฯ ที่เข้าไปบวชชั่วคราวสามเดือน หนึ่งเดือน พระที่อยู่ประจำวัดในกรุงเทพฯ เกือบทั้งหมดจะเป็นชาวชนบทเสีย ๕๐ กว่าเปอร์เซ็นต์ เป็นชาวชนบทเข้ามาบวชตามวิถีของการศึกษา นี่ก็เป็นปัญหาของสังคมไทยที่เข้ามากระทบต่อพระพุทธศาสนา ไม่ใช่ปัญหาของพระศาสนาเอง

ขณะที่วัดไปเอื้อประโยชน์แก่สังคมในแง่ที่ไปผ่อนคลายปัญหาความไม่เสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาโดยไปให้การศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสในสังคมนี้ ก็ปรากฏว่ากลายเป็นการสร้างความอ่อนแอแก่คณะสงฆ์เอง วัดก็อ่อนแอลง เพราะคนเหล่านี้ได้รับการศึกษาไปแล้ว ก็ออกไปอยู่ในรัฐ อยู่ในสังคม นี่คือสาเหตุหนึ่งของความอ่อนแอของพระศาสนา ในขณะเดียวกัน รัฐก็ไม่เห็นว่า คณะสงฆ์มีการจัดการศึกษาสำหรับประชาชนเหมือนกัน ก็เลยทอดทิ้งไม่เหลียวแล ไม่ดูว่าพระจัดการศึกษากันอย่างไร ลูกชานา ยากจนห่างไกลเข้าไปอยู่ในวัดแล้วได้รับการศึกษากันอย่างไร ปัญหาที่ยังสะสมหมักหมมมาเรื่อย เด็กชานาชนบทเข้าไปวัดแล้วก็ไม่ได้รับการศึกษา

ที่ดี วัดและพระศาสนาเองก็อ่อนแอลงไปเรื่อย ๆ และชนบทก็ยิ่งล้าหลัง เลื่อมโทรมลงไปทุกที นี่ก็เป็นเรื่องที่ว่า เราจะต้องยอมรับความจริง

ยิ่งกว่านั้น คนจำนวนมากที่มีโอกาสเหนือกว่าในสังคม โดยเฉพาะ คนในเมืองซึ่งเข้าถึงการศึกษาของรัฐและได้รับประโยชน์จากการศึกษา ในระบบนั้นในการสนองค่านิยมที่ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือเลื่อนสถานะ ในสังคมคนเหล่านี้ด้วยความไม่รู้ก็พากันกล่าวหาตีเตียนพระเถระชาวชนบท เหล่านั้น ตลอดจนคนที่ลืกลืมที่มาหาเลี้ยงชีพหาความก้าวหน้าในสังคมตาม ค่านิยมสมัยใหม่นั้น โดยกล่าวหาตีเตียนว่าพระเถระและผู้ที่ลืกลืมออกมาเหล่านั้น อาศัยวัดเป็นที่เล่าเรียนหนังสือ แอบอิงศาสนา เอาเปรียบชาวบ้าน แต่ว่า ที่จริงเมื่อวิเคราะห์สังคมไทยกันให้ชัดเจนก็จะเห็นได้ว่า คนในเมืองและคนที่ มีโอกาสเหนือกว่าซึ่งเป็นผู้ตีเตียนนั้นแหละเป็นผู้ที่เอาเปรียบ ถ้าพูดด้วย ส่วนของฝ่ายซ้ายก็คงจะต้องเรียกว่าเป็นพวกที่มีทรศนะแบบกตัญญู แต่ถ้าว่า โดยสาระก็คือ คนในเมืองและคนที่ได้เปรียบเหล่านี้ไม่รู้จักสังคมไทยของตนเอง (เห็นได้ชัดว่า ท่านโพธิรักษ์และลูกศิษย์ของท่านในสันติอโศกก็มี ทรศนะแบบนี้ ดังที่ท่านพูดโจมตีพระเถระเหล่านั้นบ่อย ๆ ทั้งนี้ก็เพราะ การขาดความรู้ความเข้าใจในสังคมของตน) การพูดด่าว่าตีเตียนสาธไป เช่นนี้ เป็นการกระทำที่เกิดจากความไม่รู้และขาดกรุณา ซึ่งไม่เอื้อต่อการ แก้ปัญหาแต่จะทำให้ปัญหาสับสนซับซ้อนยิ่งขึ้น เพราะจะทำให้แก้ปัญหา ผิดที่ไม่ถูกจุดและเลียงหลบสาเหตุเป็นการซ้ำเติมชาวชนบท โดยเฉพาะ ชาวบ้านที่ยากไร้ให้แย่ลงไปอีก

ถ้าจะปฏิบัติกันให้ถูกต้องและแก้ปัญหาให้สำเร็จ ทุกคนในสังคมนี้

โดยเฉพาะคนในเมืองและคนฐานะดีกว่าที่ได้เปรียบ ควบคุมเรื่องนี้ด้วยความรู้สึกที่มีส่วนรับผิดชอบว่าเป็นปัญหาของสังคมไทยของเราด้วยกัน พร้อมทั้งมองชาวชนบทเหล่านั้นไม่ว่าจะอยู่ในภาวะที่เป็นพระเณรหรือที่สึกออกมาด้วยความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจกันตั้งใจและร่วมมือร่วมใจที่จะแก้ปัญหาให้ตรงตามเหตุปัจจัยและถูกต้องเหมาะสมกับบทบาทหน้าที่และส่วนร่วมของตน จริงอยู่ในสภาพเช่นนี้ย่อมมีคนส่วนหนึ่งฉวยโอกาสเข้าไปใช้เพศภิกษุเป็นช่องทางเล่าเรียนวิชาชีพเพื่อเอาไปทำมาหากินโดยตรงด้วยความจงใจจริง ๆ แต่เราต้องแยกให้ถูกไม่ใช่ดีชั่วลุมกราดไป

ขณะนี้สิ่งที่เราต้องการเป็นอย่างยิ่ง ก็คือ เราจะให้การศึกษาตามอุดมคติของพระศาสนา ตามหลักการที่จะสร้างพระภิกษุที่ดี และมีความสามารถที่จะสืบต่อพระศาสนาได้ แต่ในเวลาเดียวกัน เราไม่สามารถปฏิเสธความจริงของสังคม ขณะที่เราให้การศึกษาไปสมมติว่าเราไม่ยอมรับว่า เรากำลังให้การศึกษาแก่ภิกษุสามเณรในฐานะเป็นพลเมืองชาวชนบท สมมติว่าเราตัดข้อคำนึงอันนี้ออกไป แต่ชาวบ้านในชนบทก็ยังให้ลูกหลานมาบวชอยู่ แล้วเราจะแก้ปัญหาอย่างไร การไม่ยอมรับความจริงก็เท่ากับเป็นการสร้างปัญหาให้มากยิ่งขึ้นอีก ฉะนั้น แนวทางใหม่ของเราก็คือ การยอมรับความจริงเอาทั้งหลักการของพระศาสนา และยอมรับสภาพความเป็นจริง ถ้ามั่นเป็นสภาพความจริงที่เราไม่ชอบ ก็ต้องค่อย ๆ หาทางหันเหทิศทางไปพร้อมกับการแก้ไขเหตุปัจจัยในสังคม แต่จะต้องยอมรับความจริงก่อน

ดังนั้น บทบาทการศึกษาของวัดต่อไปในระยะนี้ ก็คือ การที่จะต้องให้ได้ทั้ง หนึ่ง สนองความต้องการของพระศาสนาให้มีคนดี พระดีมีความ

สามารถเผยแผ่พระศาสนา สอง เพื่อประโยชน์ต่อสังคม สนองความต้องการของสังคม ทั้งในแง่หลักการที่ว่าจะให้พระเณรมีความสามารถที่จะไปสั่งสอนประชาชนเพื่อให้เกิดศีลธรรมอันดีมีจริยธรรม แล้วพร้อมกันนั้นก็ได้ประโยชน์อีกด้านหนึ่งต่อสังคมในแง่ที่ว่า เป็นการช่วยแบ่งเบาปัญหาการศึกษาของรัฐในด้านโอกาสทางการศึกษาเพื่อช่วยเหลือชาวชนบท สาม สนองความต้องการของบุคคล คือมองในแง่ตัวของภิกษุสามเณรเอง ไม่ใช่เอาแต่พระศาสนาและสังคมเท่านั้น เราต้องยอมรับความต้องการของเขาด้วย แต่ข้อที่ต้องระวังและคำนึงอยู่เสมออีกคือทำอย่างไรจะหันเหให้มาสู่เป้าหมายในทางที่เป็นไปตามหลักการให้มากที่สุด นี่คือหลักการในการวางนโยบายและแผนการศึกษา

จุดที่เราเน้นก็คือ ขณะนี้พระเณรจำนวนมากบวชเข้ามา แต่ไม่ได้เรียน มีแต่บวช แต่ไม่ได้เรียน กลายเป็นไม่มีการบวชเรียนเหมือนอย่างประเพณีไทย ซึ่งถือว่าต้องบวชเรียน ฉะนั้น การศึกษาของพระส่วนใหญ่ในชนบท เราจะเน้นการศึกษาพื้นฐานจะเรียกว่า ภาควังคับก็ได้ ผู้ที่บวชเข้ามาแล้วจะต้องมีการศึกษาเล่าเรียนระดับหนึ่งที่พอสมควร อย่างน้อยรับผิดชอบตนเองได้ในพระศาสนา มีความรู้ที่จะปฏิบัติตนให้ถูกต้อง การศึกษาในระดับพื้นฐานนี้จะต้องแผ่ไปทั่วประเทศทั้งสี่มณฑล นั่นเป็นการจัดการศึกษาในแนวราบ

อีกด้านหนึ่ง ก็คือการศึกษาในระดับแนวตั้ง หรือแนวตั้ง คือการเชิดชูยกฐานะการศึกษาของพระสงฆ์ให้สูงขึ้น เพราะในขณะที่การศึกษาทั่วไปเสื่อมโทรมนั้น ฐานะของพระภิกษุในทางการศึกษา ซึ่งหมายรวมถึงฐานะทางสังคมก็ทรุดลงไปเหมือนกัน การศึกษาของพระสงฆ์ไม่ได้รับการปรับปรุง

หลักสูตร การศึกษาจัดไปตามระบบประเพณี มีนักธรรมตรี โท เอก มีเปรียญ ๓ ถึง ๙ ประโยค ผู้ที่ได้เปรียญ ๙ ประโยค แม้จะสูงสุดแล้ว ซึ่งแต่ก่อนถือว่าเป็นผู้มีการศึกษาสูง แต่เดี๋ยวนี้มีความหมายน้อยแล้วระดับก็ต่ำลงมาเยอะ จนกระทั่งไม่ค่อยมีฐานะทางสังคมที่จะเป็นที่ยอมรับว่าเป็นผู้นำในทางสติปัญญาได้ พระจะทำงานของตัวเองให้สำเร็จได้ จะต้องมีความเป็นผู้นำทางปัญญาด้วย ฉะนั้นเราจะต้องยกย่องเชิดชูฐานะนี้ขึ้นไป ก็เป็นภาระอีกประการหนึ่ง

นโยบายด้านนี้ก็คือ ยกฐานะทางการศึกษาของพระให้ดีขึ้น ให้สามารถเป็นผู้นำทางสังคม แต่ในเรื่องฐานะนี้ สำหรับทางสังคมจะต้องมองในแง่รูปธรรมด้วยว่าเป็นที่ยอมรับในทางตัวบทกฎหมายแค่ไหน ฉะนั้นในปัจจุบันระดับการศึกษาสูงสุดของพระคือเปรียญ ๙ ประโยคนั้น แต่ก่อนถือว่าสูงสุดแล้วเดี๋ยวนี้เหลือแค่ปริญญาตรี ซึ่งก่อนหน้านี้ไม่ยอมรับถึงขั้นนี้ด้วยซ้ำและเมื่อมีการก่อตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์ขึ้น ก็ไม่ยอมรับอย่างเป็นทางการ และก็สามารถให้การศึกษาแค่ปริญญาตรีเท่านั้น ปัจจุบันจึงได้มีการออก พ.ร.บ. รับรองให้เปรียญ ๙ และผู้ที่สำเร็จจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย ได้เป็นปริญญาตรีแต่เพียงเท่านี้ยังไม่พอในการเป็นผู้นำทางปัญญา

ยิ่งขณะนี้ในต่างประเทศ วงการศึกษาของเขากว้างขวางขึ้น โดยมีการจัดการศึกษาถึงปริญญาโท ปริญญาเอกทางบาลี ทางภาษาตะวันออก และทางพระพุทธศาสนา แม้แต่มหาวิทยาลัยในประเทศ อย่างเช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะอักษรศาสตร์ ภาควิชาปรัชญา ก็เปิดสาขา

พุทธปรัชญาถึงปริญาเอก ภาควิชาภาษาตะวันออกก็มีสาขาวิชาบาลีถึงปริญาโท แล้วก็มหาวิทยาลัยมหิดล ภาควิชาศาสนาเปรียบเทียบก็มีถึงปริญาโท ทราบว่าพยายามเปิดปริญาเอกอยู่ สรุปว่าแม้แต่การศึกษาที่ยอมรับกันในสังคมเป็นรูปธรรม การศึกษาของพระสงฆ์ก็ด้อย เพราะฉะนั้นในแง่หนึ่งจึงจะต้องเชิดชูยกฐานะในด้านรูปธรรมให้มีฐานะสูงขึ้น สนับสนุนมหาวิทยาลัยสงฆ์ให้ดำเนินการศึกษาระดับสูง ถึงขั้นปริญาเอก ยกฐานะเปรียญ ๙ รวมทั้งปรับปรุงหลักสูตรด้วย ซึ่งทั้งหมดก็อยู่ในแผนนโยบายแล้ว

เหล่านี้เป็นเรื่องฐานะทางสังคมซึ่งแม้จะเป็นเรื่องสมมติ แต่ในแง่ของส่วนรวมก็มีความสำคัญในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม สารที่แท้จริงต้องอยู่ที่เนื้อตัวของการศึกษาเองที่ว่าทำอย่างไรจะให้พระมีคุณค่าภายในและเป็นผู้นำทางปัญญาที่แท้จริง โดยเฉพาะในเรื่องการพระศาสนา โดยให้เรียนวิชาทางพระธรรมวินัยเป็นหลักเป็นแกน แล้วก็เสริมด้วยวิชาความรู้อื่น พระภิกษุสามเณรเหล่านี้ เรายอมรับความจริงว่า โดยมากมาจากชนบท ไม่มีพื้นการศึกษามาก่อน ก็จะต้องมีการให้ความรู้ประกอบหรือความรู้สำหรับเป็นเครื่องมือในการที่จะถ่ายทอดหรือสื่อความรู้ทางพระศาสนาแก่ประชาชนด้วย

ที่นี้ในการจัดหลักสูตรเหล่านี้ก็มีความหมายเป็นสองนัย ถ้าผู้เข้าใจนโยบายนี้ยึดมั่นในหลักการ ก็จะโน้มไปในทางที่จะเอาวิชาการสมัยใหม่มาเป็นเครื่องมือหรือเป็นอุปกรณ์แก่วิชาการทางพระศาสนา แต่ถ้าไม่ระวังให้ดี วิชาเหล่านี้ก็จะกลายเป็นเพียงการให้ความรู้แก่พระเณรที่มาด้วยความต้องการสถานะทางสังคม มาใช้วัดเป็นช่องทางการศึกษา มุ่งมาเรียนเพื่อ

นำไปใช้ประกอบอาชีพเท่านั้น มันก็ได้ทั้ง ๒ แ่ง ซึ่งก็อยู่ที่การเข้าใจและปฏิบัติให้ถูกต้องตามนโยบาย และผู้ที่เข้าใจหลักการจะต้องพยายามให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ แต่ในยุคอย่างนี้ถือว่าเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อที่เราต้องยอมรับความจริง เราจะต้องดำเนินการต่าง ๆ ด้วยความรู้ความเข้าใจ

อีกด้านหนึ่งก็คือว่า ในยุคนี้สังคมได้เปลี่ยนแปลงใหม่อีก คือคนสมัยใหม่ได้เริ่มหันกลับมาสนใจคุณค่าทางจิตใจ หันมาสนใจพระศาสนามากขึ้น ผิดกับเมื่อ ๓๐-๔๐ ปีที่แล้วมา ตอนนั้นสังคมไทยกำลังก้าวไปสู่การตามตะวันตกอย่างเต็มที่ มีความหวังกับความสุขตามความเจริญแบบตะวันตก เมื่อมองดูสังคมขณะนั้นคนมีความแปลกแยกสูง คือ สังคมไทยส่วนหนึ่งถูกแบ่งเป็นสังคมแบบเดิม แบบประเพณี โดยมีสังคมสงฆ์เป็นตัวแทน ตอนนั้นเรื่องราวทางด้านพระศาสนาจะถูกกลืนเลยโดยคนรุ่นใหม่ เขาจะไม่มองเห็นความหมาย แต่เห็นเป็นเรื่องคร่ำครึล้าสมัย คำว่า “สมาธิ” นี่พูดขึ้นมาแล้วคนไม่มีความรู้สึกที่ดี มีความรู้สึกดูถูก หรืออย่างคำว่า “วิปัสสนา” ก็หมายถึงการนั่งทางในเห็นหยาบเบอร์ คนสมัยใหม่พูดถึงคำเหล่านี้ด้วยความดูถูกเห็นว่าคร่ำครึ คนไม่ค่อยกล้าพูดถึงคำเหล่านี้ นั่นเป็นภาพเมื่อ ๓๐-๔๐ ปีมาแล้ว เพราะฉะนั้นคนจะแบ่งเป็น ๒ ภาค พวกคนสมัยใหม่ตามตะวันตก แล้วก็คนที่นิยมแบบเก่า คณะสงฆ์นี้ก็คล้าย ๆ เป็นตัวแทนที่พยายามจะรักษาระบบเดิมไว้ กลัวมันจะสาบสูญไป คนสองพวกนี้แปลกแยกจากกันจนกระทั่งคณะสงฆ์พูดกับคนสมัยใหม่ไม่รู้เรื่อง ใช้คนละภาษา สื่อกันไม่ได้

ต่อมาในปัจจุบันนี้สังคมเปลี่ยนแปลงไปอีก สังคมในระดับโลกโดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้ว มีความผิดหวังกับความเจริญทางวัตถุมาก

คนส่วนหนึ่งก็หันมาค้นคว้าทางจิตใจ หันมาสนใจศาสนา โดยเฉพาะศาสนาทางตะวันออก คำว่า “สมาธิ วิปัสสนา” เลยกลายเป็นคำนิยมขึ้น มีความหมายในทางเป็นที่น่าภูมิใจ ใครนั่งสมาธิ โอโฮ! คนนั้นเก่ง น่าสนใจ อยากจะถามว่า ทำอย่างไร อะไรทำนองนี้ กระแสมันพลิกกลับ

ที่นี้ประเทศไทยที่ตามตะวันตกอยู่แล้ว พอตะวันตกหันมาสนใจสมาธิสนใจศาสนา ก็เอบ้าง กอปรกับตนเองก็ประสบกับความผิดหวังด้านวัตถุบ้างเหมือนกัน ก็ได้เหตุปัจจัย ๒ เหตุ ทั้งทางตะวันตกด้วย ทั้งตัวเองก็ประสบปัญหาความผิดหวังทางวัตถุด้วย ก็เลยหันมาสนใจพระพุทธศาสนาและธรรมะกัน ที่นี้ก็มีคนหนุ่มเข้ามาบวชมากขึ้น และจำนวนหนึ่งไม่น้อยจะบวชแบบสละโลกจริง ๆ ซึ่งเป็นนิมิตดี แต่คณะสงฆ์ไม่เคยเลี้ยวแลและไม่ได้ตระหนักถึงเรื่องนี้ จึงไม่ได้เตรียมการศึกษาไว้ต้อนรับคนเหล่านี้ เพราะฉะนั้นนโยบายใหม่ก็ต้องเตรียมการศึกษาสำหรับคนที่เข้ามาบวชในแบบใหม่นี้ด้วย ซึ่งไม่ใช่แบบประเพณีเดิม คือบวชมาตั้งแต่เป็นเณรอย่างลูกชานา เพื่อเป็นช่องทางการศึกษา คนสมัยใหม่พวกนี้เข้ามาเพราะเบื่อหน่ายต่อสภาพชีวิตสังคมปัจจุบัน มีการศึกษาพอสมควร แล้วจึงมาบวช เราอาจจะเตรียมระบบเพื่อสนองความต้องการของคนเหล่านี้อีกส่วนหนึ่ง เหล่านี้เป็นนโยบายใหม่ทางการศึกษาที่จะปรับปรุง ก็ว่ามาเสียเถิดยาวพอสมควร

ในฐานะของพวกเรากระผม ซึ่งเป็นฝ่ายคฤหัสถ์ จะมีบทบาทเข้าไปช่วยสนับสนุนและส่งเสริมทางด้านการศึกษากับพระเณรได้อย่างไรครับ
ขอถามการกราบเรียนถาม

(พระเทพเวที) หนึ่ง ก็คือ ความรู้ ความเข้าใจ ปัญหาของยุคปัจจุบันเป็นปัญหาที่เริ่มมาจากความรู้ความเข้าใจ คือคนไทยรวมทั้งปัญญาชนไม่เข้าใจสังคมของตนเอง อันนี้เป็นปัญหามากอย่างเรื่องศาสนา มักเข้าใจเป็นเรื่องศาสนาแยกขาดไป ไม่มองว่าที่จริงมันเป็นปัญหาของสังคมโดยส่วนรวมเหมือนเรื่องพระณเร ลูกชวานาที่เข้ามาบวชเพื่ออาศัยเป็นช่องทางการศึกษามันเป็นปัญหาของสังคมไทยมากกว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับพระศาสนาด้วยซ้ำ มันไม่ใช่ปัญหาในแง่ศาสนาแท้ ๆ เลย ถ้ามองในแง่ศาสนา มันกลับเป็นตัวที่ทำให้เกิดผลกระทบกระเทือนต่อพระศาสนา เป็นตัวเอื้อประโยชน์แก่สังคม แต่สังคมกลับไม่ยอมรับแล้วก็ผลักดันให้มันกลายเป็นปัญหา แล้วคนในระดับที่รับผิดชอบสังคม ไม่รับรู้ ไม่เข้าใจ และการไม่รู้เรื่องศาสนาโดยทั่วไป ก็ทำให้เกิดปัญหานี้ด้วย เพราะฉะนั้นก็ได้พยายามพูดมานาน เพื่อจะให้คนระดับที่มีการศึกษาเป็นปัญญาชน โดยเฉพาะในวงการศึกษารู้เข้าใจเรื่องนี้ ในระยะ ๒-๓ ปีนี้ ก็มีผู้เข้าใจขึ้นบ้าง ในวงการผู้ที่รับผิดชอบทางการศึกษา ก็มีแนวโน้มบางอย่างที่เข้าใจและอาจมีแนวโน้มที่จะจัดให้การศึกษาแก่พระณเรได้ถูกต้อง

ทีนี้ในแง่สื่อมวลชนก็คือ สร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนว่าสถาบันสงฆ์คืออะไร ทำหน้าที่อะไรอยู่ในปัจจุบัน มีบทบาทอย่างไรต่อสังคม เพราะประชาชนสมัยใหม่มุ่งหวังแต่บทบาททางศาสนาว่าศาสนาจะอย่างไร แต่ศาสนานี้ไม่ได้ทำหน้าที่เฉพาะในแง่ศาสนา มันทำหน้าที่ในด้านการศึกษา ในด้านปัญหาสังคมทั่วไปด้วย แม้แต่มองในแง่สังคมสงเคราะห์ มันก็มีบทบาทเป็นสถาบันที่กำลังทำงานสังคมสงเคราะห์อยู่อย่าง

กว้างขวางที่สุด ชนิดที่ตัวเองก็ไม่ว่ากำลังทำ

กระผมยังมองไม่เห็นชัดเจนว่า เราจะแก้ปัญหาการศึกษาของพระเถรชนบทได้อย่างไร เพราะมีความรู้สึกที่ว่าวัดก็มีจำนวนมาก พระเถรก็มีนับแสนรูป อยากนมัสการกราบเรียนถาม ขอให้ท่านช่วยแจ้งให้เป็นรูปธรรมสักนิดว่า เราจะแก้ปัญหาการศึกษาของพระเถรในชนบทได้อย่างไร

(พระเทพเวที) ก็เพียงแค่คณะสงฆ์เอาใจใส่ในแง่การศึกษาขึ้นมา ก็จะได้ผลเลยทีเดียว คือขณะนี้เราเน้นกันในเรื่องการก่อสร้าง ถือเป็นเรื่องวัดความเจริญของวัด วัดในชนบทเสนอผลงานแต่ละครั้ง ก็มีแต่การสร้างโบสถ์ วิหาร สร้างศาลา เห็นว่าสร้างสิ่งเหล่านี้ขึ้นมา เป็นการพัฒนาวัดให้เจริญก้าวหน้า โดยไม่มองด้านการศึกษา ทีนี้ถ้าเราเปลี่ยนแนวโน้มให้มาเน้นด้านการศึกษา มันก็จะได้ผลทันที เพราะระบบการปกครองสงฆ์อันที่จริงยังมีอยู่ ไม่ถึงกับสลายตัว แม้ว่ามันจะมีปัญหามากแล้วก็ตาม พระ เจ้าอาวาส ในชนบทไม่ค่อยมีการศึกษาอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นจึงทำให้มีตัวถ่วงการศึกษาอยู่ แต่อย่างน้อย การที่ให้ความเอาใจใส่สนใจมากขึ้น ก็เป็นแนวโน้มที่จะทำให้ดำเนินไปสู่การแก้ปัญหาได้ อย่างน้อย พระ เจ้าอาวาส ในชนบทจะต้องหันมาเน้นเรื่องการศึกษาขึ้นมา พระเมื่อบวชเข้ามาจะต้องให้มีการศึกษา พระผู้ใหญ่จะต้องถามว่าที่วัดมีการศึกษาอย่างไร มีพระเถรเท่าไร กำลังเรียนอะไรกัน แคนี่มันก็เริ่มแล้ว

ด้านประชาชนที่ทำบุญกันในเมืองไทยนี้ทำบุญโดยมองว่า อยากได้

บุญมากก็ไปสร้างโบสถ์ สร้างวิหาร สร้างพระพุทธรูป เอาแต่การก่อสร้างนี่ เป็นความเบี่ยงเบนและความผิดเพี้ยนมาก เดียวนี้มองการทำบุญแต่รูปแบบนี้ กันทั้งนั้น ถ้าเราถอยหลังไปตั้งแต่รัชกาลที่หนึ่ง การทำบุญตอนนั้นเน้นเรื่อง การศึกษามาก จนกระทั่งในหลวงนำเอาราชบัณฑิตมาสอนพระในวังให้มีการ ศึกษาเล่าเรียน การถวายปัจจัยเกี่ยวกับการศึกษาถือว่าได้บุญมาก ประเพณีนี้ สืบเนื่องมาถึงสมัยรัชกาลที่ ๓ ก็ยังคงมีอยู่ ยังมีเรื่องเล่าสนุก ๆ กันว่า พระเณร มาเรียนในวัง พระองค์ต้องเสด็จไปเสด็จมาผ่าน บางทีเสด็จไปพบพระที่เรียน หนังสือหยุดพักมาเตะตะกร้อกัน มีผู้กราบทูลในหลวง ในหลวงก็ตรัสว่า เจ้าจะเล่นบ้างก็ช่างเจ้าเถอะ เป็นเกร็ดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่แสดงถึงการเอาใจใส่ ต่อการศึกษา ซึ่งประเพณีเหล่านี้ไม่รู้หันเหเลือนลางไปได้อย่างไร ดังนั้นยุคนี้ จึงต้องฟื้นฟู

แต่ในอีกด้านหนึ่ง ก็คือ การปรับปรุงระบบการปกครองคณะสงฆ์ การปกครองระบบที่เป็นอยู่นี้ย่อหย่อนอ่อนแอมาก สิ่งที่สำคัญก็คือตัวกฎหมาย คณะสงฆ์ หรือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ถ้าขึ้นปล่อยให้อยู่ในสภาพนี้การ แก้ไขปรับปรุงพระศาสนาก็เป็นไปได้ยาก

ตามความเห็นของท่าน เกี่ยวกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์นั้น ท่านคิดว่า ควรปรับปรุงในส่วนไหน หรือว่ายกร่างกันใหม่ทั้งฉบับเลย

(พระเทพเวที) จุดสำคัญก็คือว่า ให้มันได้งานได้การ อาตมาไม่ได้ถือ สำคัญว่าจะต้องให้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ให้มันได้งานได้การแล้วกัน คือเรา อย่าไปสนใจว่า จะไปเอาพระราชบัญญัติ ๒๔๘๔ มาหรือฉบับไหนมาบาง

คนก็ไปแฉ่ ๆ เอาบางมาตรา เราต้องคำนึงว่า จุดหมายของเราคืออะไร คือต้องการให้ได้งานได้การแล้วก็เน้นการศึกษา เพราะฉะนั้น เมื่อรู้จุดมุ่งหมายนี้แล้ว เราก็ร่างหรือแก้ไขให้เป็นไปตามเป้าหมาย คือเราเอาเป้าสิ่งที่ต้องการก่อน ไม่ใช่ไปติดระบบรูปแบบว่ามันควรจะเป็นยังไง ที่นี้ระบบแบบก็มาตามความต้องการ ทำอย่างไรจะให้ได้การศึกษา ได้งานได้การ

ปัญหาปัจจุบันอยู่ที่ มีแต่มหาเถรสมาคมเป็นศูนย์รวมอำนาจทีเดียว ไม่มีมือเท้า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์กำหนดให้มีแต่มหาเถรสมาคมเป็นศูนย์รวมอำนาจทั้ง อำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ไม่กระจายอำนาจ นอกจากไม่กระจายอำนาจแล้ว ผู้ที่เป็นกรรมการของมหาเถรสมาคมก็ยังอยู่ในวัยที่ไม่เอื้อต่อการทำงาน และที่สำคัญก็คือว่า ไม่มีแผน ขา ไม่มีมืองค์กรที่จะมารับช่วง ก็เท่ากับทำให้เหมือนเป็นอัมพาต เพราะฉะนั้น ถ้ายังให้มหาเถรสมาคมอยู่ในลักษณะนี้ ก็จะต้องให้มืองค์กรที่ทำงานรับช่วงชัดเจน กฎหมายคณะสงฆ์ฉบับปัจจุบันนี้ กำหนดให้มหาเถรสมาคมเป็นศูนย์รวมอำนาจทั้ง ๓ และบอกว่ มหาเถรสมาคมจะตั้งอนุกรรมการขึ้นมาทำงานอะไรก็ได้ แต่ไม่บังคับ มหาเถรสมาคมก็เลยเพลีน ๆ ไปหรือเห็นว่าไม่จำเป็นต้องตั้งก็เลยปล่อยทิ้งไว้อย่างนั้น

เท่ากับว่าจริง ๆ แล้ว อาจจะไม่ได้แก้กฎหมายก็ได้ใช้ใหม่ครับ เพียงแต่ใช้วิธีการอีกวิธีหนึ่ง นั่นคือ การตั้งคณะอนุกรรมการขึ้นมาทำงานรับช่วงต่าง ๆ

(พระเทพเวที) เราหวังไม่ได้ ถ้ากฎหมายไม่ช่วย เพราะท่านไม่ตั้ง และ

ในทางปฏิบัติที่เป็นอยู่ มันก็เป็นอย่างนั้น ทั้ง ๆ ที่กฎหมายให้ตั้งได้ ท่านก็ไม่ตั้ง หรือตั้งก็ตั้งในเรื่องที่มันไม่ใช่ตัวงานตัวการ และวิธีตั้งก็ไม่ได้ผล เพราะท่านไปเอาตัวบุคคลในมหาเถรสมาคมเป็นอนุกรรมการกันเอง เพราะฉะนั้นกฎหมายจะต้องช่วยในเรื่องเหล่านี้ คือ ถ้ายังจะยึดเอากฎหมายเก่าก็ต้องแก้ไขปรับปรุงกำหนดลงไปเลยว่า ต้องมีคณะกรรมการหรือคณะกรรมการต่อไปนี้ เช่น คณะกรรมการการศึกษา คณะกรรมการเผยแพร่ คณะกรรมการวัฒนธรรมและเยาวชน หรืออะไรก็แล้วแต่ เอาว่าให้กฎหมายกำหนดเข้ามาว่า “ต้องมี” และกำหนดคุณสมบัติผู้ที่จะมาเป็นกรรมการเหล่านั้นว่าจะต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้....อะไรแบบนี้ คือให้เป็นเรื่อง “ต้อง” และการทำงานก็จะเกิดมีขึ้น ให้มหาเถรสมาคมเป็นผู้กำหนดนโยบายหรืออนุมัติเรื่องต่าง ๆ ก็ยังดี นี่ก็เป็นแนวทางแก้ปัญหา ซึ่งกฎหมายนี้เมื่อจะแก้ไขก็ต้องไปแก้กันที่รัฐสภา กฎหมายคณะสงฆ์เป็นกฎหมายปกครองคณะสงฆ์เป็นกฎหมายของบ้านเมือง ไม่ใช่กฎหมายของคณะสงฆ์เอง

อย่างไรก็ตาม มหาเถรสมาคมริเริ่มได้ แต่ก็ต้องให้กระทรวงศึกษาธิการไปดำเนินการ คือ เวลาดำเนินการจริง เป็นเรื่องของรัฐ รัฐถ้าจะเอื้อเพื่อก็ต้องมาถามคณะสงฆ์ว่าต้องการอย่างไร เราจะเห็นว่า การเคลื่อนไหวในเรื่องนี้ที่ผ่านมาก็มีกระแสที่ทำท่าจะแรงเหมือนกัน มีรัฐมนตรีหลายท่านที่ทำท่าเอาจริงเอาจังแล้วก็เงียบ ๆ กันไป เพราะว่าทางรัฐจะทำอะไรก็ต้องคำนึงถึงทางคณะสงฆ์ด้วย ซึ่งตามปกติก็คงต้องไปขอความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคม ปัญหาที่เลยอยู่ที่มหาเถรสมาคมเอง คล้าย ๆ ว่า ทางฝ่ายอื่น ๆ ก็อยากให้แก่ แต่มหาเถรสมาคมนั่นเองแหละที่ไม่อยากแก้เรื่องก็เลยยาก

ที่นี้ก็อยู่ที่รัฐเองด้วย ถ้าทางผู้ปกครองบริหารบ้านเมือง มีความเข้าใจเรื่อง พระศาสนา ก็จะแก้ไขง่ายขึ้น ปัญหาขณะนี้คือ ความไม่รู้ไม่เข้าใจ ฝ่าย บริหารบ้านเมืองก็ไม่ค่อยรู้เรื่องพระศาสนา ดังนั้น เขาก็ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร จึงจะดี เลยสรุปเอาไว้ เรื่องของพระพระก็ทำกันไปแทนที่จะมองเห็นจุดที่ ควรจะแก้ไขผิดกับยุคก่อนนี้ ที่พระเจ้าแผ่นดินท่านเป็นผู้ที่รู้เข้าใจเรื่องของ พระศาสนาเป็นอย่างดี เพราะฉะนั้นก็รู้จุดที่จะแก้ไขอย่างไรบางทีก็เอื้อมมือ มาแก้ไขเสียเอง เกี่ยวกับ พ.ร.บ.สงฆ์ฉบับปัจจุบันเนื่องจากจอมพลสฤษดิ์เป็น เเผด็จการ แก้ก็จัดการเองเสียเลย แต่เข้าใจว่า จะต้องมีการที่เข้าไปร่วมคิด กับจอมพลสฤษดิ์

สมมุติว่า พ.ร.บ. คณะสงฆ์แก้ไขไม่ได้จะก่อผลกระทบต่อการแก้ไขปัญหา ภายในคณะสงฆ์มากน้อยขนาดไหน

(พระเทพเวที) มันก็มีตัวเอื้อน้อยลง การทำงานก็ยากขึ้น จะต้องทำกันด้วยความยากลำบาก และทำอย่างอ้อมไปอ้อมมาได้ผลไม่เต็มที่ อย่างเดี๋ยวนี้ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ยังไม่ได้แก้ไข ก็ต้องมี พ.ร.บ. เฉพาะเรื่องอย่างอื่นขึ้นมา เช่น พ.ร.บ. รับรองวิทยฐานะ ซึ่งก็มาช่วยเป็นตัวเอื้อต่อการปรับปรุงทางการ ศึกษาขึ้นบ้าง แต่พร้อมกันนั้นมันก็ทำให้ความเป็นเอกภาพในคณะสงฆ์อาจจะ กระทบกระเทือนไปบ้าง

สมมุติว่า เราจะนำปัญหาต่าง ๆ ภายในคณะสงฆ์ ในลักษณะมาจัด ลำดับ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการปกครอง ปัญหาการศึกษา ปัญหาพระ ประพฤตินอกพระธรรมวินัย หรือปัญหาการเกิดสำนักต่าง ๆ ขึ้นมา

หากมาจัดลำดับก่อนหน้าหลังแล้ว ท่านคิดว่าปัญหาอะไรเป็นอันดับหนึ่ง สอง สาม

(พระเทพเวที) ก็ต้องมองเป็นปัญหาระยะสั้น ปัญหาระยะยาว และทำคู่กันไป ปัญหาระยะยาวก็คือ การศึกษาของพระภิกษุสามเณร ซึ่งต้องตั้งใจดำเนินการแก้ไขปรับปรุง และพร้อมกันนั้น ก็ต้องแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าระยะสั้นเป็นเรื่อง ๆ ไป อย่างเช่น ปัญหาทางการปกครอง ในเมื่อเรามีองค์กรปกครอง เราก็ควรกระตุ้นให้ทำหน้าที่ให้ยิ่งขึ้น พระที่ทำงานในปัญหานอกรัตนกรอย พอการปกครองดีขึ้น ก็จะเริ่มแก้ปัญหาอย่างได้ผลทันที เราคงไม่ต้องถึงกับมาเรียงปัญหาระยะสั้น ระยะยาว ขอให้ทำให้ถูกแง่เท่านั้นเอง โดยเฉพาะการศึกษาจะเป็นรากฐานของการแก้ปัญหทั้งหมด คือถ้าเราไม่แก้ปัญหาด้านการศึกษาแล้ว การแก้ปัญหช่วงสั้น ๆ ก็จะได้ผลจริง คือต้องแก้กันอยู่นั้นแหละ การปกครองก็ต้องจับต้องลงโทษกันอยู่เรื่อยไป เพราะเป็นการใช้อำนาจและไม่ได้แก้ที่ตัวตน

ทีนี้สำหรับคณะสงฆ์ที่ผ่านมาในแง่หนึ่งคือ ไม่มีนโยบาย แต่ไปมุ่งในแง่ปกครอง เน้นในแง่ที่จะลงโทษอะไรต่ออะไร ซึ่งก็ไม่ได้ผลเพราะว่าการพระศาสนานั่นอยู่ได้ด้วยพระคุณ การแก้ปัญหาระยะยาวต้องแก้ด้วยพระคุณ เพราะไม่มีอำนาจที่จะไปจัดการอะไร ต้องอาศัยบ้านเมือง ถ้ารัฐไม่ร่วมเสียอย่างก็ลำบาก ทีนี้ตัวเองไปมุ่งในการปกครองจะลงโทษอย่างเดียวก็ไม่ได้ผล มีแต่ความขัดแย้ง จิตใจก็ไม่กลมกลืน ไม่สมานกัน การแก้ปัญหของพระต้องแก้ที่ตัวคน ยกตัวอย่างง่าย ๆ อย่างปัญหาการปกครองที่สัมพันธ์กับการศึกษา แม้แต่ในวัด อย่างการศึกษาระบบประเพณีนิกธรรมบาลี

คณะสงฆ์ต้องการให้พระเณรเรียนในระบบนี้ แต่พระเณรเบื่อบรรบบนี้ ต้องการเรียนอย่างอื่นที่สนองความต้องการของตัวเอง ซึ่งระบบเหล่านั้น คณะสงฆ์ไม่ต้องการ บางวัดก็ขัดขึ้นเอาโทษกับพระเณรที่ลักลอบหนีไปเรียน ก็เกิดความขัดแย้งกันขึ้น สิ่งที่พระเณรต้องการ คณะสงฆ์ไม่เอา ส่วนที่คณะสงฆ์จะให้อาจารย์ พระเณรไม่ต้องการ เกิดความขัดแย้งกันยาวนานใหญ่ พอเจ้าอาวาสจะให้พระเณรเรียนในระบบของคณะสงฆ์ ก็ต้องบังคับ ก็ผินใจแล้วความเป็นปฏิปักษ์ก็เกิดขึ้น พระเณรต้องการเรียนสิ่งที่คณะสงฆ์ห้ามเมื่อขึ้นไปเรียนก็อาจจะถูกล้อออกจากวัด ก็ผินใจกันขัดใจกัน พระเณรไม่มีความรู้สึกที่ดีต่อเจ้าอาวาส เห็นเจ้าอาวาสเป็นศัตรู ไม่ได้เห็นเป็นผู้ที่มีพระคุณ แค่นี้การปกครองก็เสีย

การศึกษาในระบบของวัดแต่โบราณนั้น เราเรียกเจ้าอาวาสเป็นอาจารย์ เดิมนี่ก็ยังเรียกอยู่ มันเป็นหลักฐานที่แสดงว่า เจ้าอาวาสนั้นเป็นอาจารย์ เป็นผู้สอนให้ความรู้และการศึกษาอบรม อุปัชฌาย์อาจารย์เป็นผู้มีพระคุณแก่ศิษย์ ให้ความศึกษาให้ชีวิต เมื่อเขาออกไปจากวัดแล้ว ไปทำมาหาเลี้ยงชีพ เขาก็สำนึกพระคุณว่า เราได้ชีวิตดีงามเจริญก้าวหน้า เพราะวัด เพราะหลวงพ่อก่อน แล้วก็มีคนผูกพันกันทางจิตใจ อยู่ในวัดก็เป็นอาจารย์เป็นครู ออกจากวัดไปแล้วก็มีความผูกพันกับวัด กับพระเจ้าอาวาส อุปัชฌาย์ อันนี้ก็เป็นนโยบายอันหนึ่งในแผนการศึกษา คือจะต้องให้เจ้าอาวาส หรือพระที่เป็นผู้ปกครอง เป็นผู้มีพระคุณแก่ภิกษุสามเณรในแง่ของการศึกษา ไม่ใช่มาเป็นปฏิปักษ์ทางการศึกษา ซึ่งส่งผลให้มีปัญหาแก่การปกครองอีกชั้นหนึ่ง

ท่านมีอะไรจะเสนอแนะเป็นพิเศษที่จะฝากไว้แก่พุทธศาสนิก หลังจาก

ที่ต้องเผชิญกับความสับสนกรณีสันติอโศก

(พระเทพเวที) ตอนนี้ไม่ได้นึกเฉพาะว่าฝาคะไร แต่มันก็รวมอยู่ในเรื่องทั้งหมดมาแล้ว คือว่าตามหลักพุทธศาสนาจะต้องมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เข้ามา โดยเฉพาะเรื่องที่เป็นปัญหาต่าง ๆ โดย โยนิโสมนสิการ การใช้สติปัญญาใคร่ครวญพิจารณาสืบสาวหาเหตุผลแยกแยะเรื่องราวนั้น ๆ ให้เห็นเหตุปัจจัยชัดเจน มีความรู้จริงในเรื่องนั้น ๆ อันนี้เป็นหลักการสำคัญในการที่เราจะดำเนินไปสู่การแก้ปัญหาได้ สมัยนี้มักเน้นคำว่า “การคิดเป็น” การศึกษาก็พยายามเน้นเรื่อง “การคิดเป็น” ในทางพุทธศาสนาก็เน้นอยู่แล้ว คือให้มีโยนิโสมนสิการ การไม่ตื่นตูมไป การพยายามศึกษาค้นคว้าเรื่องราวให้ชัดเจน การมีความตื่นตัวกับปัญหาที่เกิดขึ้นและร่วมกันในการแก้ปัญหา การมองพระศาสนาว่าเรามีส่วนร่วมด้วย เป็นเจ้าของร่วมกัน โดยเฉพาะก็คือ ต้องมองเรื่องที่เกิดขึ้นว่าเป็นปัญหาของพระศาสนา ไม่ใช่มองไปเป็นเรื่องตัวบุคคลหรือว่าเรื่องของกลุ่มนั้นกลุ่มนี้ แต่ต้องมองว่าเรื่องที่เกิดขึ้นกระทบกระเทือนพระศาสนาอย่างไร จะทำอย่างไรให้หมดปัญหา การมองต้องมองแบบการแก้ปัญหาของพระศาสนา ไม่ใช่คอยดูว่าเรื่องจะจบลงอย่างไร กลุ่มนั้นเป็นอย่างไร คนนั้นเป็นอย่างไร ไม่ใช่มองอย่างนั้น

การมองอย่างนั้น เป็นท่าทีที่ไม่ถูกต้อง ปฏิบัติไม่ถูกต้อง เราจะต้องมองว่าเป็นปัญหาของพระศาสนา เราจะแก้ปัญหาอย่างไรเพื่อให้พระศาสนาหมดปัญหา ไม่มีความกระทบกระเทือน คือมองว่า เรื่องยุติ ปัญหาจบหรือเปล่า ปัญหาที่เรียกว่าเสร็จสิ้นก็คือว่า ปัญหาของพระศาสนาหมดไป ไม่มีสิ่งที่จะกระทบกระเทือนพระศาสนา ถ้าอย่างนั้นเราเรียกว่า แก้ปัญหา

พระศาสนา เพราะฉะนั้นให้มองไปที่ตัวพระศาสนา ไม่ใช่มองไปที่คนกลุ่มนั้น ว่าจบลงในเงื่อนไขแบบไหน ถ้ามองอย่างนั้นแล้วก็เป็นท่าทีที่ไม่ถูกต้อง ตอนนั้นคนมักมองในแง่นี้มองไปที่ตัวบุคคลนั้นจะเป็นยังไง กลุ่มนั้นจะเป็นยังไง แม้แต่มองว่าใครจะชนะใครจะแพ้ก็ยังมิ อย่างนี้ไม่ใช่การแก้ปัญหาของสังคม ถ้าเรามีจิตใจอย่างนี้ สังคมก็ลำบาก ต้องมองว่าตัวปัญหานี้เป็นปัญหาที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นเรื่องที่เราจะให้ความสำคัญที่แท้จริง คือตัวพระศาสนาว่าเป็นอย่างไร ดูว่าพระศาสนาเป็นอย่างไร และปัญหาของพระศาสนาหมดไปหรือไม่ ถ้ามองได้อย่างนี้แล้วมันจะเป็นจิตใจที่ถูกต้อง มีจิตใจที่กว้างขวางพอที่จะรับผิดชอบต่อสังคม ต่อพระศาสนา

อีกประการหนึ่ง นึกขึ้นมาได้ คือว่า การที่คนไม่ได้ศึกษาเรื่องราวอย่างจริงจัง เช่น เรื่องของการประเพณีปฏิบัติ เราก็มองว่า สันติอโศกนี่ก็ตีประเพณีปฏิบัติเคร่งครัด ถืออย่างนั้นถืออย่างนี้ แต่ว่าในแง่ของชาวพุทธจะต้องวิเคราะห์เลยว่า สันติอโศกประเพณีอย่างไรที่ว่าเคร่งครัด ทำอะไรบ้าง แล้วการเคร่งครัดอย่างนั้นมันเข้าหลักการของพระพุทธศาสนาแค่ไหน พระพุทธศาสนายอมรับไหม เามาวิเคราะห์กันอย่างจริงจัง ว่าการปฏิบัติถือนะเคร่งครัดอย่างนี้ ในแง่หลักการพระพุทธศาสนาเห็นเป็นยังไง ถูกต้องแค่ไหน อันนี้รู้สึกว่าจะไม่ค่อยจะมองกันอย่างจริงจัง หรือวิเคราะห์อะไรกันเลย มีแต่เอ้อ เขาปฏิบัติดีนี่ จบแค่นั้นเอง ไม่เคยวิเคราะห์ว่า เป็นความจริงตามหลักการของพระพุทธศาสนาแค่ไหนเพียงไร แล้วก็ในแง่ของผลดีต่อชีวิตและสังคมเป็นยังไง เคยวิเคราะห์หรือเปล่า อันนี้ก็คือความที่ว้ากสัมผัสเรื่องอย่างผิวเผินแล้วก็ไม่ได้พิจารณาไตร่ตรองอย่างแท้จริงในการขบคิดเพื่อแก้ปัญหา

อันนี้ก็เป็นอันหนึ่งที่เป็นลักษณะของปัญหาในสังคมปัจจุบัน

แม้แต่ผู้ที่ได้ชื่อว่ามีการศึกษาก็มีลักษณะอย่างนี้ด้วย เมื่อได้สดับฟังข่าวสารจากสื่อมวลชนแล้วก็ได้วิเคราะห์สิ่งซึ่งลงไป ไม่ตามหาความจริงก็พูดแสดงความเห็นออกมา อันที่จริงยังต้องมีการวิเคราะห์อีกหลายอย่าง ขบวนการสันติอโศกนั้น เมื่อเป็นเรื่องที่เด่นขึ้นมาในการพิจารณาแล้วก็สามารถวิเคราะห์โยงต่อไปได้หลายเรื่อง วิเคราะห์ในแง่จิตวิทยา ในแง่ของการจัดกลุ่มอะไรต่าง ๆ จะวิเคราะห์โยงจากเรื่องสันติอโศกไปหาสังคมก็ได้ อย่างที่พูดตอนต้นแล้วว่า ปัญหาสันติอโศกเกิดขึ้นเพราะมีสภาพความเสื่อมโทรมอยู่แล้ว ทั้งความเสื่อมโทรมทางด้านพระศาสนา และความเสื่อมโทรมของสภาพสังคมทั่วไป สภาพอะไรบ้างที่เอื้อต่อการเกิดกรณีสันติอโศก หรือแม้แต่การเกิดขบวนการอะไรต่าง ๆ เป็นเรื่องที่หยิบมาวิเคราะห์ได้เยอะ

ก็ขอฝากไว้ให้พิจารณา

(ตีพิมพ์ครั้งแรกในนิตยสารสมาธิ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๔๑-๔๒ สัมภาษณ์โดย บรรณาธิการ นิตยสารสมาธิ)